

3184 sep årg 8 17:50 kr

sydasien

politisk och kulturell tidskrift

sydasien

BOX 1142, 221 05 LUND

Tema
Adoptioner:
Den dyra barnlösheten

Indien: Gandhis mördare
Sri Lanka i Sverige

Dessutom: Din Chaudry
Ajit Roy
Göran Tunström!

sydasien

3/84 politisk och kulturell tidskrift

Sydasiens
Box 1625
221 01 LUND

Besöksadress: Råbygatan 5 (Lars Eklund)
Telefon: 046 - 13 35 68
Teknisk redaktör: Lars Eklund
Ansvarig utgivare: Thomas Bibin
Tryck: Infotryck ab, Malmö 1984
Register: PROGEK, Göteborg
ISSN 0282-0463

Sydasiensbulletinen ges ut fyra gånger per år. Redaktionen växlar mellan Stockholm, Göteborg och Skåne.

Detta nummer ansvarar göteborgsredaktionen för. Nästa nummer görs i Lund och utkommer i december. Artiklar, debattinlägg mm är välkomna.

Manusstopp: 20/10 1984 (Adress: se ovan)
Redaktionen för detta nummer: Stig Hansén, Thomas Bibin och Lars Eklund

Prenumeration kostar 40 kr för fyra nummer (ett år). Institutioner får betala 60 kr. Vi är mycket tacksamma för stödprenumeration 100 kr. Vill man ha sig tillsänt ett enskilt nummer så kostar det 10 kr. Lösnummerpris likaså 10 kr.

Postgiro: 79 54 96-9 Sydasiensbulletinen.

Omslagsfoto: Thomas Bibin

Kontaktpersoner för Sydasienskommittéerna:

Stockholm:
Gerard Rikken, Ringvägen 9A
117 26 Stockholm, 08-68 43 71

Göteborg:
Thomas Bibin, Erik Dahlbergsgatan 27 A,
411 31 Göteborg, 031-16 15 12

Skåne:
Göran Djurfeldt, Kullavägen 3,
232 02 Åkarp, 040-46 08 95

Uppsala:
Anders Forsberg, Fänkålgatan 3,
754 47 Uppsala, 018-25 47 27

Danmark:
Kate Holloway, Burmeistergade 27, DK-1429
Köpenhamn K, 01-54 56 11

Sydasienskommittéernas plattform:
Sydasienskommittéerna i Sverige har som mål att sprida information om situationen i Sydasiens och att stödja de krafter som bekämpar imperialismen, det politiska förtrycket och underutvecklingen i området.

Kommittéerna är fristående från politiska partier och grupperingar i Sydasiens och i Sverige.

Innehåll

Tema Adoption

Så blev vi adoptivföräldrar - Anders Sjöbohm	6
Kritiserat lagförslag - Stig Hansén	7
Adoptionsorganisationerna - Lars Eklund	8
Hjälpredda för adoption - Thomas Bibin	11
Sri Lanka Barns Vänner - Thomas Bibin	12
Tre familjer berättar	14
Skärp kontrollen! - Sven-Åke Aulin	15
Böcker om adoption - Elisabeth Arvidsson	16
Pressdebatten - Thomas Bibin	19
Dikter om adoption - Anki Sandell	20
Den dyra barnlösheten - Redaktionen	22

Bangladesh

Revolutionär avrättad - Shafiqul Islam	39
---	----

Indien

Ödesdigert falskspel - Ajit Roy	4
Gandhis mördare - Göran Frankel	24
Göran Tunström intervjuas - Margareta Petersson	28
Indien - en vinterresa - Göran Tunström	29
Att resa med SIDA - Sören Sommelius	32

Pakistan

Svenska ambassaden och jag - Din Chaudry	40
---	----

Sri Lanka

Arkeolog om samarbete med väst - Stig Hansén	27
Agrobiss i Mahaweli - Thomas Bibin	33

Recensioner	36
Notiser	38

Ännu en gång!

Inför det stundande parlamentsvalet i Indien satsar Indira Gandhi nu allt på att undanröja hotet från oppositionella delstatsregeringar. I mitten av augusti avsattes chefsminister Rama Rao och Telugu Desam-regeringen i Andhra Pradesh, på nästan samma sätt som Indira tidigare lyckades få bort Farooq Abdullah i Kashmir (som Ajit Roy skriver om i detta nummer). Avsättningen av den populära Rama Rao har dock fungerat som en katalysator för att ena den splittrade oppositionen. Kanske blir det ett steg som Indira bittert kommer att få ångra.

Gandhis mördare andas morgonluft

På ett cyniskt sätt uppammar Indira Gandhi religionsmotsättningarna i dagens Indien. Fjärran från fadern Jawaharlal Nehrus sekularistiska principer spelar Indira idag ständigt ut religiösa grupper mot varandra, och stödjer än den ena, än den andra.

Det är dock ett högt spel. Under våren och sommaren har oroligheter skakat såväl Bangalore, Hyderabad och Bombay, förutom Punjab och Kashmir. I samtliga fall har Congress-l politiker haft en smutsig hand med i spelet.

I Bombay inträffade i slutet av maj de värsta religiöst inspirerade oroligheterna någonsin i staden. Minst 260 människor dödade, och det krävdes insatser av armén innan våldet upphörde.

Direkt utlösande till kravallerna var ett hästskt tal som Bal Thackeray, ledare för den hindu-extremistiska organisationen *Hindu Sena*, höll i den muslimskt dominerade förstaden Bhiwandi. Thackerays hindu-extremism vädrar över huvud taget morgonluft. Hans stöd har blivit alltmer viktigt för lokala Congress-l politiker, och dessa låter honom därför fortsätta med sin våldsamt anti-muslimska retorik. Polisen håller sig också märkbart passiv till de övergrepp som Thackerays anhängare gör sig skyldiga till.

I våras slöt sig en rad hindu-extrema organisationer tillsammans, med Thackeray som en symbolfigur. Täckorganisationen *Hindu Maha Sang* inrymmer också partiet *Hindu Mahasabha*, inom vilket Mahatma Gandhis mördare numera är organiserade.

I detta nummer av SYDASIEN återfinns en exklusiv intervju med Gopal Godse, vars bror avlossade de dödade skotten. Det är alltså män av den kalibern som idag gynnas av makthavarna i New Delhi. En skrämmande utveckling.

Kriget som inte "finns" i TV

**Svenska
Afghanistanhjälpen
Pg 54 34 04-8**

■ ■ Antalet inslag i TV om Sovjets angreppskrig i Afghanistan är "anmärkningsvärt lågt", slår Radionämnden fast efter två anmälningar som krävde granskning av Sveriges Radios Afghanistanbevakning.

Radionämnden valde att granska perioden mars-maj i fjol och statistiken talar klarspråk: Under denna tid hade Aktuellt ett enda inslag, vilket handlade om FNs generalsekreterare som vid ett besök i Moskva uttryckt sig positivt om möjligheterna att lösa den pågående konflikten. (29 mars). En kortare version av detta möte visades samma kväll i Rapport, som den 19 april dessutom presenterade ett kortare inslag om inledning- en av en militär offensiv mot vissa rebellfästen.

Sovjets angreppskrig föranledde alltså sammanlagt tre inslag – allt som allt tre minuter och 33 sekunder – i Rapport och Aktuellt på ett helt kvartal.

Riksradiation skötte sig bättre: Under samma period innehöll Riksradios Ekosändningar 21 inslag, förutom repriserna.

■ ■ TV1 och TV2 svarar på anmälningarna genom Rapports utrikeschef **Olle Stenholm** som pekar på svårigheterna att göra reportage i Afghanistan. Han menar också att TV på andra tider än den granskade perioden sänt fler inslag från Afghanistan. Hans slutsats är att det är enklare för pressen än TV att bevaka Afghanistan.

Detta försvar accepterar inte Radionämnden utan menar att TV, trots sina praktiska problem, har en bristfälligt bevakning. Och att antalet TV-inslag framstår som anmärkningsvärt lågt med tanke på händelseutvecklingen i Afghanistan.

■ ■ Nu invänder någon att TV:s bevakning har blivit bättre. Och det stämmer. Detsamma gäller pressens skriverier. Se *tex Dagens Nyheter*s stora sommardebatt som drogs igång efter **Sven Lindqvists** många artiklar från Afghanistan. Dessutom kommer **Anders Sundelin** och **Björn Henriksson** (som också publicerat sig i SYDASIEN), att visa en TV-film efter sin resa i Afghanistan under våren och sommaren i år.

Men TV:s dåliga Asienbevakning, denna gång av Afghanistan, är ingen tillfällighet. Det var också just för att kunna bättra på informationsflödet från den delen av världen, som vi en gång startade SYDASIEN.

■ ■ Trots stora ord om att TV ska skärpa sin bevakning av Asien, talar handling emot löften. Sveriges Radio och TV har en enda reporter för Kina, Japan, Sydostasien, östra Sovjetunionen, Korea.

I klartext: En enda ska bevaka halva jordens befolkning.

■ ■ Det kan inte bara vara en resursfråga. ■

Ajit Roy

Ödesdigert Palskspel

Calcutta 18 juli 1984

Den senaste tiden har varit fylld av dramatiska händelser i Indien, med tragiska konsekvenser såväl på kort sikt som för framtiden.

I Punjab har de militära operationerna krävt åtminstone 500 människoliv, och vidare lett till myterier bland sikhisk armépersonal runt om i landet.

I delstaten Jammu & Kashmir avsattes Farooq Abdullahs National Conference-regering, vilket ytterligare spände de känsliga relationerna mellan det muslimskt dominerade Kashmir och resten av Indien.

Slutligen har Indiens president utfärdat en ny drakonisk lag som ger myndigheterna rätt att hålla rättegångar i hemlighet mot personer som anklagas för vissa brott. Lagen utgör ett allvarligt hot mot alla demokratiska principer.

Lägg därtill flygkapningen av ett indiskt plan med mer än 250 personer ombord, som tvingades till Lahore i Pakistan. Visserligen slutade dramat lyckligt, med en nästan farsartad upplösning, men det kunde lika väl ha slutat i tragik.

Olycksbådande

Dessa händelser ger tillsammans en olycksbådande bild av den kommande utvecklingen. Trots att de alla inträffade under en tidsrymd av endast fem veckor under försommaren, är de av stor betydelse och förtjänar noggrann uppmärksamhet.

De politiska följderna av arméns ingripande i Punjab, och stormningen av det Gyllene Templet i Amritsar, är ännu mycket svåra att bedöma säkert. En sak är dock klar – det som skett har fjärrat den överväldigande majoriteten av sikherna från det övriga Indien. Vad det innebär för den indiska ekonomin och militärkrafterna är omöjligt att sja om idag.

Congress(I)-regeringen i New Delhi har publicerat en omfattande vitbok som försöker rättfärdiga arméns insats i Punjab. Flertalet oppositionspolitiker har dock karakteriserat vitboken som "Operation Skönmålning".

I vitboken påminns med rätta om den nu avlidne Sant Bhindranwale och hans medbrottslingars terrordåd, och det lämnas detaljer kring den väldiga vapenarsenal som byggts upp inne i det Gyllene Templet.

Men samtidigt är vitboken helt blank vad det gäller sambandet mellan åren mellan olika Congress(I)-politiker (alltifrån Sanjay Gandhi till president Giani Zail Singh) och de sikhiska extremisterna.

Utnyttjas skamlöst

Indira Gandhis regering har på ett skamlöst sätt försökt att utnyttja de tragiska händelserna i Punjab till att framstå som räddare av landets enhet och integration. Genom sitt ingripande har Indira också velat ge en demonstration av hur hennes regering, till skill-

nad från den ineffektiva Janata-regeringen 1977–79, är en regering som inte tvekar att handla.

Detta gör hon uppenbart med blicken riktad mot det kommande valet till Lok Sabha, parlamentet, som ska hållas senast januari 1985 – under förutsättning att inte den nuvarande konstitutionen ändras.

Den kritiska allmänna opinionen hävdar å andra sidan att landet och folket fått betala ett mycket högt pris för Indira Gandhis regeringens tidigare försummelser och taktiska spel. Det var nämligen Congress(I)-ledare som drog fram Sant Bhindranwale i rampljuset.

Från att ha varit en obetydlig, lantlig sikhpräst, förvandlades han till sikh-extremisternas överstepräst. Detta i syfte att dels gynna en fraktion inom det egna partiet, och dels bidra till att ödelägga de moderata sikhledarnas inflytande över Akali Dal – det dominerande partiet bland sikherna och ett av de nationella oppositionspartierna.

Högt pris

Punjabns folk har fått lida svårt för denna dårskap, begången av Congress(I). Priset blev förvisso högt. Inte nog med att 500 människor, enligt officiella uppgifter, miste livet. Ingripandet åtföljdes av fler drastiska åtgärder. Alla transporter och all kommunikation inom Punjab samt mellan Punjab och övriga Indien stoppades. Utegångsförbud rådde dagar i sträck, vilket gjorde att folk inte kunde köpa mat och mediciner, eller ens begrava sina döda.

Hela operationen utfördes i skydd av fullständig pressensur. Vidare byttes praktiskt taget alla civila tjänstemän ut mot militärer på olika nivåer i delstatsadministrationen.

Kupp i Kashmir

Handlingsmodellen som utnyttjades i Punjab tillämpades ännu en gång, knappt en månad senare, i Kashmir, när delstatens folkvalda regering under Farooq Abdullah avsattes i strid mot konstitutionen.

En ny marionettregering tillsattes skyddad av paramilitära förband som i hemlighet flugits in i Srinagar från New Delhi på natten. Utegångsförbud infördes för att förhindra och omintetgöra väntade massdemonstrationer mot det författningsvidriga maktövertagandet.

Bakgrunden var den förödmjukelse som Congress(I) led när National Conference, lett av Farooq Abdullah, i delstatsvalet förra året vann en storseger. Ända sedan dess har Indira Gandhi varit ute efter Abdullahs skalp. Då den förre guvernören i Kashmir (och Indira Gandhis farbror) B K Nehru emellertid vägrade att medverka till att Abdullah störtades genom att våldföra sig på konstitutionen, förflyttades Nehru i våras och ersattes med Jag Mohan.

Den mannen uppnådde ryktbarhet under undantagstillståndet (1975–76), genom att då villigt ställa sig till förfogande för att genomföra Sanjays Gandhis olagliga och tyranniska diktat. Mohan var då guvernör över Delhi.

Falskt spel

Tidigt på morgonen den 2 juli, gick 12 medlemmar av delstatsparlamentet (varav 2 nominerade, ej valda), samtliga tillhöriga Abdullahs styrande parti, till guvernörens residens och förklarade att de lämnat partiet och anslutit sig till en rivaliserande fraktion under ledning av G M Shah – Abdullahs svåger. Under tiden hade Shah försäkrat sig om stöd från Congress(I) i parlamentet.

Guvernör Jag Mohan informerade omedelbart Abdullah om avhoppet, upplöste den sittande ministären och installerade G M Shah som ny chefsminister för Jammu&Kashmir.

Mohans agerande, och Indira Gandhis medverkan bakom kulisserna, har skarpt fördömts av oppositionspartierna både till höger och vänster, liksom av de flesta ledande tidningar i Indien. Det hela betecknas som ett allvarligt brott mot konstitutionen på minst två punkter.

För det första är det inte guvernörens sak att avgöra om en regering har förlorat sitt förtroende. Det är en sak som måste avgöras i förtroendevotering i parlamentet.

För det andra har parlamentet i Jammu&Kashmir godkänt en lag som bestämmer att parti-avhoppare automatiskt mister sina platser i församlingen. De 12 avhopparna hade därför ingen rätt att påverka bildandet av en ny regering.

Terroristlagar

Slutligen kungjorde republikens president den 14 juli ett dekret som ger myndigheterna rätt att förklara vilket område som helst vara terroristinfilerat. I dessa områden ges möjlighet att hålla hemliga rättegångar för vissa brott, till vilka hör "uppvigling till hat mellan samhällsklasserna".

Även i denna fråga har alla oppositionspartierna liksom de ledande tidningarna gett uttryck för fördömande. De betecknar lagen som ett grundskott mot demokratin, och kräver enstämigt att den måste dras tillbaka.

Vad ska hända?

Tillsammans leder den senaste tidens händelser oss till frågan: Vart är egentligen Indira Gandhi på väg?

Har hon verkligen för avsikt att hålla nyval inom föreskriven tid? Eller ruvar hon kanske på andra, ännu dolda planer?

Beskedet lär komma snart.

TEMA ADOPTIONER:

Pengarna eller livet?

Det har gått troll i verksamheten med adoptioner av utländska barn till Sverige.

Samtidigt som födelsetalen sjunker så ökar också antalet adoptioner – och det till allt högre priser. Förra året kom ca 1 500 barn till Sverige från utlandet och många föräldrar hade fått betala uppemot 50 000 kronor för sin adoption.

Staten och de auktoriserade adoptionsorganisationerna vill helst stoppa de som adopterar privat, dvs på egen hand. Det anses bli öka risken för barnhandel. Och regeringen vill i ett aktuellt lagförslag att staten ska ta över alla tillstånd för adoptioner.

Men nu växer kritiken.

Mot regeringens försök att centralisera adoptionsbesluten.

Mot adoptionsorganisationerna vars kritik mot de privata adoptionerna också drabbar dem själva: minst en av sex organisationer bedriver en ekonomiskt och politiskt mycket tveksam verksamhet.

Den största gruppen utländska adoptivbarn kommer från södra Asien. Därför tar SYDASIEN för första gången ett samlat grepp på frågan om de internationella adoptionerna.

Vi vill ta upp ett diskutabelt lagförslag till granskning och samtidigt ge en samlad bild av problemen kring dessa adoptioner.

Dessutom inleder vi härmed en debatt i en ödesfråga för tiotusentals svenska familjer, nu och i framtiden.

Nitton sidor!

”Vår
 adoption
 var
 som
 att
 vinna
 högsta
 vinsten”

1			
			2
		X	
		X	
1			
1			
			2
		X	

Genom adoption har vi fått en underbar son, vidgat vår värld, gjort oss blinda för människors hudfärg.

Det skriver här Anders Sjöbohm i en personlig berättelse om hur det gick till när han och hans fru blev adoptivföräldrar.

1

I slutet av april 1983 flyger Ingrid och jag till Sri Lanka för att adoptera barn från ett nunnekloster utanför huvudstaden Colombo. Väl framme tar vi in på ett familjepensionat, det gör också två andra svenska par i samma ärenden som vi. Varje dag utom helgdagarna tar alla sex gemensamt taxi ut till klostret.

Telefonsamtalet ligger knappt två veckor tillbaka i tiden. Som om ett litet ljus tänts långt borta på ön i en annan världsdal: måtte det inte blåsas ut, måtte vi hinna dit. **Sanjaya**, en tre månader gammal pojke, ska genom ett för oss okänt urval bli vår son John i Göteborg och inte en Joakim i Norrköping eller en Jaacob i Amsterdam eller en Jim i Melbourne eller någon annan.

Första mötet på första dagen får mig att reagera häftigare än väntat. Tröttheten och spänningen inför flygresans nattvak löses upp, en länge behärskad, genomanalyserad och ifrågasatt längtan finner sitt utlopp i en oemotståndlig ja-DEN-tarvil-känsla. Så oväntat självklart: bort bleknar utredningen med sina intyg och stämplor, ordet har blivit kött. När den blivande pappan inte längre kan gömma sig och sina händer i kameraarbetet – den lille undrande pojken i sin blivande mammas knä måste ju framträda tydligt – kan han bara cirkla runt och kämpa med sin egen gråt.

Vid varje besök tillbringar vi några timmar med pojken. Rädslan att något ska hända hindrar oss från att riktigt våga känna efter hur mycket vi faktiskt fäst oss vid honom. Ska något gå gale i kontakten med myndigheterna? Ska mamman (som hittills ammat honom) ändra sig? Hur kommer det i så fall kännas att få ett annat barn att vänja sig vid som "vårt"? Men inget av detta inträffar.

I klostret finns både barnhem och flickskola. Vår pojke är döpt där. Sista kvällen tar en av nunnorna honom i sin famn: "God bless you, little Sanjaya."

2

De tre veckor vi stannar på Sri Lanka lever vi ett dubbelliv. Inom en liten invigd krets (och naturligtvis inför myndigheterna) uppträder vi som adoptanter som går igenom procedurerna med advokat, intervju på "probation office", beslut i domstol, pass till John Sanjaya Sjöbohm och de andra barnen, inresetillstånd från svenska ambassaden osv. Till punkt och pricka följer vi kompendiet som vår adoptionsorganisation skickat oss.

Men utåt uppträder vi som vanliga turister som badar i de höga vågorna, rider på elefant, gör helgutflykter och köper souvenirer, gnäller över hettan och flämtar över kryddstark mat.

Det går oss väl inom båda dessa kretsar. Människor är överallt mjukt vänliga mot oss. Tre gånger hälsar vi på hemma hos lankesiska familjer.

Men detta dubbelliv öppnar också min dörr till den svåra frågan: vad tycker folk på Sri Lanka egentligen om det vi gör? Jag kan inte släppa den, hur mycket jag än anser att vi gör rätt. Den rike turistens dåliga samvete får näring av tanken på det fattiga u-landet som inte har råd att försörja sina egna barn. De intensiva känslorna av lycka och kärlek i mötet med vårt barn drar med sig andra intensiva känslor som inte är lika lätta att hantera. En aldrig så hederligt och lagenligt genomförd adoption kan inte skyla över sorgen och smärtan hos den som tvingas avstå från sitt barn. Detta försöker jag se i vitögat och det gör ont.

Att många på Sri Lanka ogillar adoptioner vet jag redan, bara några dagar före vår avresa slog *Dagens Nyheter* upp ett reportage om skandalerna kring kommersiell barnhandel. Domaren som efter förhandlingarna i domstolen kommer ut på trappan för att prata med oss – han ämnar besöka Sverige – berättar om några fall med föräldrar som praktiskt taget flytt med sina babyflitar efteråt. Han är uppenbart belåten med att vi inte har något att dölja.

Jag frågar vår advokat vilka på Sri Lanka som är mot adoptioner. Han svarar att buddhistprästerna inte gärna ser att några själar förloras för den rätta tron. Dessutom tycker rika människor inte om att gå miste om billig arbetskraft. (Jag sänder en tanke till de två pojkar på vårt pensionat. En får sova på golvet, den andre i garaget.) Det är över huvud svårt att få välbärgade lankeser att adoptera de fattigas barn.

Advokatens svar är vagt och övertygar mig inte riktigt. Hur ställer sig egentligen den politiska vänstern när högerregeringen inte rensar upp i barnhandeln? De intellektuella?

Under tiden på Sri Lanka hittar jag ett enda spår av debatt i dagstidningarna. Mitt i en recension av en utställning av gamla tidskriftsillustrationer från engelsktiden! En brittisk storviltjägare har i uppdrag att skjuta en människoätande tiger och en man och en kvinna erbjuder med underdåniga åtbörder sitt eget barn som lockbete. Stolta över att just *deras* barn kan vara den Vite Mannen till nytta. Samma känsla, hävdar artikel-författaren, driver idag somliga att "sälja sitt barn till utlandet".

Artikeln gör mig illa till mods. Internationella adoptioner som ett av många uttryck för ett förnedrande beroende och underdånig dyrkan av den vita västvärlden. Jag förstår bitterheten. Men jag har svårt för vad som i praktiken blir ett lättköpt skuldbeläggande av barnens mammor, en antydning om att de skulle göra sina offer med glädje och stolthet.

Genom klostret vet vi att Johns mamma skulle mist sitt arbete om hon inte lämnat ifrån sig pojken. Hon arbetar i hemmet hos en välbärgad familj och denna låter henne stanna kvar – men endast utan barn. (Jag påminns om äktenskapsannonserna i de engelskspråkiga tidningarna. När de giftasmogna männens föräldrar annonserar efter en kvinna är det vanligt att de poängterar att de söker en kvinna "utan hinder", dvs barn.) Det är av allt att döma hyggligt, med lankesiska mått mätt. Men föraktet slipper hon inte helt undan ändå. I domstolen är tonfallet gentemot henne ett annat än gentemot oss, det är överhetens nedlåtande irritation över en som talar tyst och förskrämt. Johns pappa, god vän till mammans arbetsgivare, har brutit sitt äktenskapslofte när förbindelsen fått konsekvenser. Men för att slippa dras inför domstolen står han i papperna som "okänd".

Tiggare i gathörnen och utanför bankerna, människor lever i skjul och i rör som väntar på att grävas ner under gatan. Detta, säger advokaten, blir det "oäkta" barnets och dess mammas slutstation. Ingen vill veta av dem, ingen ens i mammas hemby, och något socialt skydds nät finns inte. Den som önskar sig själv och sitt barn en framtid högre upp på samhällsstegen förtjänar inte förakt eller antydningar om underdånighet mot västerlandet och dess kultur. Lösningen på fat-

tigdomen, de enorma klassklyftorna och den traditionella moralens utstötningsmekanismer måste på sikt vara politisk.

Våra möten med mamman blir få och korta. I väntrummet på "probation office" vet vi inte ens vem som är mamma till vilket barn. Vi lyckas inte bryta igenom de spärrar som själva det formella i situationen reser. Dessutom är vi blyga, vad ska vi säga? Några snabba leenden byter vi i alla fall.

Det är inte tillåtet att ta bilder på henne. För Johns skull skulle vi ändå gärna vilja ha ett foto och hör oss därför för i klostret. Tyvärr, svarar nunnan: *We normally don't, and the girls don't like it either.* "Vi frågar henne hur mamman mår – "oh, she's quite happy" – och ber henne åtminstone hälsa att vi ska göra allt vi kan för att John ska få ett gott liv i Sverige. Från Sverige skickar vi sedan, som avtalat, rapporter och fotografier till Sri Lanka. Dessa når också klostret; kanske tar Johns mamma del av dem där.

3

I maj 1983 är det knappt tre månader kvar till katastrofen.

Jag tror inte något svenskt adoptivpar är okunnigt om att den tamilska befolkningsminoriteten behandlas illa av den singalesiska majoriteten. Det står i turistböckerna och i adoptionsorganisationernas kompendier. Men mycket mer än så vet varken jag eller någon annan, än mindre vet vi om orsakerna. Hemma hos vår värd läser jag regeringspressens devota hyllningar till president *Jayewardene*. Utfallen mot opposition och tamilska "terrorister" är våldsamma. Bombattentat och dödsoffer i tamilprovinserna i norr, arresteringar av oppositionella och anklagelser om tortyr, väggarna i huvudstaden är inför ett fyllnadsväl översållade av bilder på en faderligt leende president och hans motståndare, första maj tågar en splittrad vänster åt alla håll. Det är olycksbådande, men jag kan inte låta bli att hoppas på det bästa för alla de människor jag lärt mig tycka om.

När katastrofen (och för oss chocken) är ett faktum är vi sedan länge hemma i Sverige. När TV för en gångs skull visar bilder från Sri Lanka är det basarkvarteren lagda i aska, vyn över den gamla huvudstaden Kandy insvept i rökmoln. Mer än tusen tamiler dödade, än fler hemlösa och på flykt. Så småningom får jag klart för mig att vår advokat är tamil, men det visar sig tack och lov att han hunnit gömma sig i ett läger; kolleger till honom har skjutits ner inför sittande rätt. Han funderar nu på att emigrera. Och tamilerna som tagit sin tillflykt till klostret har förblivit oupptäckta när lynchmobben trängde in – "Gud gjorde deras ögon blinda", säger nunnan. Men vår vänlige pensionatsvärd har inget medlidande till övers för offren: "they asked for it".

Länge efteråt känns minnesbilderna av fridfulla buddhisttempel och leende ansikten överkliga.

4

John är idag mer än ett år gammal, han har lärt sig gå och börjar trevande använda svenska språket. Det faktum att han hamnat just hos oss och inte i någon annan familj i något annat land med ett annat språk får mig ibland att känna som om vi vunnit högsta vinsten i ett underligt lotteri. Kanske hjälper det oss också till ödmjukhet mitt i vår kärlek: han är inte bara vårt barn, han är något alldeles unikt i sig, något som varken ett namn eller ett språk eller en bestämd uppväxtmiljö förmår fånga.

Ibland är det också som om jag ser en skugga bakom honom: en Sanjaya lämnad kvar med sin mamma i Colombo, till en oviss framtid. Om vi kommer att resa till Sri Lanka igen vet vi inte, inte heller om John någonsin gör det. Men han har vidgat vår värld, gjort oss blinda för människors hudfärg, hjälpt oss komma hans ursprungsland och dess öde närmare.

Anders Sjöbohm

Kritiserat lagförslag:

STATEN måste godkänna alla adoptioner

Låt NIA, Statens nämnd för internationella adoptionsfrågor, besluta om alla adoptioner, även de privata.

Det föreslår socialdepartementet i ett lagförslag.

Men många är kritiska, inte minst NIA.

SYDASIEN redogör här för lagförslaget och remissvaren.

Det var den 15 november 1981 som NIA i en skrivelse till regeringen krävde att internationella adoptioner skulle ses över i syfte att komma tillrätta med olagligt och olämpligt genomförda adoptioner av utländska barn.

Detta baserades på adoptionskandaler i bl a Colombia och Peru.

Vid flera tillfällen framfördes krav i riksdagen om obligatorisk förmedling genom auktoriserade organisationer för alla adoptioner. Även Förbundet Adoptionscentrum, AC, och Föreningen Sri Lanka Barns Vänner, SLBV, krävde i särskilda skrivelser till socialdepartementet att adoptionsverksamheten skulle regleras.

Dåvarande socialminister Karin Söder och nuvarande socialminister Sten Andersson, svarade båda att de "så långt som möjligt" ville stoppa olämpligt genomförda adoptioner.

Tre alternativ

Nu har socialdepartementet grannat på alla förslag från enskilda och organisationer och lagt fram *Internationella adoptioner – översyn och förslag till åtgärder* (Ds S 1983:14).

Förslaget går ut på följande tre alternativ:

1) NIA ska besluta om samtliga adoptioner oavsett om de förmedlas av auktoriserad organisationer eller på privat väg.

2) NIA ska besluta om medgivande endast när de sökande ska adoptera privat (3–400 ärenden per år).

3) NIA ska yttra sig till socialnämnden beträffande tillförlitligheten hos den utländska kontaktvägen när det gäller privat adoption.

Det första alternativet är huvudförslag och när NIA i januari i år svarar på socialdepartementets förslag, är det med en positiv grundsyn. NIA menar att alla tre förslag till viss del tillgodoser kraven på en bättre kontroll av de privata adoptionerna, och att förslagen innebär ett närmande till internationella riktlinjer.

Men – NIA hävdar samtidigt att samtliga tre förslag har brister.

När det gäller alternativ ett menar NIA att det innebär en centralisering av beslut om medgivande av adoption och att det kan tolkas som att ansvaret för placeringen av ett adoptivbarn flyttas från det kommunala planet till ett statligt organ.

NIA anser att alternativ nummer två innebär en splittring av beslutsvägarna och en mer komplicerad besvärsordning, och att alternativ tres konsekvenser på den internationella adoptionsverksamheten är svåra att förutse.

Och generellt: Inget av de tre alternativen definierar tillräckligt klart vad som ska räknas som privata adoptionsvägar.

NIA:s veto

NIA lägger istället fram ett eget förslag, som baserar sig på att privata adoptioner inte bör förbjudas, men:

"NIA föreslår att i de fall sökande vidhåller sin önskan att söka på privat väg skall i första hand den sökande visa att det inte föreligger någon grundad anledning till tvivel om det sätt på vilket ett barn blivit eller kommer att bli tillgängligt för adoption från utlandet. Socialnämnden ska obligatoriskt inhämta yttrande från NIA beträffande den uppgivna kontaktvägen."

Och sedan kommer NIA:s veto:

"NIA:s yttrande beträffande kontaktvägens tillförlitlighet måste bli bindande för beslutet."

Längre fram i sitt remissvar fortsätter NIA:s inringningar:

"Ansökan om medgivande för privat adoption kan göras i de fall de sökande har en speciell kontakt i annat land, med vilken ingen svensk auktoriserad organisation samarbetar."

Ökad byråkrati

Även socialstyrelsen är i sitt remissvar från den 2 februari i år missnöjd med socialdepartementets förslag, och menar att det inte finns någon anledning att ifrågasätta socialnämndernas kompetens. Socialstyrelsen hävdar också att huvudförslaget innebär dubbla utredningar, dels hos socialnämnden och dels hos NIA.

Kritiken sammanfattas i att det blir för stort avstånd mellan de sökande och de beslutande. Därför anser socialstyrelsen att alternativ nummer tre *med ett tillägg* är den bästa lösningen. Fördelarna med nuvarande alternativ är, enligt socialstyrelsen att

- både utredning och beslut ligger i den sökandes hemkommun;
- besluten kan fattas utifrån förhållanden i varje enskilt fall och inte efter standardiserade mallar, som det lätt kan bli när enhetliga bedömningar eftersträvas;
- besvärmöjligheterna blir bättre än i huvudförslaget.

Men detta alternativ bör kompletteras med att

"socialnämnden bör åläggas att före beslut om medgivande inhämta uppgifter från auktoriserad organisation eller NIA om vilka särskilda krav som ställs från det aktuella landet."

Detta skulle omöjliggöra att sökande först blir godkända av socialnämnden och sedan ändå inte kan få barn genom en auktoriserad organisation p g a de särskilda bestämmelser som finns i det aktuella landet.

Förutom denna kritik menar socialstyrelsen att huvudförslaget för NIA innebär en förskjutning från informations- till beslutsfunktion.

Sri Lanka Barns Vänner, SLBV, avvisar också socialdepartementets förslag. Detsamma gör alla de andra auktoriserade adoptionsorganisationerna.

Godtycke

SLBV menar, precis som socialstyrelsen, att förslaget innebär en onödig byråkratisering. Och att den utlämnar den enskilde åt större godtycke eftersom NIA omöjligt kan ha kontakt med alla sökande. Dessutom anser SLBV att avgiften som ska finansiera det nya förslaget, 250 kronor per ansökan, ökar orättvisan mellan dem som adopterar och dem som får barn på annat sätt.

Istället föreslår SLBV att socialsekreterare och socialnämnder får ett bättre stöd i sitt arbete och att NIA bör göra en systematisk genomgång av adoptionsutredningar. SLBV kräver också att klarare regler bör införas så att kommunerna i svårbedömda fall inhämtar NIA:s bedömning innan beslut fattas. ■

Stig Hansón

- Låt även i fortsättningen beslut om adoptionsmedgivande fattas lokalt av kommunernas socialnämnder.
  - Sätt stopp för de sk privata adoptionerna, vid sidan av auktoriserade organisationer.
- Så kan kort sammanfattas inställningen hos de auktoriserade adoptionsorganisationerna gentemot socialdepartementets lagförslag om internationella adoptioner.

Adoptionsorganisationerna vill ha lokala beslut

Det var i början av 1970-talet som adoptionerna av utländska barn sköt fart i Sverige (se vidstående statistik), och utvecklingen har sedan dess blivit den att organisationernas roll vuxit. Idag förmedlas en överväldigande del av alla adoptioner genom de sex godkända, auktoriserade adoptionsorganisationerna. De privata adoptionerna har i motsvarande grad blivit färre.

Vad tycker då dessa organisationer om ett lagförslag som kan ge den centrala myndigheten NIA ett avgörande inflytande över alla adoptionsärenden?

Sydasiens har sökt kontakt med samtliga sex organisationer. Endast tre av dem har dock velat lämna uppgifter – Adoptionscentrum (AC), Sri Lanka Barns Vänner (SLBV) samt Swedish Association for Adoptive Children's Welfare (SAW).

Dessa tre, organisationsjätten AC med 935 förmedlade barn under fjoråret, och de mindre SLBV och SAW, med 96 respektive 40 barn, är dock i stort sett eniga i sin syn på hur adoptioner bör gå till.

Positiva till NIA

De är alla positiva till NIA:s roll som övervakande myndighet, men anser inte att besluten om adoptionsmedgivande ska föras över till central nivå. Även i fortsättningen bör avgörandena fattas av de lokala socialnämnderna, anser organisationerna.

Adoptionscentrum liksom SAW avvisar lagförslaget, då man anser att byråkrati och dubbelarbetet ökar, att staten tar över det ansvar som idag finns hos organisationerna samt att kostnaderna ökar både för enskilda och för staten. Istället lägger AC fram ett eget alternativt förslag, som bygger på adoptivföräldrarnas organisationer och lokala beslut, liksom idag.

Risk för barnhandel

I frågan om de privata adoptionerna ställer sig såväl AC som SLBV helt negativa. Adoptionscentrum kan under vissa bestämda omständigheter acceptera enstaka privata adoptioner men i prin-

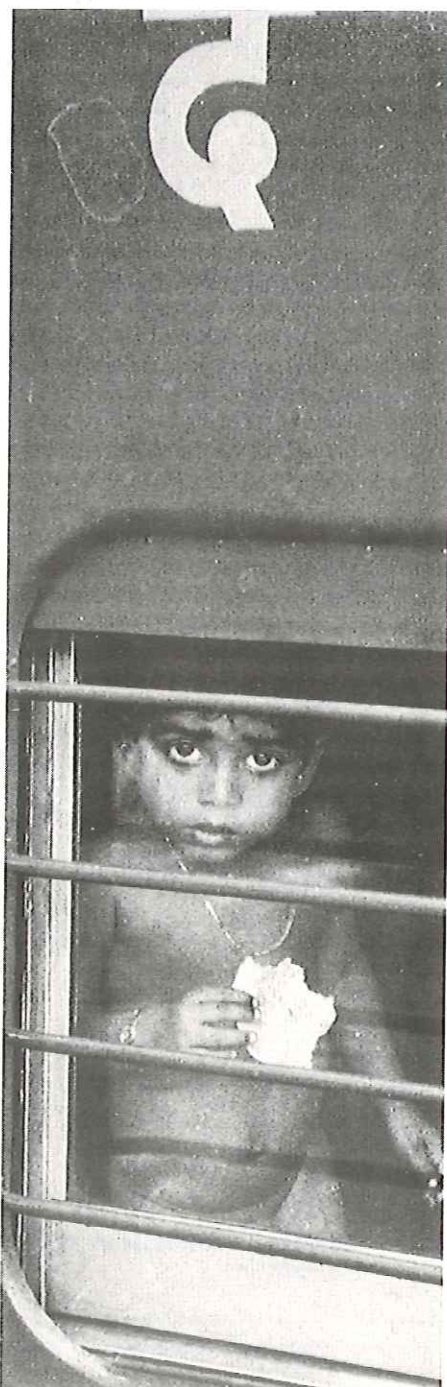

Foto: T. Bibin

cip ska det råda förbud att gå vid sidan av organisationerna.

I sitt remissvar på lagförslaget förklarar AC sin inställning. Framför allt handlar det om de risker som finns vid alla adoptioner med tänkbar barnhandel, korruption och olagliga aktiviteter. För att verk-

ligen kunna stävja detta är det nödvändigt att kanalisera alla adoptioner genom godkända organisationer, anser AC. Att tillåta privata adoptioner som NIA gett godkännande åt (socialdepartementets förslag) ger utrymme åt adoptionskandaler då NIA, enligt AC, inte kommer att hinna med att verkligen kontrollera alla privata adoptionsvägar.

Dessutom ser Adoptionscentrum som negativt att det kan uppkomma konkurrensförhållande mellan organisationer och privatpersoner, om de tex skaffar barn från samma barnhem. Då åker privatadoptanterna snålskjuts på de investeringar och kontroller som organisationen gjort, anser AC.

Att en organisation däremot kan luras in i eller ägna sig åt kommersiella adoptioner, dvs handel med barn, det tror varken Adoptionscentrum eller Sri Lanka Barns Vänner på. Båda organisationerna hänvisar till den tillsyn som NIA står för, och som innebär att oetisk verksamhet kan leda till indragen auktorisation för organisationen.

Mindre kategorisk

SAW, vars alla adoptioner sker från Indien, är något mindre kategorisk än de båda andra. I sitt yttrande över lagförslaget kräver man inte att privata adoptioner ska förbjudas, utan man accepterar sådana förutsatt att NIA har granskat och godkänt dem. SAW medger också att det kan förekomma kommersiella adoptioner även när det handlar om auktoriserade adoptionsorganisationer, något som AC och SLBV helt förnekar. Noggrant val av medarbetare och kontakter, är den metod som SAW rekommenderar för att undgå risken för barnhandel.

Adoptionsorganisationerna spelar redan idag en stor roll. De flesta föräldrarna till de omkring 20 000 utländska adoptivbarn som nu finns i Sverige är organiserade i dem, och de förmedlar huvuddelen av nyttillkomna adoptioner. Får de som de önska måste i princip alla adoptivsökande gå genom dem, och deras inflytande växer ännu mer. ■

Lars Eklund

Fakta & adresser

Utländska adoptioner (enligt kyrkobokföringen)

	genom aukt org	ej gm aukt org ("privat")	totalt	gm aukt i % av tot
1976	862	905	1 767	49
1977	983	883	1 866	53
1978	838	796	1 634	51
1979	829	557	1 386	60
1980	1 045	658	1 703	61
1981	1 278	511	1 789	71
1982	1 151	323	1 474	78
1983	1 397	254	1 651	85

Källa: NIA, årsrapporter

Den statliga Nämnden för Internationella Adoptioner, NIA, har för år 1984 auktoriserat sex adoptionsorganisationer. Här är deras adress och telefon, och vi anger också de länder varifrån de förmedlar adoptioner samt ungefärliga kostnader (inkl uppehälle i barnes hemland men exkl kostnader för legalisering och översättning om inte annat anges).

NIA
Box 3527
103 69 STOCKHOLM
08/85 03 80

Land Kostnad

Förbundet Adoptionscentrum, AC
Box 3031
172 03 SUNDBYBERG
08/98 31 45
& 98 63 38

935 barn (1983)

Bolivia, Chile, Colombia, Costa Rica, Dominikanska Rep, Ecuador, Etiopien, Filippinerna, Grekland, Guatemala, Indien, Israel, Portugal, Taiwan och Thailand.
19 000–38 000 kr exkl uppehälle.

Swedish Association for Adoptive Children's Welfare, SAW
Munkgatan 5 B
752 20 UPPSALA
018/12 44 80

40 barn/år

Indien.
30 000 kr med eskort av barnet till Sverige.

Föreningen Barnen Framför Allt-Adoptioner, BFA-A
Box 3006
400 10 GÖTEBORG
031/13 90 67

ca 130 barn/år

Indien och Sri Lanka.
28 000–36 000 kr.

Sri Lanka Barns Vänner, SLBV
Box 108
941 22 PITEÅ
0911/165 29

ca 100 barn/år

Sri Lanka.
37 000–39 000 kr inkl kostnader för legalisering och översättning.

Familjeföreningen för Internationell Adoption, FFIA
Box 189
421 22 VÄSTRA FRÖLUNDA
031/13 40 18

70–100 barn/år

Grekland, Guatemala, Indien och Sri Lanka.
20 000–43 000 kr.

Indo-Swedish Association for Intercountry Adoption, ISIA
Box 192
152 01 STRÅNGNÄS
0152/147 21

40 barn/år

Indien och Sri Lanka.
15 000–30 000 kr.

Utländska adoptioner 1983 (enligt domstolsbeslut)

Norden	38
Övriga Europa	38
Sydkorea	359
Indien	341
Sri Lanka	280
Nepal	10
Övriga Asien	164
Afrika	29
Amerika	286
Australien	1

1.546

Källa: SCB, Stat Medd no S 1984:9

Två av tio utlandsadopterade barn som idag kommer till Sverige är födda i Sri Lanka. Hälften av dessa förmedlas av Sri Lanka Barns Vänner (SLBV) som är den största svenska adoptionsorganisationen i Sri Lanka. Sverige är det land som tar emot flest barn från Sri Lanka och SLBV förmedlade 120 barn under 1983.

Omkring 800 barn adopterades bort från Sri Lanka 1983. Därav kom nära 300 till Sverige. 1/3 av adoptionerna från Sri Lanka sker privat, en möjlighet som inte finns för föräldrar i övriga Norden.

Det finns idag ca 20 000 utländska adoptivbarn i Sverige. Numera kommer det varje dag ca 5 adoptivbarn hit från andra länder (medan 100 aborter genomförs här), och 20 procent av dessa kommer alltså från Sri Lanka.

Under 1983 kom drygt 1 500 utlandsadopterade barn till Sverige. Två länder är större än Sri Lanka i detta avseende: Sydkorea och Indien (ca 350 vardera). Samtidigt adopterades nära 1 100 barn inom Sverige.

Det kan tyckas besvärligt att adoptera med alla papper och allt fix, men som mycket annat så verkar det enkelt när det väl är gjort. NIA vill inte hjälpa de som valt att gå sin egen väg, hur hedervärd den än är. Enligt NIA:s synsätt är säkert också denna hjälpreda att klassa som "olaglig adoptionsförmedling". Men vi vågar oss ändå på att ge er några tips.

Liten hjälpreda för adoption

Viktigast av allt är nog er adoptionskontakt i utlandet. Går ni er egen väg måste ni själva också försäkra er om att er kontakt, barnhemmet, endast ser till barnets bästa och att inga ovidkommande ekonomiska eller andra intressen finns inblandade.

För de flesta är detta svårt eftersom man ju inte har sådana kontakter av sig själv. Hör då med era ev utlandsvänner, andra adoptivföräldrar e.d. Har ni bestämt från vilket land ni vill adoptera så kan ni höra med landets ambassad om adresser till godkända barnhem eller så kan ni be att få adressen till landets barnavårdsmyndighet, skriva och be dom om adresser. Vanligen är det fråga om statliga eller kyrkliga barnhem.

När ni väl fått fram en bra och av ett land godkänd adress, ring då till NIA och hör om det är en adress som NIA kan rekommendera. Detta är viktigt eftersom er kontakt ska finnas med i adoptionsutredningen och efter som utredarna kontaktar NIA för att höra efter.

I samband med detta första kontaktsökande ska ni också komma ihåg att fråga adoptivlandets ambassad vilka formella krav de ställer, dvs vilka handlingar de vill ha in och vilka krav de ställer på adoptivföräldrarna.

Dessutom ska ni genast också kontakta er kommuns socialnämnd och begära att de gör en adoptionsutredning.

Utredningen

Adoptionsutredningen är kostnadsfri, men olika kommuner ställer mycket olika krav inför en utredning (som fö kallas "homestudy" på engelska). På vissa ställen krävs kurser och betänketid, och man kan få vänta länge. På andra är man inte så knusliga med preliminarierna utan man sätter igång direkt.

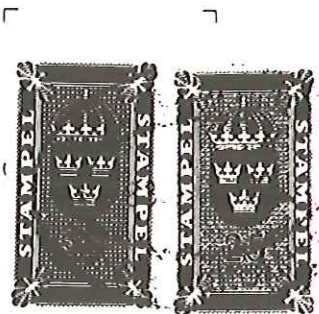
Själva utredningen är noggrann och den följer ett fastlagt mönster. Utöver att man bör ha klart för sig vem man är och varför man vill adoptera så ska man tänka på att man ska lämna tre referenser i utredningen.

Referenserna ska vara hedervärda personer som känner adoptanterna väl. De kontaktas av utredarna, och det de säger tas med i utredningen.

Så kommer då utredarnas rapport, och ni ska be att få försättsbladet som engelsk originalhandling. De flesta länder godtar engelska, men i vissa fall kan spanska vara bra eller möjligen nödvändigt. Vissa handlingar är också spanskspråkiga. Har inte myndigheterna sådana handlingar så kan ni be NIA att få dom.

Utredningen ska sedan godkännas av Socialnämnden, vilket kallas "medgivande" (att få ta emot ett adoptivbarn i familjen). Också denna handling finns i engelskt original (Consent). Såväl försättsblad som medgivande är tvåspråkiga (svenska och engelska).

Själva utredningen ska ni sedan se till att få översatt. En auktoriserad översättning kan bli dyr, och ett land som t ex Sri Lanka kräver inte detta. Däremot ska översättningen vara felfri

Expeditionsavgift kr

55:-

och språkligt riktig. Är den det kan vem som helst översätta.

Översättarens namn och adress bör finnas med på översättningen, och ni bör be översättaren att inte breda ut sig för mycket. Det kan bli dyrt eftersom varje ark kan kosta pengar senare (se nedan).

Nådiga luntan

Adoptionsutredningen och medgivandet kan sägas vara stommen i den luntan av handlingar som krävs för att man ska få adoptera. Vad som krävs i övrigt varierar från land till land (och ibland från tid till annan).

Men låt oss här ta Sri Lanka som exempel. Luntan ska då innehålla följande handlingar:

- **Medgivande (Consent).**
- **Adoptionsutredning (Homestudy)** med försättsblad (Report).
- **Utdrag ur församlingsliggare (Extract of the local population register)** vari bli framgår om/när ni är gifta, medborgarskap, omyndigförklaring m.m. Fås kostnadsfritt från pastorsexpeditionen, och den är trespråkig (även spanska).
- **Friskintyg (Certificate on the state of health, etc)** som är en gemensam handling för båda föräldrarna (tvåspråkig). Utfärdas av läkare för normalt arvode, kanske 50:– per person.
- **Intyg ang barnlöshet**, som bör utfärdas av den läkare som fastställt skälet till att ni inte kan få egna barn. Be honom skriva direkt på engelska – ni får sannolikt intyget kostnadsfritt.
- **Anställningsintyg** i vilket ska framgå vad man är anställd som, sen när och lön. Be er arbetsgivare skriva på firmapapper, på en-

gelska och med företagets/arbetsgivarens namn översatt. Kostnadsfritt.

- **Registerutdrag (Extract)** ur polisregistret (femspråkigt) vari framgår att registret inte innehåller uppgifter "av beskaffenhet att böra meddelas i detta utdrag." Skriv och be om var sitt registerutdrag för adoption, till Rikspolisstyrelsen, domsenheten, Box 12236, 102 26 Stockholm. Kostar 55:– per person.

Det är allt. Om vi nu antar att ni är två som adopterar, att båda har jobb och att adoptionsutredningen är på 7 sidor (med försättsbladet) vars översättning har kostat 600:–, då har ni en lunta på 15 sidor som kostat ca 810:– totalt.

Katten på råtten ...

Fotokopiera nu luntan i ett antal ex så att barnhem och advokat kan få var sitt ex, så att ni har några egna och en kopia som tillsammans med originalet ska undergå specialbehandling.

Specialbehandlingen går ut på att Notarius Publicus ska intyga att översättningar är korrekta och att de som undertecknat era papper har rätt att göra detta. Sen ska det svenska utrikesdepartementet i Stockholm intyga att Notarius Publicus verkligen är Notarius Publicus ...

Notarius Publicus (NP) finns på tingsrätten och det är inget krav på vilken tingsrätt ni måste anlita. NP binder och sätter försättsblad och sigill på såväl original som kopia, och för detta tar han en slant som varierar kraftigt. I storstan är han dyr, men t ex i Uddevalla kostar han bara 200:– för båda luntorna.

Glöm inte att lämna med svensk originalhandling (oftast bara utredningen) till NP.

Därefter skickar ni klabbet, originalet och en kopia, till Utrikesdepartementet i Stockholm (Box 161 21, 103 23 Stockholm) och ber att få deras stämplarna. Kostar 55:– per lunta.

Här tillkommer i vårt exempel alltså 310:– i avgifter utöver kostnader för porton och telefonsamtal.

Så till slut ska de båda luntorna i vårt exempel till Sri Lankas ambassad i Stockholm. Ambassaden vill därtill ha ett brev i två ex, ett brev där ni helt enkelt ber att få adoptera från Sri Lanka. Adressat och formulering kan ni få av ambassaden. Brevet ska undertecknas av båda makarna och vara försett med foton på dessa.

Ambassaden tar ut en kraftig avgift för att gå igenom och vidarebefordra handlingarna till barnavårdsmyndigheten i Colombo. De tar ut ca 100:– per handling (även kopian), vilket blir ca 3000:–.

Senast sex veckor efter inlämnandet ska era papper ha nått Colombo. Och denna ex-cercis har hittills kostat er 4 220:– totalt.

Får ni nu klartecken från barnhemmet är det bara att åka ...

Thomas Bibin

Sri Lanka Barns Vänner: Naiviteten satt i system

Att adoptera genom en organisation som godkänts av svenska staten har för många känts som en garanti för att man inte ska bli lurad på något sätt. Det får inte kosta för mycket, det får inte gå ohederligt till och man ska inte behöva svära någon annan trohetsed än den till sitt tillkommande barn.

Exemplet Sri Lanka Barns Vänner visar att man inte ska vara för säker. Man förmedlar troligen de dyraste adoptionerna, samarbetspartnern i Sri Lanka driver stora delar av verksamheten helt kommersiellt och över alltihop tronar Sri Lankas nyutnämnde och omstridde säkerhetsminister i vars valkrets det delas ut mjölk och annat med hjälp av obligatoriska gåvor från de blivande adoptivföräldrarna från Sverige ...

Sri Lanka Barns Vänner (SLBV) har haft en besvärlig vår i år. Kritiken mot organisationens dyra adoptioner har varit hård, såväl inom som utom organisationen. Den kritiken nådde SYDASIENS redaktion redan förra året, men kulmen för SLBV:s del var nog TV2:s Magasinet som den 25 april sände ett elakt men, såvitt vi kunnat se, korrekt reportage om verksamheten i Sri Lanka.

Vi vet att en icke-kommersiell adoption från Sri Lanka på privat väg inte ska behöva kosta mycket mer än drygt 20 000 kronor. Genom våra kontakter med adoptivföräldrar och via handlingar från SLBV bedömer vi att deras "pris" ligger närmare 50 000:-, alltså mer än det dubbla. Det tycker många är oacceptabelt.

Förklaringen är inte att SLBV gör sig privatförmögenheter på verksamheten, men väl att man inte varit särskilt nogräknad med sin samarbetspartner i Sri Lanka och att man blandat ihop annan verksamhet med adoptionerna.

Vänner i nöden

SLBV:s lankesiske partner heter Neil Silva och han driver ett företag eller förening vid namn Mount Lavinia Friendship Society Limited. I dess regi drivs barnhemmet och en del annan verksamhet för att "hjälpa fattiga", t ex utdelning av mjölk, ett hem för handikappade osv. Därutöver driver Neil Silva själv hotell, restaurang, transporter osv som de svenska adoptivföräldrarna är tvingade att anlita enligt Silvas avtal med SLBV.

Arrangemanget innebär att adoptivföräldrarna får betala en stor kostnad för driften av barnhemmet och de får, utan att de ges några alternativ, betala dyrt för kost, logi och transporter. Därutöver

är man skyldiga att bidra till sådant som inte rör adoptionen: mjölkutdelningen, sightseeing m m.

I SLBV:s avtal med Neil Silva är det inte möjligt att få alla detaljer ang kostnaderna, men där framgår t ex att det kostar hela 1 000 kronor i lokala resor (till och från flygplatsen, passkontor, visumkontor, socialkontor, domstolen och batikfabriken!).

Dyrt och usch!

Problemet med Silvas hotell och restaurang är inte bara det att det är mycket dyrt. Det tycks heller inte enligt våra efterforskningar vara inregistrerat i enlighet med lankesisk lag och stället har inte ens ett namn. Det kallas bara "College Avenue" efter gatan där det ligger. Stämmer detta så betyder det att Silva

drar sig undan de formella skyldigheter som hotellägare har. Därmed är rättsläget för de boende adoptivföräldrarna osäkert.

Till detta kommer det tvång och obehag som uppstår då undrande eller rentav misstänksamma föräldrar frågar om allt står rätt till. De får då hotfullt motfrågan om de egentligen vill adoptera. Om detta har flera föräldrapar berättat för SYDASIEN.

SLBV tycks ha tagit åt sig av kritiken mot kostnaderna. Enligt ett besked i maj har hotellkostnaderna sänkts (trots att prisnivån i Sri Lanka ingalunda gått ner), men samtidigt har man höjt kostnaderna för driften av barnhemmet kraftigt. Ändå räknar SLBV enligt egen uppgift med att totalkostnaderna ska kunna sänkas med ca 8 000:- framöver.

En kostnadsjämförelse: (per familj, 1983/84)	Enligt SLBV	Privat adoption enligt "Sydasien"
Administration i Sverige (medl. avg., anmäl., adm.)	3 650:-	-
Översättning	1 000:-	600:-
Legalisering i Sverige (stämplar, UD, ambassaden m m)	3 500:-	3 600:-
Flygresor (2 pers t o r, 1 barn hem)	14 100:-	14 100:-
Medlemskap i Silvas förening	200:-	-
Logi 3 veckor (m frukost)	6 600:-	1 500:- ^{a)}
Mat 3 veckor (ett mål)	1 800:-	1 100:- ^{a)}
Lokala resor	1 000:-	300:-
Advokat, stämpelavgifter	1 000:-	800:-
Övrig administration	900:-	-
Barnhemmet (utrustning, drift)	3 800:-	1 500:- ^{b)}
Mjölkutdelning m m	500:-	-
Läkare (t barnet)	500:-	-
Övriga kostnader, fördyringar	6 950:- ^{c)}	-
	45 500:-	23 500:-

^{a)} "Rimlig" standard. Kostnaden kan sänkas eftersom privata adoptioner kan ta kortare tid.

^{b)} "Frivilligt" bidrag.

^{c)} Skattad siffra. Baserad på vad SLBV i efterhand angett som medelkostnad för förra årets adoptioner.

De flesta av uppgifterna i ekonomikritiken mot SLBV är lätt åtkomliga, bara man letar efter dem. Men när SYDASIEN kontaktade statliga NIA (Nämnden för Internationella Adoptioner) i början av året så ville man inte kännas vid någon kritik mot SLBV.

– Visst har det förekommit viss kritik mot kostnaderna, säger **Eivor Jonsson** på NIA till SYDASIEN, men någon mera generell eller utförlig kritik har vi aldrig fått från några föräldrar.

Och Eivor Jonsson berättar att SLBV uppfyller alla krav som NIA ställer på en adoptionsförmedlare.

Vem kollar vem?

Dagen efter samtalet med NIA så ringer en styrelseledamot i SLBV till SYDASIEN och säger att han hört att vi haft kritiska synpunkter på föreningen. Vi ringer då i vår tur åter till Eivor Jonsson och undrar om NIA är en tillsynsmyndighet eller en skvallrande myndighet.

– Det är riktigt att jag förde vårt samtal vidare till SLBV, svarar Eivor Jonsson, ty vi arbetar nämligen med total öppenhet oss emellan, och det råder ett ömsesidigt förtroende!

Låt oss därför påminna NIA om vad som står i deras egna villkor för att lämna auktorisation. Där sägs bl a att en förmedlare ska ha god kontroll över kostnaderna i sina adoptionsärenden utomlands och att förmedlaren ska samråda med NIA innan avtal ingås utomlands. Vi utgår från att NIA sett (det odaterade!) avtalet mellan SLBV och Neil Silva. Men har man studerat de ekonomiska direktiv, "avtal" m m som signerats endast av Neil Silva med dateringar den 14/11, 10/12 och 17/12 1983?

Kanske kan SLBV lösa sina ekonomiska problem. Svårare kommer man dock att få det när det gäller organisationens politiska bindning till det parti som för till-

Text och foto: Thomas Bibin

fället regerar i Sri Lanka, UNP (United National Party, vanligen betecknat som liberalkonservativt).

The UNP Connection

Genom något som närmast kan kallas en personalunion så har SLBV:s styrelse och Neil Silva knutit banden med den nye säkerhetsministern i landet, **Lalith Athulathmudali**. I SLBV:s skrifter är han ofta förekommande, på bild och i text. Han kallas "vår minister" och sägs vara en oerhört populär person som leder arbetet för försoning mellan singaleser och tamiler i Sri Lanka.

Dessutom görs Athulathmudali till en huvudpunkt i den radionämndsansökan som SLBV gjort mot TV2:s Magasinet. Där betecknas ministern som verkligt okorrumpert, effektiv, socialt kännande, engagerad för tamilerna, tolerant och demokratiskt sinnad.

Kanske är dock ministerns intresse för SLBV och Neil Silva inte helt oegennyttigt. Silvas SLBV-finansierade verksamhet (bl a mjölkutdelningen m m) bedrivs i ministerns egen valkrets, och "Han är därför mycket intresserad av verksamheten" som **Hans Bergström** skrev i *Nerikes Allehanda* den 13 juni 1983. Bergström var chefredaktör på *Nerikes Allehanda*, styrelseledamot i SLBV och radionämndsansömare. I artikeln nämns däremot inte vilken betydelse en sådan verksamhet har när det gäller att samla röster inför ett val. Eller hårddraget:

barnlösa svenska par finansierar en ministers politiska karriär i Sri Lanka ...

Bockar i kanten

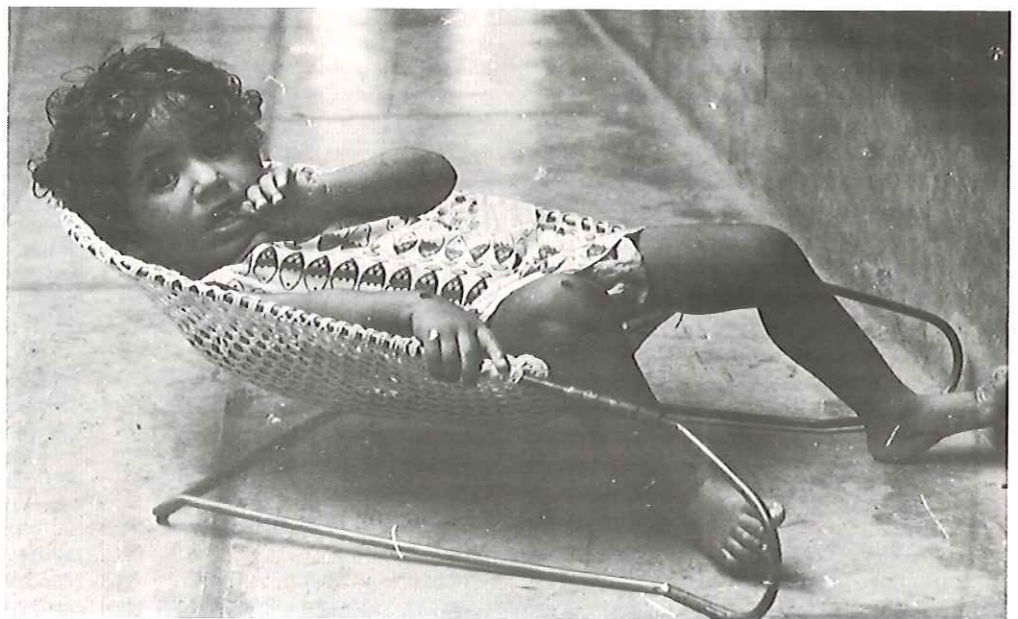
Vi känner inte säkerhetsministern personligen, men vet att han är tillsatt för att bekämpa Tamil Tigers, separatisterna i norr. I den rollen är Athulathmudali omstridd, och han har kritiserats av bl a Amnesty International för att han ensidigt försvarar säkerhetsstyrkornas våldshandlingar i Chunnakkam och i Jaffna i mars–april i år då många oskyldiga fick sätta livet till (se sidan 33 i detta nummer).

Athulathmudali är också ansvarig för att Israel har tillåtits öppna ett "intressekontor" på USA-ambassaden i Colombo. Syftet är att hjälpa den lankesiska regeringen att bekämpa terrorismen. Åtgärden har fått hård kritik, såväl inom som utom Sri Lanka.

Vad gäller sakfrågan i de etniska bråken i Sri Lanka vet SLBV besked: Ingen stödjer ett regionalt självbestämmande för tamilerna (utom möjligen de "moderate tamilerna"). Vidare vet man att SLFP, det viktigaste oppositionspartiet, säger nej till varje förslag om försoning för att på så sätt återvinna makten i landet ...

Härmed tar SLBV en oerhörd risk. Blir det regimskifte i Sri Lanka kan organisationens verksamhet dödförklaras över en natt. Och fram till dess kan det bli besvärande för SLBV:s adoptivföräldrar att förlika sig med organisationens öppna stöd för en politik som i god demokratisk ordning är mycket omstridd – också av grupper vi vant oss att känna förtroende för som t ex Amnesty och Internationella Juristkommissionen i Genève.

Och till sist kommer frågan: lämnar allt detta förmedlingen av föräldrabehövande barn helt opåverkad? ■

— Advokaten sa att vi inte var välkomna

Familjen Elisabeth och Dag Vallberg i Krokstrand med sin dotter Anna-Kajsa, 1 år, från Sri Lanka. I familjen finns också sonen Jone, 12 år. — Det var en märklig adoption.

Elisabeth och Dag Vallberg adopterade Anna-Kajsa från Sri Lanka i oktober förra året då hon var två månader gammal. De hade vänt sig till Sri Lanka Barns Vänner (SLBV) eftersom de visste att kön där var kort. De var inte purunga, och de kände att SLBV bedrev en välskött verksamhet.

SLBV:s motpart i Sri Lanka, Neil Silva, var tillfälligt i Sverige så Elisabeth och Dag hade mest kontakt med barnhemmets advokat Dhamsiri Fonseka.

— Men han skötte det dåligt, säger Dag, och gjorde oss medvetet osäkra och behandlade oss föraktfullt. När det upptäcktes att våra papper inte kommit ner dit från Sri Lankas ambassad i Stockholm så sa han att vi inte var välkomna alls. Men vi hade ju åkt på SLBV:s uppmaning.

Elisabeth och Dag tycker att barnhemmet var mycket välskött. De tycker också att det var skönt att SLBV ordnade med flyg och hotell i brådskan. Därför hade de heller inget emot att betala till barnhemmet och verksamheten kring detta.

— Men när vi väl var nere i Colombo tyckte vi att det var dyrt för det enkla ställe på Visaka Road där vi bodde, menar Dag. Att vi var tvungna att också äta där fick vi inte veta förrän vi var nere, och den maten var både dyr och dålig. När vi sen såg det nybyggda pensionatet på College Avenue så förstod vi att det hela var inriktat på att göra pengar.

I de lokala resor som Vallbergs betalats för i adoptionspaketet ingick också en utflykt till staden Kandy i de centrala högländerna. Men både mat och husrum fick de betala extra utan att det hade gått ut någon information i förväg. Och bungalowen där man bodde i Kandy ägdes av Neil Silva...

— Med tanke på att adoptionen kostat oss hela 45–48 000 kronor och på att vi i efterhand också sett de politiska undertonerna i SLBV:s verksamhet så ställer vi oss mycket undrande, slutar Elisabeth och Dag.

— Förmedlaren var till stor hjälp

Familjen Bergström i Vallentuna; Malin från Colombia 4 ½ år. Eva, Christer och Mika från Sri Lanka, 15 månader. — För oss fungerade den organiserade adoptionen bättre än den privata.

Eva och Christer Bergström adopterade sina två flickor 1980 och 1983. Den äldsta, Malin som nu är 4 ½, kom på privat väg från Colombia, medan Mika, 15 månader och från Sri Lanka, adopterades via en organisation, BFA (Barnen Framför allt).

1977 ställde sig Eva och Christer i NIA:s adoptionskö, men väntetiden var lång, 4 år. Några år senare fick man genom bekanta kontakt med ett barnhem i Colombia, och därifrån kunde man snart hämta Malin.

— Barnhemmet drevs av de sociala myndigheterna och advokat behövde vi inte ordna själva, säger Eva och Christer. Men vi tyckte det var svårt att genomföra adoptionen på egen hand, utan hjälp i de olika ärendena, vare sig här hemma eller i Colombia. Dock förlöpte allt väl och vi var hemma igen efter tre veckor.

Efter några år var det dags igen, men då hade det blivit svårt att adoptera privat från Colombia. Eva och Christer vände sig då till BFA som hjälpte dom att adoptera Mika i mars 1983.

— BFA:s hjälp var till stor nytta, menar Eva och Christer, och vi kände oss trygga. Vi fick inte bara hjälp med formaliteterna, utan de hjälpte oss också med flygbiljetter och gav oss förslag på lämpliga pensioner i Colombo osv. Är man inte särskilt resvan så är en organiserad adoption verkligen att föredra framför en privat.

— Men det viktiga i det hela är inte vilken kontakt man har, utan att kontakten arbetar seriöst och icke-kommersiellt!

— Vi olaglig- förklarades av NIA

Familjen Göran och Monica Carlsson i Älmhult med sina fyra adopterade barn, Samantha 5, Ajit 7, Makesika 9 och Pushpa 12 år gamla. Deras erfarenheter blir olagliga om de förmedlas till andra...

Göran och Monica Carlssons fyra barn är alla adopterade från Sri Lanka på privat väg. Kontakten har gått via Evelyn Nurseries barnhem i Kandy och en vänlig advokat vid namn Laxman som inte tagit ut de överpriser man kan få betala i Colombo för att få adoptivhjälp.

Barnhemmet lämnar inte längre barn för adoptioner, men barnen som finns där hjälps via en fadderverksamhet som Monica och Göran hjälper till att organisera.

Ämhult är litet och flera blivande adoptivföräldrar har under åren hört av sig till familjen Carlsson för att få råd och kontakter. Självklart delade familjen med sig av sina erfarenheter.

Då slog statliga NIA till. I maj 1982 skickade man ett hotfullt brev till Carlssons där man skrev att man via socialbyråerna i Växjö och Ämhult fått veta att familjen hjälpt minst tre andra familjer att adoptera. Detta "ger NIA anledning att anta att Ni lämnat internationell adoptionshjälp, för vilket krävs auktorisation. Som enskild person kan ni inte få sådan auktorisation..." I brevet meddelas också straffet för denna olagliga handling.

— Vi blev förtvivalade och upprörda, berättar Monica Carlsson. Och vi ringde till NIA och sa att här finns verkligen inga pengar inblandade och att vi vill med alla medel hindra business i adoptionsbranschen för det sa dom att dom var ute efter.

— Vi vill också stoppa den kommers som gör att folk måste betala dubbelt så mycket ifall de går genom en adoptionsorganisation. Men som NIA ser saken så måste vi väl också ha utskänkningstillstånd om vi bjuder folk på middag hemma!

—Skärp kontrollen av alla adoptioner

— Skärp kontrollen av alla adoptioner, såväl de privata som de organisationsbundna. Låt svenska domstolar grundligt utreda den ekonomiska sidan av adoptionerna.

Det hoppas Sven-Åke Aulin ska rycka undan grunden för geschäftsmakeriet inom adoptionsverksamheten.

Förmedling av adoptivbarn var under många decennier en uppgift för samhället. Inte ens Adoptionscentrum fick göra den formella hopkopplingen av barn och föräldrar, den uppgiften skötes av ett så kallat förmedlingsutskott inom socialstyrelsen.

Det fanns goda skäl för den ordningen. Det är lätt hänt att barnets intressen kommer i kläm bland alla vuxnas ambitioner i samband med adoptioner. De blivande föräldrarna längtar intensivt efter ett barn, och adoptionsorganisationerna måste lyckas med ett visst antal adoptioner om året för att verksamheten ska gå runt. En statlig nämnd, däremot, har förmodligen lättare att se till barnets bästa även om det skulle innebära att barnet inte kommer till Sverige.

Barnhandel

För privata organisationer finns vidare en risk att adoptioner och privat u-hjälp blandas samman så att det börjar likna barnhandel. Jag har själv hört en regeringstjänsteman i ett u-land peka på ett nybyggt barnhem, med kommentaren:

— *Se där vad australiensarna har byggt åt oss. Men så kommer det också många barn från oss till Australien.*

När förmedlingsutskottet skötte hopkopplingen fanns inte någon risk för att adoptioner och bistånd skulle blandas ihop. Det statliga biståndet sköts ju av en helt annan myndighet.

Förmedlingsutskottet borgade dessutom för en viss rättsäkerhet: handläggningen där följde offentlig rättspraxis, sekretessen kring vissa uppgifter var lagfäst och bland andra JO hade möjlighet att granska verksamheten.

Men redan 1979 nådde den moderna privatiseringsvågen adoptionsområdet. Då ändrades lagen så att socialstyrelsen kunde auktorisera privata organisationer som förmedlare av barn.

(Dock tycks det ha funnits någon tvekan om det förträffliga i att dela ut förmedlingstillstånd. Ty plötsligt gjordes det skillnad mellan svenska och utländska barn som behövde en ny familj. Auktorisationen gällde bara förmedling av utländska barn, medan förmedling av svenska barn fortfarande är en uppgift för samhället.)

Innebörden i auktorisationen är oklar, åtminstone för mig. Till exempel är det en grundläggande och självklar regel vid adoptioner att vederlag inte ska utgå i någon form eller riktning. Den som adopterar får varken betala eller ta emot ersättning för barnet.

Men Eivor Jonsson vid NIA (Statens Nämnd för Internationella Adoptionsfrågor, den myndighet som auktoriserar privata adoptionsorganisationer) har inga invändningar mot att en svensk adoptionsorganisation utländska kontakt tjänar pengar på ett hotell där adoptivföräldrarna tvingas bo.

När socialstyrelsen/NIA började auktorisera privata adoptionsföreningar var väntetiderna på barn så långa att många föräldrar frestades att själva söka barn på andra vägar. Flertalet genomförde sina privata adoptioner helt korrekt, men förmodligen förekom regelrätta köp av barn. Denna senare företeelse ledde till att alla privata adoptioner kom att kallas "vilda" adoptioner.

Kortare tider

Numera är väntetiderna kortare. Så tillvida har förändringen varit lyckad. Behovet att söka barn på egen hand har minskat.

Men fortfarande förekommer egendomligheter i adoptionssammanhang, till exempel den nämnda sammanblandningen av adoptionsverksamhet och näringsverksamhet. Men nu sker det under NIAs höga beskydd.

Och redan det förhållandet att förmedlingen sköts av organisationer som inte önskar annat än att förmedla barn till sina medlemmar medför en risk att andra alternativ, som skulle vara bättre för det enskilda barnet, kommer i skymundan. Exempelvis kan en adoption inom födelselandet många gånger vara bättre för barnet än en internationell adoption.

Då och då föreslås att privata adoptioner, utan medverkan från någon auktoriserad organisation, helt ska förbjudas. Därigenom skulle handeln med barn helt försvinna.

Jag tror inte att det är så enkelt.

Dels skulle ett förbud mot privata adoptioner också medföra att ett stort antal korrekta adoptioner inte skulle bli av, till men för både barn och föräldrar.

Dels, och viktigare, tror jag inte att statlig

auktion av privata organisationer är tillräckligt för att rycka undan grunden för geschäftsmakarna.

Skärp kontrollen!

En bättre väg är att samhället skärper sin kontroll av *alla* adoptioner. Om adoptionen genomförts i domstol i barnets födelseland är det viktigt att svenska myndigheter bestämmer sig för om lagar och rättsväsende där uppfyller våra krav på rättssäkerhet, även för barnet. Om så är fallet finns ingen anledning att ifrågasätta sådana adoptioner.

Om vi inte accepterar ursprungslandets rättsväsende bör svensk domstol "överpröva" den utländska domstolens beslut.

När det är svensk domstol som fattar det formella beslutet om adoptionen är det möjligt att skärpa intresset för de ekonomiska omständigheterna kring adoptionen. Orimliga kostnader för tex advokathjälp bör inte accepteras, de är förmodligen ett tecken på att en del av summan utgör köpeskilling för barnet.

Invändningar

En invändning mot förslaget att skärpa kontrollen i svenska domstolar är att föräldrarnas uppgifter inte går att kontrollera.

Invändningen bygger på föreställningen att den som är beredd att köpa ett barn sannolikt också kan tänkas sig ljuga inför domstol.

Det är säkert sant, för närvarande. Risken för att verkligen råka ut för obehagliga samtal i domstolen är väldigt liten.

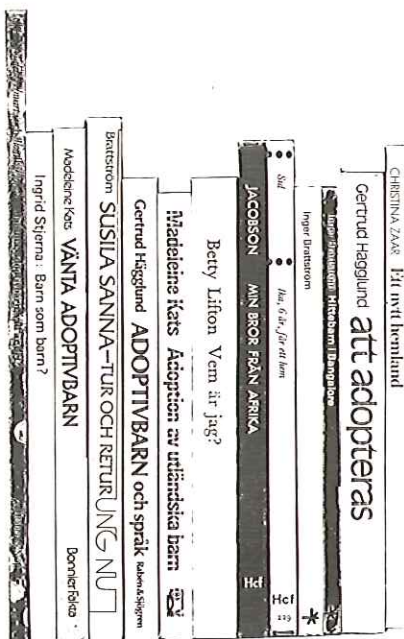
Men om det blev känt att svenska domstolar ägnar stort och sakkunnigt intresse åt den ekonomiska sidan av adoptionen skulle många potentiella barnköpare tappa lusten. Det bär emot att ljuga inför domstol. Dessutom finns handlingarna kvar och kan så småningom studeras av barnet.

Men förslaget förutsätter kunskaper hos domstolarna, och opinionsbildning bland blivande adoptivföräldrar. En viktig uppgift för adoptionsorganisationerna!

Sven-Åke Aulin
adoptivpappa

BÖCKER OM ADOPTION

Clas och Tina och Shaktanta Engström TVÅ UPPDRAG
MARIAS 6 år, född i Korea, adopterad i Sverige LIBRIS

Förlagens utgivning av adoptionslitteratur har ökat allt mer de senaste åren. Elisabeth Arvidsson ger här en översikt av den allt stridare bokfloden inom området.

BILDERBÖCKER

För de som redan har adoptivbarn, eller som kommer i kontakt med adoptivbarn, är behovet av bra bilderböcker som handlar om adoption stort. Den äldsta och allra mest spridda bilderboken är *Boken om Bubblan som fick nya föräldrar* av Berg och Cederquist, Proprius förlag, andra uppl 1982. Framförallt är det väl de läckra och sinnligt naiva pastellerna som verkar tilltalande i denna bok. Via de varma, glada färgerna och de mjuka, knubbiga formerna förstår man, åtminstone rent bildmässigt, hur positivt det är med adoption. Texten däremot, är platt och tillkämpat hurtig. Det finns ingen möjlighet att identifiera sig eftersom realismen och den nationella egenarten tagits bort. Kanske har detta gjorts för att öka allmängiltigheten, dock med påföljd att det blivit en ytlig, glättad fantasiprodukt som saknar trovärdig anknytning till adoptionsprocessen.

Rabén & Sjögren utkom 1982 med en bok: *Mamma, adoptivbarn, vad är det?* av Schwartz och Wikland. Utan Ilon Wiklands genomgulliga bilder, med rundhyllta och godkändade barn, klara färger och idylliska miljöer, skulle denna bok vara rätt värdelös. Texten är häpnadsväckande tråkig. Här handlar det om en adoption inom landet, vilket ju är ovanligt då de flesta barn som adopteras idag kommer från tredje världen. Flickans tålmodiga mamma förklarar pedagogiskt för henne vad en adoption är och hur den går till. En idyllisk och tillrättalagd saga, men med fina illustrationer.

En bok som jag själv är väldigt förtjust i är *Manuel Lundström från Sydamerika* av Löf-Eriksson. Utgiven av Rabén & Sjögren, andra uppl 1982. Denna har närmast klassificerats som en faktabok, vilket är förstäligt då den är mycket informativ. Illustrationerna är enkla, levande och fördjupar texten. Förf berättar rakt och engagerande om bakgrunden till

varför Manuel blir lämnad till adoption. En bakgrund som är gemensam för många adoptivbarn. En verkligt klok och insiktsfull bok!

Den allra senaste i raden av bilderböcker är *Maria, 6 år, född i Korea, adopterad i Sverige* av Skaar och Olsen, utgiven av Libris 1984. Förf låter Maria berätta om sig själv och sin adoption. Texten är rätt tråkig och tillrättalagd, dock något fylligare än i Schwartz' bok. De svart-vita illustrationerna fungerar bra tillsammans med texten. Maria och hennes dockor (hon har bl a en docka som är identisk med henne själv) spelar upp olika händelser som texten berättar om.

BARN- OCH UNGDOMSBÖCKER

Böcker att läsa högt ur, eller sätta i händerna på lite äldre barn, är inte särskilt många och de flesta har några år på nacken. Ett par lättlästa småbarnsböcker gav Bonnier ut 1970. *Ulla Sids bok, Ika, 6 år, får ett hem* handlar om en adoption inom landet. Berättarperspektivet är hos Ika själv. Boken skildrar hur Ika upplever det att inte längre vara en i mängden på ett barnhem, utan plötsligt vara NÅGON, någon som har ett hem och en egen mamma och pappa. Det hela är inte alldeles problemfritt. Föräldrarna har högt ställda förväntningar och Ika vet inte riktigt hur hon ska kunna tillfredsställa dem. Porträttet av Ika är gripande men det harmoniserade slutet rimmar rätt illa med boken i övrigt.

Gunn Jacobssons, *Min bror från Afrika*, handlar om Gunnar som får en ny bror från Kenya – Petrus 9 år. Petrus är en tuff och glad liten kille, inte alls i behov av något medlidande och inte alls som Gunnar föreställt sig. Berättarperspektivet är här hos Gunnar och boken skildrar mest hur han upplever situationen. Stig Söderstens tuschteckningar korresponderar väl med texten i övrigt. En lättsam och oproblematiske bok.

Inger Brattström har skrivit några böcker som både handlar om adoption och om Indien. Själv har hon personlig erfarenhet av adoption i egenskap av mormor till adoptivbarn och Indien känner hon väl till, eftersom hon som SIDA-stipendiat bott en tid på den indiska landsbygden. I hennes böcker är den indiska miljön fint infångad, personskildringen trovärdig och böckerna är både spännande, lärorika och engagerade.

Hittebarn i Bangalore, Almqvist & Wiksell, andra uppl 1976, handlar om Tina som följer med familjen på ett 2-årigt u-landsprojekt till Indien. Detta att som västerlänning vistas i ett u-land, på helt andra villkor än den övriga befolkningen, upplever Tina som något svårt och skuldbelagt. Hon upplever sin tillvaro som rätt meningslös ända tills hon träffar Kamala, en övergiven baby på ett barnhem.

I *Ravindras väg från Byn*, Almqvist & Wiksell, andra uppl 1978, får läsaren först träffa Ravindra/Tomas i Sverige. Därefter rullas hela hans bakgrundshistoria upp, en bakgrund som han delar med så många äldre adoptivbarn. Familjen är från början bosatt på landsbygden, men kan inte försörja sig där utan flyttar in till stan. I stan finns inget arbete, ingen bostad, inga vänner. Familjen splittras och Ravindra, samt hans syster Susila, blir lämnade ensamma. De försörjer sig via tigeri och småstölderna men förs slutligen till ett barnhem. Där blir först Susila bortadopterad och senare även Ravindra.

I Brattströms senaste bok, *Susila Sanna, tur och retur*, Rabén & Sjögren 1983, får vi träffa Ravindra och Susila igen. De är nu tonåringar och socialiserade i Sverige. Susila har helt förträngt alla minnen från Indien. De har inte träffats under alla åren i Sverige, men tillsammans med bl a Susilas mamma beslutar de sig för att göra en resa till Indien. Det blir en lång resa, både i geografien och biografien. Susila känner sig splittrad i två "jag" – en svensk Sanna och en indisk Susila. Boken är, liksom Brattströms övriga, skriven på en enkel och rak prosa, dock bitvis något ojämn. Porträttet av Susila och hennes klivenhet känns psykologiskt trovärdigt.

1977 utgav Författarförlaget i samarbete

med Rapport från SIDA Två uppdrag av Clas Finn och Shakuntala Engström. Även denna bok skildrar, åtminstone delvis, en adopterads besök i ursprungslandet. De svenska tonåringarna, Mats och Rani, reser till Indien och vistas där några veckor. De har två uppdrag: Rani skall hjälpa några släktingar med en adoption och Mats har från Amnesty fått i uppgift att ta reda på så mycket han kan om de politiska fångarnas situation. Det är en intressant och realistisk bild man får av undantagstillståndets Indien, om än sättet att presentera den känns något tillrättalagt. Ranis uppdrag, att klara en adoption på tre veckor (!) räknas idag som en omöjlighet men skildringen av den indiska byråkratis irrgångar är träffande gjord. Språket är enkelt och många fina fotografier illustrerar texten.

BÖCKER FÖR VUXNA

Skönlitteratur för vuxna som behandlar adoption har inte precis översvämmat den svenska bokmarknaden. Själv har jag egentligen bara hittat två. Däremot finns det en del skrivit om fosterbarns situation och där finns det ju en del beröringspunkter.

1980 kom *Resan till Kristin*, Norstedts, av Agne Erkelius. Denna bok låg till underlag för en TV-teater som visades nyligen. Här beskrivs den förtvivlan som ett par känner inför sin ofrivilliga barnlöshet och de beslutar sig slutligen för att adoptera ett barn. Men när det gäller själva genomförandet av adoptionen och de attityder paret intar till barnets ursprungsland, skildras detta på ett negativt och fördömsfullt sätt. Boken känns spekulativ och är rätt ointressant.

I en del länder, som exv Sverige, har ett adoptivbarn som vuxen rätt att forska efter sitt ursprung, medan detta i andra länder, som tex USA är förbjudet. Där är barnets dokument "förseglade" och ibland förstöras i m ursprungsdokumenterna. Som följd av detta har en slags adopterades befrielseerörelse bildats i USA, ALMA – Adoptees' Liberation Movement Association, som kämpar för rätten till en egen bakgrund, rätten att få ta del av de dokument som rör dem utan att behöva gå till en domstol. De vuxna adopterades efterforskningar har av adoptivföräldrarna upplevts som oerhört hotande och de har i sin tur organiserat sig för att förhindra detta. En rätt paradoxal situation: adoptivföräldrar kämpar mot adoptivbarn!

Det föregående skrevs för att ge en bakgrund till Betty Liftons bok *Vem är jag? En adopterad söker sin identitet*, vilken utgavs 1981 av Rabén & Sjögren. Originalens titel, "Twice born", är en mera adekvat titel till denna bok, som närmast kan beskrivas som en självbiografi om en adopterad kvinnas sökande efter sin bakgrund, sina dubbla rötter. "Jag hävdar att det är samhället som, genom att försegla födelsebevisen för de adopterade, har gjort dem till en särart, överkliga till och med för sig själva, avskurna från sitt förflutna."

skriver förf på inledningssidorna till sin bok. Vid 30 års ålder grips hon av en längtan efter att få veta vilka hennes biologiska föräldrar varit. Att få kunskap om detta är mycket svårt i ett land som USA och det blir en kamp mot rigida myndigheter och en oförstående omgivning. Lifton känner sig ofta som en förrädare gentemot sina adoptivföräldrar när hon nu söker sin historia. Denna kliven-

het som ett dubbelt ursprung medför, kan vara en rikedom men också en ångestfylld börda. Förf menar att den adopterades kunskap om sin bakgrund är nödvändig för en positiv jag-uppfattning. Boken är välskriven och erbjuder en fascinerande och spännande läsning. Med stor behållning kan den läsas även av oss svenskar trots att våra adoptivbarn idag ofta kommer från geografiskt avlägsna länder och antagligen aldrig kommer att kunna söka sitt biologiska ursprung som denna förf lyckades göra.

Illustrationer ur Lööf-Erikssons bok "Manuel Lundström från Sydamerika".

HANDBÖCKER

När det gäller handböcker om adoption är urvalet rätt stort. Eftersom det först var under senare delen av 1960-talet som adoption av utländska barn började skjuta fart, är de flesta böckerna relativt nya.

Madeline Kats bok *Adoption av utländska barn*, Bonniers andra uppl 1979, var den första i sitt slag på svenska. Kats är psykolog, journalist och har personlig erfarenhet av adoption. Hon har också varit ordförande i föreningen Adoptionscentrum. Denna bok tar bl a upp lite historik kring adoption, motiv till adoption, vilka barn det är som adopteras och vilka det är som adopterar. Lagar och förordningar kring adoption, vanliga problem osv. Hälften av boken består av intervjuer med adoptivföräldrar (något som man ofta kastar sig över med stort intresse som adoptivförälder). Boken avslutas med en praktisk, juridisk och social checklista. Här ges grundläggande information om adoptioner även om en del uppgifter inte längre är aktuella.

Hennes andra bok, *Vänta adoptivbarn* –

en annorlunda graviditet, Bonnier, andra uppl 1983, är fylligare och mera genomarbetad. Något kapitel är dock identiskt med den föregående boken. Kunnigt och engagerande redogör hon för de olika psykologiska och juridiska faserna i en adoptionsprocess. Här är intervjuerna interfolierade i texten. En studieplan bifogas boken. Personligen tycker jag att jämförelsen mellan en graviditet och en adoption både är stötande och felaktig. En graviditet är primärt ett fysiskt tillstånd (åtminstone till en början) medan en adoption mer kan betraktas som en social händelse.

Gertrud Hägglund som arbetar som kurator på Adoptionscentrum har också skrivit ett par böcker om adoption. Den första, *Att adopteras*, Rabén & Sjögren 1979, handlar närmast om de lite äldre adoptivbarnen, dvs de barn som är över spädbarnsåldern när de adopteras. I första hälften av boken beskriver förf vad dessa barn kan ha gått igenom och vilka svårigheter och problem som kan uppstå när barnen kommer till Sverige. Här finns också en sammanfattning av den forskning som gjorts inom adoptionsområdet. Ett särskilt kapitel handlar om språk, något som hon vidareutvecklar i sin nästa bok. Förf tar också upp skillnader och likheter mellan invandrabarn och adoptivbarn. Andra hälften av boken består av brev och dagboksanteckningar från adoptivföräldrar. Boken är skriven på ett lättfattligt och insiktsfullt sätt.

Den andra boken, *Adoptivbarn och språk*, Rabén & Sjögren 1982, är en bok som engagerat mig i hög grad. Hägglund betonar vikten av att se språket, inte som en isolerad företeelse, utan i stället något som är intimt förknippat med barnets totala utveckling. Adoptivbarnens språkbrister är specifika så till vida att de skiljer sig från invandrabarns och svenskfödda barns språkbrister. Förf redovisar erfarenheter från adoptivföräldrar, lärare och forskare. Som förälder får man i denna bok många praktiska och bra tips på hur man bäst kan hjälpa sitt barn i dess språkutveckling.

1981 gav Proprius ut en bok om adoption, *Barn som barn* av Ingrid Stjerna. Den vänder sig framför allt till de yrkeskategorier som kommer i kontakt med adoptivbarn. Förf är själv fosterhemsutredare. Bl a tar hon upp fosterhemsutredarens situation och beskriver hur en fosterhemsutredning går till. I denna bok finns en oerhört bra och fyllig litteratursammanställning på ca 60 sidor. Här finns medtaget både fakta och skönlitteratur om adoption, färdiga produkter, uppsatser och forskningsresultat, såväl utländska som svenska.

Christina Zaar har just utkommit med en bok som länge har varit efterlängtd, *Ett nytt hemland*, Liber 1984. Hon har intervjuat 16 ungdomar i åldern 18–32 år som blivit svenskar genom adoption. Öppenhet och trovärdigt berättar ungdomarna om den unka och demellan växlande erfarenhet som "omplanteringen" till Sverige inneburit för dem. Såväl positiva som negativa erfarenheter tas upp. En kort historik över internationella adoptioner i Sverige inleder boken som avslutas med ett exempel på den utländska bakgrunden till adoptionsverksamheten, hämtad från Bangalore i Sydindien. En spännande och engagerande bok att läsa!

Elisabeth Arvidsson

Mike Mentzer Mr. Universe

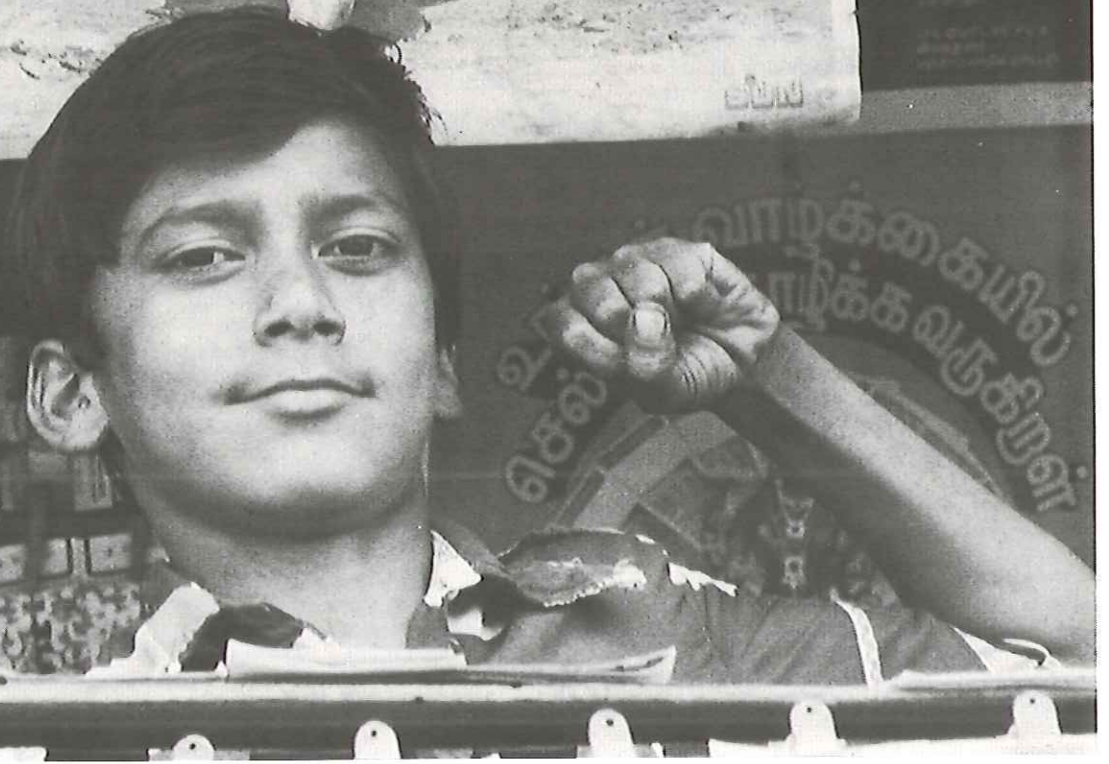
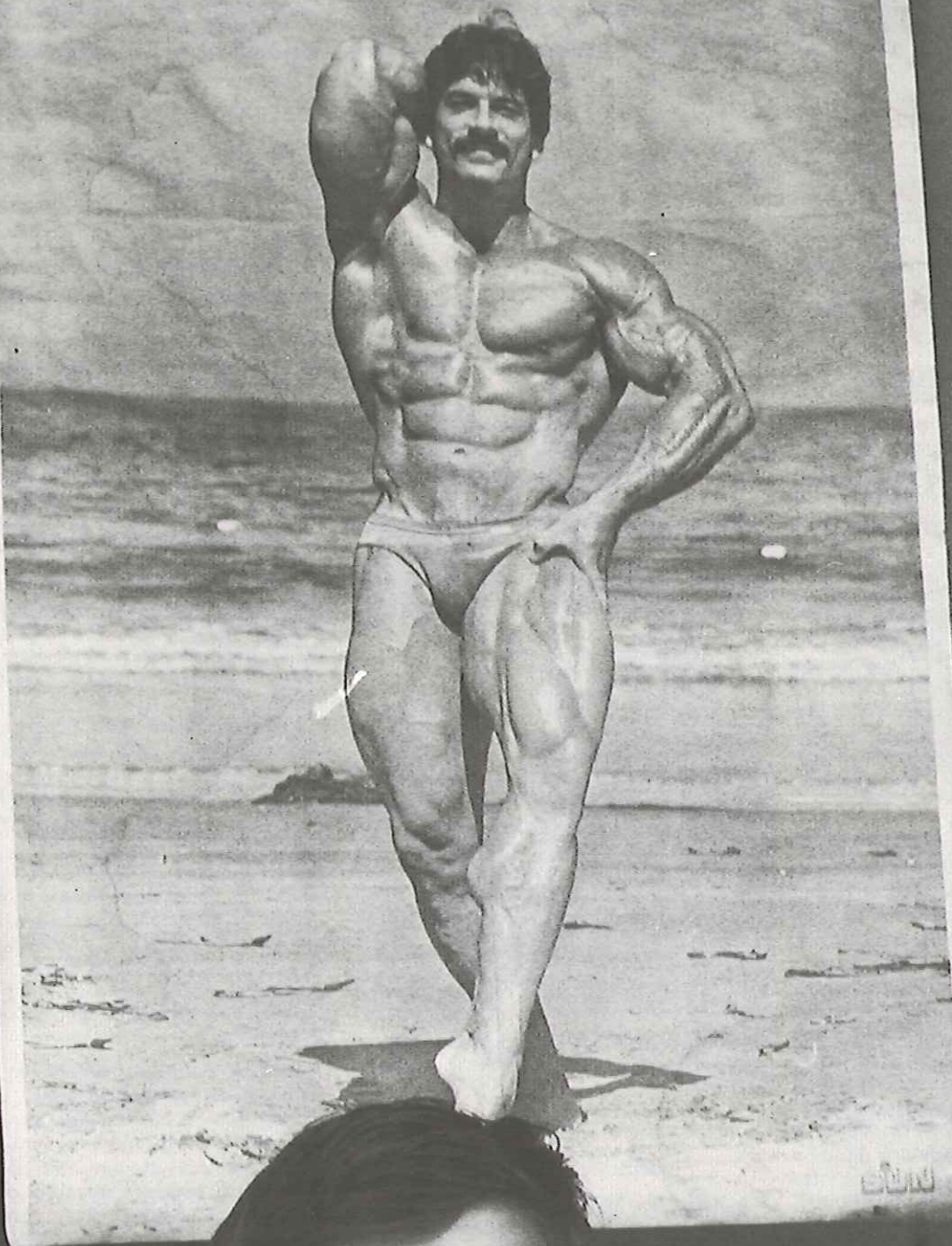

foto: helge rubin

Pressdebatten om adoptionerna har under åren varit minst lika sporadisk och sensationsfylld som biståndsdebatten. De mest allvarliga försöken att få nån rättsida på resonemangen har bara skett inför utredningar och nya lagförslag.

Skiljelinjerna tycks ha varit två. Den ena rör frågan om det är rätt att adoptera alls och om inte adoptivbarnen får problem i sitt nya land. Den andra rör adoptionsorganisationerna: ska dom verkligen få ensamrätt att förmedla adoptioner, lite lösligt övervakade av staten.

SYDASIEN sammanfattar.

Pressdebatten om adoptioner:

En fråga om kontroll, krångel och kommers . . .

– Är det verkligen riktigt att förmedlingen av utländska barn ska överlätas på privata organisationer (som tex Adoptionscentrum) samtidigt som svenska adoptioner förblir en uppgift för samhället?

Så ställer journalisterna Annika Hultén och Sven-Åke Aulin frågan i *Dagens Nyheter* den 10 oktober 1978 inför den lag om internationell adoptionshjälp som kom året efter. Hultén och Aulin är mycket kritiska till att NIA (den statliga Nämnden för Internationella Adoptioner) ska upphöra med adoptionsförmedling och mot att sk "idéella organisationer" ska ta över verksamheten. Detta blev f ö just det som 1979 års lag innebar.

Och Hultén/Aulin argumenterar varför förmedlingen bör stanna hos samhället:

"Dels är det lättare för en myndighet än för en privat organisation att se till barnets bästa (...). Dels är det en fördel även för föräldrarna med den rättssäkerhet som en myndighet erbjuder: möjlighet att överklaga vissa beslut, offentlighetsprincip och lagfäst sekretess, JO-kontroll osv."

Sven-Åke Aulin återkommer fö i detta nummer av SYDASIEN – sex år senare och i det att vi står inför ett nytt lagförslag.

Ingen lösning

Hultén/Aulins inlägg besvarades av departementsrådet Nils Magnusson. Han menar att det inte är någon medborgerlig rättighet att få adoptera och att det därför inte är samhällets sak att förmedla adoptioner. Och Magnusson går på en mycket defensiv linje:

"... det är bättre med en mild hand över hela verksamheten än en fast hand över en begränsad sektor. Det är bättre med kontrollerad legaliserad verksamhet i organisationer än av enskilda bedrivna okontrollerad verksamhet. Det är en grov förenkling att (...) tala om att göra det olagliga lagligt."

"... det inte finns någon definitiv lösning på problemet med internationella adoptioner."

Kritiserad centralisering

1983 var det dags för Socialdepartementet att skicka ut ett nytt lagförslag på remiss. Förslagets kärnpunkt var att NIA skulle ta över alla beslut om adoptionstillstånd, och det mötte kritik från alla håll (se annan plats i detta nummer).

Björn Rydberg (fp), tidigare NIA-ledamot, menade i DN den 10 oktober 1983 att förslaget betyder mer byråkrati, centralisering, risk för godtycke, längre väntetider, dyrare adoptioner och "mer storebror". Sten ligger inte kvar på sten.

– NIA har inte kompetensen att bedöma enskilda adoptionssökande, skriver sociologen Magnus Brandel i ST den 23 december. Och han summerar:

"NIA klarar inte att avgöra om vissa bör få eller inte bör få adoptera barn, om en viss kontakt är lämplig eller olämplig etc. Inse att de problem som man vill lösa genom att hårdare reglera de privata adoptionerna endast kan lösas tillfredsställande i givarländerna."

I ST den 2 januari i år vill Elisabet Sandberg och Agneta Ekström på Adoptionscentrum gå ett steg längre: gör NIA till rådgivare och förbjud "privata adoptioner" så länge det finns möjlighet att adoptera genom en auktoriserad organisation;

"Och vi vill hävda att utredningens förslag inte ens möjliggör en verklig kontroll av de 20 procenten privata adoptioner!"

Nej och åter nej!

Det mest fanatiska motståndet mot adoptioner har presenterats av civilingenjören Staffan Norrman som "forskat i den världsomspännande handeln med adoptivbarn". Han presenterar också Riksförbundet för Familjers Rättigheter.

För Norrman är adoptionerna ett slags ut-sugning av u-länderna där välbärgade västerlänningar skaffar sig barn ur de fattiga ländernas fattigaste skikt (ST den 19/7 83 och AB den 5/3 84):

"De rika ländernas växande hunger efter barn har skapat en marknad för allsköns profitörer. (...) Välorganiserade ligor skaffar fram barn som de sedan säljer till rika västerlänningar. (...) Detta gör barnhandeln så outhärdligt motbjudande: Det är de starkaste bland de starka som exploaterar de svagaste bland de svaga."

Kritikerna mot Norrmans linje håller med om att avarterna i adoptionsverksamheten måste förhindras till varje pris, men man noterar att varken Norrman ("som undersökt saken") eller för den delen Socialdepartementet presenterat någon rapport som kartlagt omfattningen av och mekanismerna i barnhandeln.

– Hittar man missbruk nånstans, tex miss-handel inom äktenskapet, så förbjuder man misshandeln, inte äktenskapet som sådant, påpekar Gunilla Andersson på Adoptionscentrum när hon besvarar Norrman (ST 24/7 83 och AB 13/3 84). Och hon tar ett aktuellt dokument från Högsta Domstolen i New Delhi för att visa på vad det egentligen handlar om och bör handla om:

"Det bästa alternativet för ett barn är givetvis dess biologiska familj. Om det alternativet måste överges av någon orsak, är det näst bästa adoptivföräldrar. Adoptivföräldrar ska i första hand sökas inom landet; om det inte går, skall man kunna söka ett hem åt barnet utomlands hellre än att låta barnet växa upp på ett barnhem eller en institution där det inte får uppleva familjelivets kärlek och omvårdnad."

Indiens HD har också reglerat adoptionsverksamheten. Privata adoptioner tillåts inte, men å andra sidan får (de indiska) adoptionsförmedlarna inte ta ut hur mycket pengar som helst för adoptionerna. Barnets vård under adoptionsproceduren, tex, får inte kosta mer än ca 45 kronor per dag. Adoptioner inom landet ges företräde, men finner man inte lämpliga föräldrar inom två månader så ska barnet få utländska adoptivföräldrar.

Teve klampar in

Så var det då dags för TV2:s Magasinet med Annika Hagström och Christer Pettersson i spetsen att den 25 april i år ta upp adoptionerna. Programmet inleddes med ett kritiskt men uppenbart rättvist reportage från Sri Lanka (se art om SLBV), och det avslutas med en lång sk debatt.

Med TV:s vanliga elefantkänslighet så finns självklart Staffan Norrman på plats och i övrigt ingen adoptivförälder eller annan utpekad. Man slog mot NIA:s Birgitta Thunström som i det längsta lätsades att inte förstå frågan om hur man kunde tillåta formerna för Sri Lanka Barns Vänners verksamhet i Sri Lanka.

Debattens eftersmak blev sur och många adoptivföräldrar har rapporterat att de kände sig utpekade och skamsna efter denna dragna lans för svenskhetens bevarande. Många tog kontakt med Magasinet för att protestera, och två veckor senare sände man ett Magasinet med bara adoptivföräldrar (där också under-tecknad deltog).

I SLBV:s skrifter gick man till hårt angrepp mot "TV-divorna" och "Magasinet-skandalen". Man anmälde programmet den 25/4 för Radionämnden, men i all ordriktedom var det nära att man förbigick det sannolikt enda som skulle kunna fälla programmet: att det hårt angräpnas SLBV aldrig fick komma till tals.

Varför Hagström/Pettersson valde att inte låta någon från SLBV få bemöta anklagelserna har vi inte kunnat få svar på. Däremot har vi fått veta att det andra programmet var "ett försök att reparera det första" ...

Men den 10 maj tog TV2:s "Kanal 3" upp det som Magasinet medvetet valt att förbigå: det faktum att det går förhållandevis bra för utländska adoptivbarn i Sverige. Det visar inte mins: de undersökningar som gjorts av psykiatern Marianne Cederblad. ■

Anki Sandell

Prem betyder kärlek. Han är vår son sedan tre år tillbaka. Många och omständiga vägar genom byråkratin i Sverige och Indien ledde så småningom fram till att vi möttes.

Redan två år innan resan för att hämta vårt barn hade jag varit i det land som har berört mig mer än något annat – Indien.

Att adoptera var för mig inte enbart att bli mamma till ett brunt barn. En ny kultur lockade mig, gav många frågor och kanske även svar.

I väntan på att adoptionen skulle bli klar, levde jag i tre månader tillsammans med den familj i Indien där Prem var "fosterbarn".

Den tiden blir så här i efterhand mer och mer betydelsefull. Vikten av att "känna" landet där vårt barn har sitt ursprung har varit nödvändigt för mig och hjälper till att "lösa" den konflikt som det ändå är att rycka ett barn från sina rötter. Att adoptera ett barn är verkligen inte "bara" att åka ut till en flygplats och med stormande glädje hämta *sitt* barn.

I en (kommande) bok, där dagboksanteckningar och prosalyrik varvas, har jag försökt skildra alla dessa olika tankar och känslor. Här följer några utdrag:

Prem betyder kärlek

INDIEN

*Du exotiska,
förtrollande,
motsägelsefulla,
självklara land.*

*Du har fångat
ytterligare en människa
med Din förföriska,
lockande,
seniga hand.*

*Vem ger Dig styrkan?
– att fånga en liten
människosjäl från Norden.*

MÖTET

*Efter så lång tid
av längtan och undran
ser jag Dig.*

*Inget främmande
inget översvallande
bara helt självklart
somnar Du i min famn.*

PRUTNING

*"150 rupies!"
"Det är för bra pris."
silverskärpet glänste i solen.
halsbandet hade religiösa saker inuti
och kom från Tibet.*

*Sakta reser jag mig upp
med ett leende och säger:
"100 rupies, okey?"
Försäljaren skakar halvhjärtat
på huvudet
ler ett bländvitt leende
och frågar mig:
"Är Du lycklig då?"
"Självklart!" blir mitt svar.
Fast jag inser,
att inte blir jag lyckligare
av ett silverskärp om midjan
och ett halsband från Tibet om halsen.*

*Spelets regler –
eller Livets spel.*

– men det var ju religiösa saker inuti.

VARANASI

*Heliga stad
fylld av vemod.
Pilgrimmers mål
på livets väg.*

*Ganges läkande,
renande vatten.*

*Apgud och silvertempel
så väsensskilt.*

*Gula blommor
att smycka
rökelse
att bränna.*

*Färgsprakande blandning
av vackert och fult
smutsigt och rent.*

*Var finns glädjen –
– vilket är målet?*

*Tvagningen i Ganges
och bön hos Shiva.*

Tyst strävan med sorgsna ögon.

*Välsignelse av helig man
– röd färg i pannan
litet band om handen
i svart tvinnat silke.*

*Guldbrokad, extra design
eller rupies åt en tiggande hand*

*Drick chai vid Ganges strand
känn doften av helig människoeld.*

Bli fångad eller fly!

IDENTITET

*Din blick var så öppen.
Ditt ansikte så vackert.*

*På en liten rullplatta
satt Du – utan ben.*

*Med en lätt smekning
över Din hand
räckte jag Dig 2 rupies.*

*Det var inte pengarna
Du gladdes åt.*

*Du märkte
att jag såg en människa.*

SVARTA ÖGON

*Tycker om svarta ögon.
Uttrycksfulla
glittrande
bedjande
skrattande
lidelsefulla
hotande.*

*Njuter av alla
och får med mig
ett par hem!*

NAVELSTRÄNG?

*I mitt inre har jag sett den
mellan Dig och mig*

*Tvinnad i tyg
lila och rött
siden och sammet*

*Utsträckta armar
nakna kroppar
vid havet
höll vi den i våra händer*

– kärlekssträngen.

INDIEN

*Du exotiska,
förtrollande,
motsägelsefulla land*

DEN DYRA BARNLÖSHETEN

Fan ska vara ofrivilligt barnlös i Sverige idag! De människor som vill men inte kan få barn på vanligt sätt håller på att bli en allt större och sorgligt nog alltmer utsatt skara. Inseminationer, provrörsbefruktningar och adoptioner blir nu i stigande skala allt dyrare och alltmer kringrända av lagar och bestämmelser.

Detta i en tid när födelsetalen i Sverige och i övriga västvärlden når rekordlåga nivåer.

Ofrivilligt barnlösa som vill ha barn har att välja på pest eller kolera.

De som väljer pesten, dvs insemination eller provrörsbefruktning, klarar sig för tillfället hyfsat. Kostnaderna är låga eftersom samhället betalar behandlingen och eftersom framfödandet i övrigt ju är fritt som för andra föräldrar. Lite extra resor och arbetstidsförluster blir det dock under själva behandlingen.

Lagarna har ännu inte hunnit lägga några hinder i vägen heller, men under det senaste året har det blåst storm kring förslaget om en inseminationslag. Förslaget bottnar i att inseminationerna inte är reglerade alls och att det därmed finns ett behov av rättsskydd för barnen plus att man vill komma åt den osunda hanteringen i de spermabanker som finns på andra håll i väst.

Men i lagförslaget finns en märkligt moraliserande paragraf som säger att inseminationsbarn ska ha reda på vem som en gång i tiden i stället för pappa gav sperma till mamma. Detta har gjort att de flesta spermadonatorer tackat nej till framtida medverkan. I den verksamhet som man haft hittills har donatorerna varit väl kända för och medicinskt kontrollerade av läkarna, men de har förblivit strängt anonyma för de blivande inseminationsföräldrarna. Det systemet har fungerat utmärkt.

Lagförslagets upphovsman **Tor Sverne** borde gärna begrunda ett annat område för sin notoriska uppriktighet: det faktum att omkring 15 procent av de barn som föds i "vanliga" familjer idag inte har de fäder som de och papporna tror att de har. Ett outsinligt fält för upplysning m a o.

Dyra provrör

– De som vill skaffa provrörsbarn borde få betala 20–25 000 kronor, säger professor **Lars Hamberger** på Karolinska Sjukhuset och han sätter därmed åt ännu en

grupp av den nya tidens föräldrar.

Man beräknar att en provrörsbefruktning kostar 75–100 000 kronor och nu i sommar har alltså Hamberger kommit med det radikala förslaget att just dessa föräldrar bör få bidra till att finansiera verksamheten.

Men Chefen för Socialstyrelsen, **Barbro Westerholm**, som hårt gått ut i försvar för Tor Svernes "upplysningsparagraf" har här valt en annan linje. Hon menar att plånboken inte ska få styra vem som ska få provrörsbefruktning.

– Vi låter ju inte de som gör kirurgiska ingrepp för att få barn betala, säger hon.

Dystra adoptioner

Adoptionerna är dock i den verkliga strykklassen, det är den dystra sanningen. Medan de som kan och de som väljer att föda sina barn själva får gratis vård på kvinnokliniken så får adoptivföräldrarna betala uppemot 50 000 kronor. Här är samhällets stöd högst begränsat medan dess kontroll är väl utvecklad.

Samhällets begränsade stöd till adoptionerna består dels i att föräldrarna har samma rättigheter för sig och sitt adoptivbarn så fort givarlandets domstol sagt sitt – och dels i att man slipper betala för en del av samhällets kontrollapparater; adoptionsutredningen. I övrigt får det bli hur dyrt som helst.

Kontrollen av adoptivföräldrar är också rigorös och säkert i många stycken av godo. Men på ett område tycks kontrollen slapp utövad och det gäller adoptionsorganisationerna. Där finns visserligen en statlig tillsyn och auktorisation genom Nämnden för Internationella Adoptioner (NIA) som agerar efter 1979 års lag om internationell adoptionshjälp.

Privat eller kommersiell

De exempel som vi ger i detta nummer av SYDASIEN

visar liksom otaliga rapporter från föräldrar att det ingalunga är självklart att adoptionsorganisationerna går fria från ohälsosam kommers, att de behandlar sina sökande korrekt eller att de rent allmänt håller sig till saken: adoptioner för barnens bästa.

I detta läge är det mildt talat märkligt att regeringen går ut med ett åtgärds paket som går ut på att centralisera kontrollen över föräldrarna i stället för att via förmedlarna och andra försöka komma åt själva adoptionsmetoderna som sådana.

Erfarenheterna visar t ex att skiljelinjen inte går mellan en sk privat adoption och en adoption som förmedlats av en auktoriserad organisation. Den går i stället mellan en riktigt genomförd adoption där ett värdigt föräldrapar tar om hand ett barn som inte kunnat få egna föräldrar på annat sätt och å andra sidan en situation där adoptanter, förmedlare och/eller de biologiska föräldrarna gått vid sidan av barnets bästa för egen eller andras vinning. Kort sagt; barnhandel eller inte.

En diskussion om barnhandel och "olämpliga" föräldrar förs visserligen på några få sidor i regeringens förslag. Men att det skulle finnas problem med NIA:s och de auktoriserade organisationernas verksamhet som sådan nämns inte.

Vi föreslår därför att regeringen bordlägger sitt kommande förslag och samtidigt anstränger sig att få ett bättre underlag för en kommande lagstiftning.

Moderna tider

Alla de som känt tveksamhet inför adoptionsorganisationerna (och fö även andra) kan nog ändå utgå ifrån att de är här för att stanna. I många länder är de den enda tillåtna formen för adoption.

Sverige har också aktivt bidragit till arbetet i FN med att utarbeta en deklaration om adoptioner. I en av punkterna i denna deklaration sägs det att placeringar av adoptivbarn endast ska få ske genom auktoriserade organisationer.

Kanske är detta på sikt också den bästa formen (utom i undantagsfall, t ex där utlänningar adopterar i värdlandet). Så låt oss då förbättra auktorisationen och tillsynen av de auktoriserade så att de inte blir stater i staten med sina egna särintressen. Och förbjud inte de som vill gå sin egen väg under korrekta former.

Dessutom finns det en latent fara i att adoptanter bara kan tas ur de mer välbeställda skikten. Även diversearbetare och låglönefolk blir ofrivilligt barnlösa.

Det borde inte vara dyrare att adoptera än att föda biologiska barn! ■

Redaktionen

Foto: Lars Eklund

Här avslutas temat om adoptioner i detta nummer av SYD-ASIEN. Men redaktionen är medveten om att många aspekter förblivit outredda och att ämnet är alldeles för stort för att uttömmande kunna behandlas i ett enda nummer.

Därför: Skicka inlägg till SYDASIEN, Box 1625, 221 01 Lund. Fortsättning följer.

Gandhis mördare ångrar ingenting:

— Hinduisk plikt att döda ’’Pakistans fader’’

Mahatma Gandhi mördades i januari 1948 av en grupp sammansvurna extrema hinduer. De ansåg att Gandhi genom ständiga eftergifter åt muslimerna förorsakat Indiens delning.

Göran Frankel har 36 år senare i New Delhi träffat attentatsmannen Gopal Godse, som inte för ett ögonblick ångrar mordet.

Han är egentligen en vålnad ur det förgångna. Men så länge många av Indiens hinduer och muslimer lever i skilda världar kommer denne man och hans gelikar att vara högst påtagliga varelser av kött och blod.

På väg in i Birla House i New Delhi uppträder han på intet sätt förstulet. Utanför porten kommer han i livligt samspråk med en gatuförsäljare som tydligen känner honom väl. När vi går in i trädgården säger han:

— Alla här vet vem jag är. Museifolket tycker det är trevligt att jag kommer hit.

Vi skall beträda helig mark. Han tar av sig sina sandaler och uppmanar mig att göra sammaledes. Sedan går han fram till den lilla stenen mitt på gräsmattan och säger:

— Här sköt vi Gandhi. Här segnade han ned.

Brodern hängdes

Mannen i mitt sällskap är **Gopal Godse**, brodern till **Nathuram Godse** som avlossade de dödande skotten. Fem män förklarades skyldiga till konspirationen mot och mordet på **Mahatma Gandhi**. **Narayan Apte** och **Nathuram Godse** dömdes till döden och hängdes 22 månader efter dådet. **Gopal Godse**, som då var 27 år, dömdes till livstids fängelse. 1964 – efter 17 år i fängelse – frigavs han.

Gopal Godse vill naturligtvis gärna övertyga den utländske besökaren om att de flesta indier innerst inne tycker att det var riktigt att döda Gandhi, låt vara att det inte är opportunt att säga det högt. Detta är inte sant. För de allra flesta var och förblir mordet ett vettlöst illdåd.

Men givetvis finns det människor för vilka **Nathuram Godse** är en hjälte och martyr. Ibland upptäcker museivakterna på Birla House att någon har hängt en blomstergirland omkring mordvapnet. I Indien brukar blomstergirlander tjäna

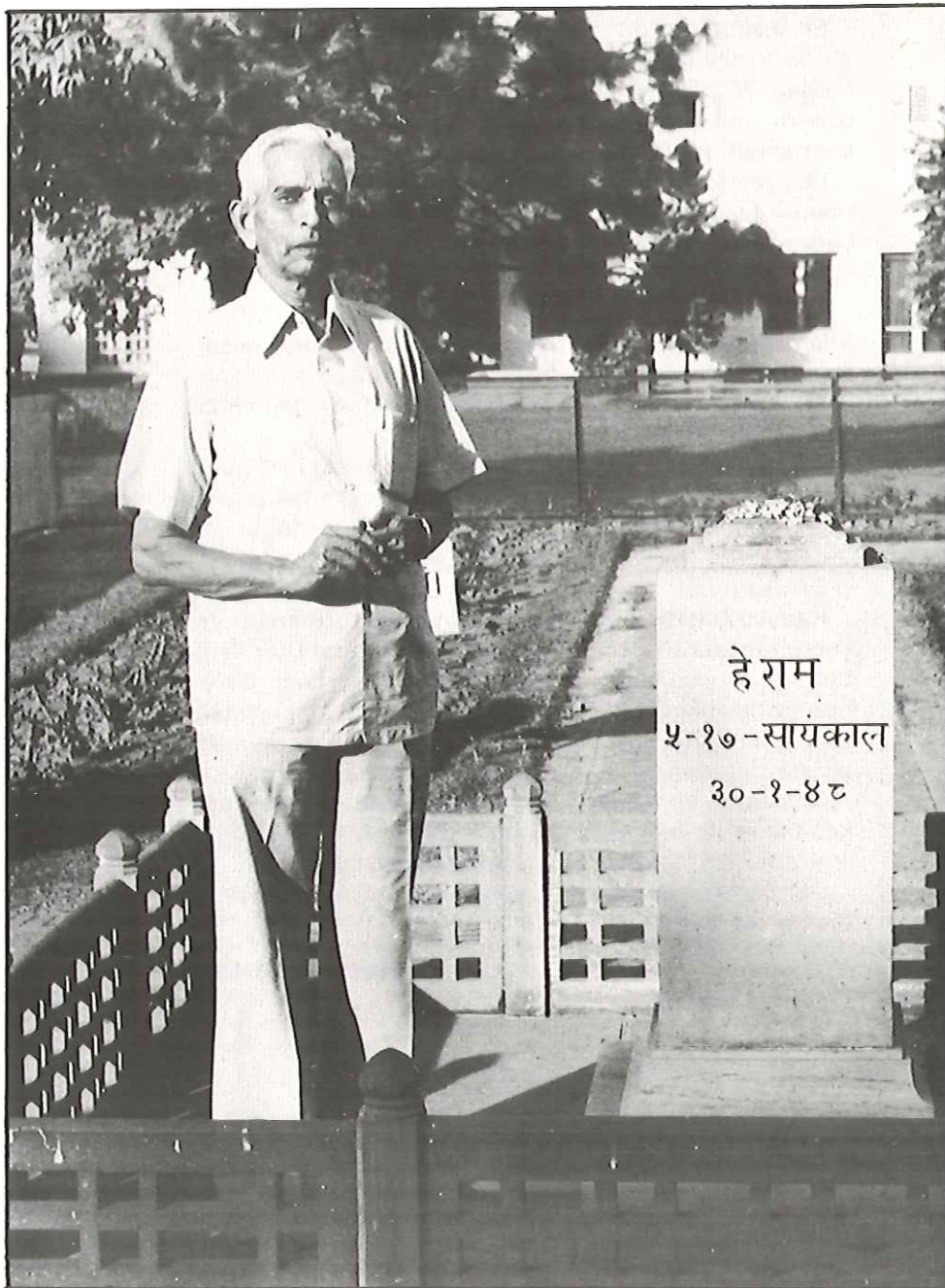

Foto: Göran Frankel

Gopal Godse visar platsen där Gandhi segnade ned. På stenen står Gandhis sista ord, ord som han enligt Gopals bror aldrig yttrade.

som offergåvor åt gudarna. Shiva, destruktionens gud, bor tydligen i en liten italiensk automatpistol.

Extremistparti

Gopal Godse solar sig fortfarande i glansen av vad som hände den 30 november 1948. Han är nu generalsekreterare för det lilla extremistpartiet Hindu Mahasabha. Partiets ledare och chefsideolog Vir Savarkar stod också åtalad i mordrättegången, men det kunde aldrig bevisas att han hade deltagit i konspirationen. Under alla omständigheter hade Hindu Mahasabha till den grad identifierats med mördarna att många valde att lämna partiet. Enligt Godse har det i dag 100 000 medlemmar varav ca fem procent är aktiva partiarbetare. Det är inte mycket för ett allindiskt parti.

Hindu Mahasabha må vara litet –

men det har resurser. De stora partierna hyr in sig i sina högkvarter i New Delhi. Men Hindu Mahasabha äger sitt parti-högkvarter, ett stort palats intill Birlatemplet. Man vandrar uppför breda, höga trappor tills man når marmorstatyn av Hakikat Rai. För 200 år sedan skulle denne fjortonårige gosse under vapenhot ha beordrats att omvända sig till Islam. Han vägrade och halshöggs.

För Gopal Godse är det inte enbart de forna kolonialherrarnas fel att det sekulariserade Indien fick upplåta en del av sitt territorium till Pakistan, en stat som uttryckligen står på religiös grund. Gandhi är medskyldig genom att ständigt ha gått de mest orimliga muslimska krav tillmötes.

Pakistans fader

– Gandhi brukar kallas "Nationens fader". I själva verket är han Pakistans fader, säger Godse bittert.

– Men, invänder besökaren, muslimerna utgör ju bara tio procent av Indiens befolkning. Var det inte naturligt för Gandhi att vara särskilt generös mot minoriteten?

Godses svar är att Islam inte är en nation. Det är "en expansionistisk, intolerant rörelse". När muslimerna talar om majoritet och minoritet är det för att de vill ha en separat identitet.

– Muslimerna här är ättlingar till hinduer som omvände sig. Ni förstår, muslimerna har en egendomlig metod att invadera. De kommer i litet antal. Sedan kidnappar de kvinnor och våldtar dem. Dessa kvinnors avkomma blir muslimer. Med tiden tvingar de hinduerna att bli muslimer med vapenmakt. Dagens muslimer blev omvända på detta sätt, deras förfäder på samma sätt ...

Resonemanget fortsätter efter det klassiska mönstret öga för öga, tand för tand:

– Muslimerna har fått sin teokratiska stat i Pakistan. Det återstående bör vara en hinduisk stat. Om muslimerna regerar där, skulle hinduerna regera här. Om hinduerna där inte har några politiska rättigheter, bör inte muslimerna här ha några.

Bör omvända sig

Han skyndar sig att tillägga att muslimerna givetvis är välkomna att stanna i detta nya Indien. Men helst bör de omvända sig till sina fäders hinduiska tro.

När samtalet nått så långt är det inte längre förvånande att finna att Gopal Godse är en varm anhängare av PN Oaks märkliga historiska teorier. Oak är Indiens von Däniken och hävdar att Taj Mahal är ett hinduiskt byggnadsverk.

Har Gopal Godse sett Richard Attenboroughs Gandhi-film? Det har han.

– Jag fördömer den inte, säger han. Man har visat en sida av Gandhi. Bilden är inte fullständig. Men man har antytt

att han var promuslimsk i sådan grad att han skadade nationen.

– Målet med filmen är att idealisera Gandhi. Gandhi hade vissa principer. De har framställts i filmen. De är inte alls möjliga att praktisera, vare sig Sanningen eller Icke-våldet. Inte ens i dag. Vad politiska system anbelangar är de av noll och intet värde.

– Hur reagerade ni när ni såg en skådespelare framställa er bror? undrar besökaren.

– Han liknade honom ju inte. Och när man visar hur han vidrör Gandhis fötter är det en överdrift. Det är förstas tillåtet i en film. Men man skulle inte ha visat att Gandhi sa "He Ram" (O Gud) när kulorna träffade honom, det är inte korrekt!

– Han sa aldrig det?!

– Han sjönk ihop omedelbart. Han förlorade medvetandet ögonblickligen. Så det finns ingen möjlighet att han kunde ha sagt "He Ram" ... Han utstötte ett svagt ah, det var bara en kroppslig reaktion. Gandhi hade sagt att man inte skulle vara rädd för döden och att man skulle dö med guds namn på läpparna. Därför lade hans lärjungar dessa ord i hans mun efter hans död. Det är inte av vördnad jag säger detta. Det är bara ett historiskt faktum.

Planerat mord

Nathuram Godse uppgav i sitt vittnesmål att mordvapnet inköptes i ett flyktingläger dagen innan aktionen. Av det kan man få intrycket att mordet var en impulshandling. Men beslutet att Gandhi måste dö fattades 17 dagar tidigare – och under den tiden hann man också med ett mordförsök.

Nathuram Godse, själv en statstjänsteman, och Narayan Apte, en lärare, utgav från Poona dagstidningen Hindu Rashtreeya (Den Hinduiska Nationen). Godse beskriver Apte som den verkliga hjärnan bakom mordplanerna. Apte var en god organisatör. Han drev också en skytteförening för ungdomen, så att denna skulle lära sig att bruka eldvapen.

Den 13 januari 1948 meddelade Gandhi att han hade inlett en fasta till döds. Det uppenbara skälet till fastan var att den indiska regeringen vägrade att betala ut 550 miljoner rupies till Pakistan, en utbetalning som ingick i uppgörelsen om Indiens delning. Indierna ville inte betala ut pengarna, förrän pakistanska trupper som invaderat Kashmir drog sig tillbaka. Fastan resulterade i att regeringen ändrade sig och betalade ut pengarna utan några villkor.

– När Nathuram och Apte på kvällen såg nyheten på sin teleprinter, bestämde de sig: "Det tjänar inte något till att fortsätta skriva ledare. Den enda utvägen är att offra våra liv för att förflytta Gandhis person från den politiska arenan ... Och enda sättet att förflytta honom från den är att förflytta honom från

denna värld", berättar Gopal Godse.

Gandhi skulle dödas vid första bästa tillfälle. Och tillfället yppades den 20 januari, när Gandhi satt i en trädgård i New Delhi. Konspiratorerna hade apaterat en laddning bomullskrut på en mur femtio meter från mahatman. Den här gången var det en viss **Digambar Badge**, vapenförsäljare, som hade erbjudit sig att skjuta. Krutladdningen skulle sprida förvirring och tjäna som en signal åt attentatsmannen att öppna eld. Samme Badge skulle senare bli kronvittne mot konspiratorerna.

När det avgörande ögonblicket närmade sig, svek honom emellertid nerverna. Han flydde från platsen. Gopal Godse berättar:

– Badge lade pistolen i en taxi som väntade. Jag hämtade vapnet där. Gandhi satt i trädgården med ett fönster bakom sig. Det var från ett rum i denna byggnad bakom honom som jag försökte skjuta. I rummet fanns ett ventilationsgaller. Jag nådde inte upp, så jag ställde en charpoy (lätt indisk säng) under det. Men sängen brakade ihop, och jag föll ner på golvet. Samtidigt exploderade laddningen. Jag flydde ut ur rummet.

– Om sängen hade hållit? Hade ni lyckats döda honom då?

– Det kan jag inte avgöra. Jag hade en skymd skottlinje. Om jag hade kunnat häva mig lite högre upp, skulle jag sannolikt ha kunnat sikta rakt ned på Gandhi. Hade jag bara haft tid ... hade jag bara fått vara i fred två minuter ... Men då skulle jag ha kommit dit tio minuter tidigare.

– Observera en sak, tillägger Gopal Godse. Jag brukar inte berätta den här versionen av ett särskilt skäl: det kan låta skrytsamt att jag spelade en sådan roll ...

– Men det kunde faktiskt ha blivit ni som mördade Gandhi? Jag kunde ha suttit här och intervjuat Nathuram. Gopal kunde ha varit hängd ...

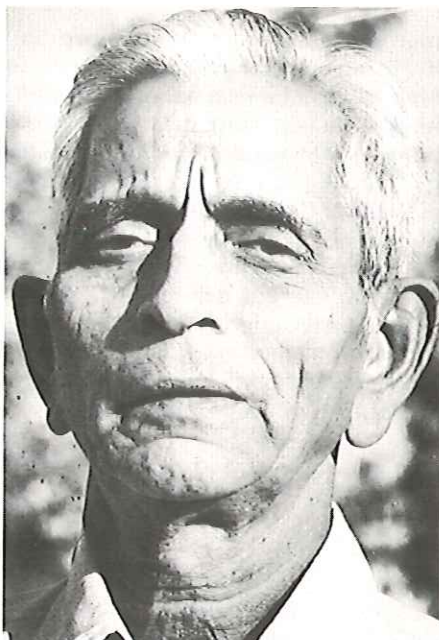
– Visst, visst! utbrister Gopal Godse, brydd och energisk på samma gång.

Sju sammansvurna

Sju personer deltog i aktionen den 20 januari. En greps – **Madanlal Pahwa** som stod vid krutladdningen. Två andra blev skrämde och drog sig ur det hela.

Nu var det bråttom att genomföra mordet. Gärningsmännen hade exponerat sig. Och Madanlal Pahwa hade gett polisen vissa informationer.

Näste frivillige bödel som anmälde sig var Nathuram. Klockan fem på eftermiddagen den 30 januari infann han sig till det bönemöte Gandhi skulle hålla i trädgården utanför Birla House. Tätt efter honom följde Apte och en annan sammansvuren, **Vishnu Karkare**. Apte och Karkare skulle skydda Nathuram på var sin sida, så att denne ostört skulle kunna sikta.

– *Vi hatade honom aldrig, säger Gopal Godse om Gandhi. Om han hade stått vid sitt ord att Indien aldrig skulle delas, hade vi – de så kallade mördarna – varit de första att skydda honom mot alla former av aggression!*

Gopal Godse var inte närvarande. Han hade återvänt till Poona, där han arresterades sju dagar senare. Men han berättar gärna vad Nathuram berättade för honom. Även om man borter från Gandhis sista ord, stämmer den här versionen inte med den officiella historieskrivningen på flera punkter.

– Nathuram hade så pass mycket träning att han kunde skjuta på 8–10 meters håll med sin pistol. Han visste ju inte var målet skulle befinna sig och på vilket avstånd han skulle få en chans. Men när han såg målet närma sig, tänkte han: "Varför ta en chans och skjuta på avstånd?" Gandhi närmade sig, och Nathuram stod mitt i hans väg.

Målet – "the target" – stödde sig som vanligt på två unga kvinnor. De var barnbarn till ett par kusiner. Gandhi brukade skämtsamt kalla dem "mina promenadkäppar". Innan Nathuram sköt, knuffade han undan en av flickorna. Han uppgav att han var rädd för att hon skulle kunna träffas.

Annan version

Historikern **G Tendulkars** version av dessa sekunder före skotten är en annan. Gandhi var försenad. När Manu såg Nathuram böja sig framåt, antog hon att han ville röra vid Gandhis fötter. Det innebär ytterligare ett dröjsmål, vilket hon försökte avvärja genom att gripa tag i Nathurams hand. Denne ryckte åt sig handen så häftigt att hon tappade balansen.

Skotten träffade Gandhi från en meters håll i bröstets högra sida. Ett slet av ett stort blodkärl, ett annat genomborrade hjärtat, ett tredje stannade i lungan.

Enligt Gopal Godse rådde sedan en förstenaad tystnad. Nathuram stod stilla med vapnet riktat uppåt. Till slut gick en marinofficer fram och avväpnade honom.

– Pistolen gick sedan från hand till hand, berättar Gopal Godse. En man riktade den mot Nathuram och sa: "Jag ska skjuta dig. Du har skjutit Gandhiji." Min bror sa: "Du kan skjuta mig. Men det kan hända att du träffar någon annan. Det är en automatisk pistol." Min bror såg att mannen inte visste något om vapen och att pistolen var osäkrad. En polis tog hand om vapnet.

Enligt historieskrivaren **Robert Payne** avväpnades Nathuram under våldsammare former. En flygofficer kastade sig över honom, vred om armen med pistolen och lät samtidigt knyt-nävsslagen hagla över Nathurams ansikte. Några ropade: "Döda honom! Döda honom!"

Gopal var tillsammans med Nathuram fram till tjugo minuter före avrättningen. Den dödes aska finns fortfarande i familjens ägo. I sitt testamente har nämligen Nathuram bett att få sin aska strödd "i den heliga floden Indus, när denna åter flyter fritt under beskydd av Hindusthans flagga". Om Indus fortfarande är pakistanskt när den nuvarande generationen Godse dör ut, skall askan överlämnas till nästa generation.

Nödvändigt

– Vi hatade honom aldrig, säger Gopal Godse om Gandhi. Vi uppskattade honom för vad han faktiskt lyckades uppnå. Samtidigt var den skada han åsamkade nationen mycket större än det goda han gjorde. Hade han självmant accepterat sitt nederlag, hållit sig borta från politiken och låtit regeringen handla efter eget gottfinnande, skulle ingen ha rört Gandhi. Om han å andra sidan hade hållit sitt ord att om kongresspartiet ville dela Indien, fick det ske över hans döda kropp ... ja, då hade vi – de så kallade mördarna – varit de första att skydda honom mot alla former av aggression.

Godse är övertygad om att det aldrig skulle ha gått att inlemma de muslimska furstestaterna i det nya Indien, om Gandhi hade fått leva. I ett fall användes också vapenmakt – mot nizamen av Hyderabad.

Man var aldrig rädd för att Gandhi skulle bli en martyr. Målet var att röja honom ur vägen, och det lyckades.

– Låt dem resa en staty över honom i varje stad, i varje gränd! fnyser Gopal Godse.

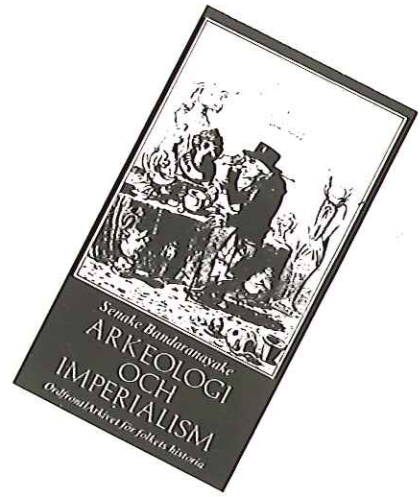
Den gandhianska ideologin är mest en läpparnas bekännelse i dagens Indien. Men visst har man rest statyer över honom. I varje stad och varje gränd. ■

Göran Frankel

Arkeolog från Sri Lanka:

— Vi måste samarbeta med i-länderna

— Idag har i-länderna inte bara ekonomisk och teknologisk hegemoni över Tredje världen. De utarmar också vår intelligens och exploaterar våra kunskaper. Ändå tycker jag att vi ska samarbeta med dem.

Det säger Senake Bandaranayake, arkeolog från Sri Lanka.

Senake Bandaranayake från Kelaniya-universitetet i Colombo var i våras på rundresa i Europa och föreläste för bl a arkeologistuderande. Han har skrivit *Arkeologi och imperialism* (Ordfront, 1977) och har ingående studerat arkeologins historia. Bl a har han skrivit den viktiga doktorsavhandlingen *Sinhaleses monastic architecture* där han går igenom tempelarkitekturen i Sri Lankas gamla konungastad Anuradhapura och utifrån det visar på det sinhalesiska i traditionen.

Själv är han uppväxt i överklassmiljö, men bröt med Sri Lankas nationalistiska rörelse för 30 år sedan. På 60-talet studerade han i Europa — med den klara föresatsen att återvända till Sri Lanka. I början av 70-talet återvände han hem och leder idag stora utgrävningsprojekt, men är kritisk mot många av sina kolleger.

— Det finns en allmän sjuka bland vetenskapsmän och forskare att stirra sig blinda på tekniska aspekter utan att se på det som händer omkring dem. Det är ju vårt ansvar att relatera vårt arbete till det som sker i världen, sätta in det i ett sammanhang och inte bara säga att "jag visste inte att mitt arbete skulle komma att användas så här."

Plundring

Senake Bandaranayakes många artiklar pekar på den enorma plundringen av konstföremål och kulturskatter. Förenta Nationernas generalförsamling krävde i en resolution den 11 november 1977 att kulturskatterna ska återlämnas till länderna där de stals ifrån. Tex är British Museum i London rena skattgömmor, men Sri Lanka har ännu inte fått tillbaka

konstskatterna som stals under kolonialtiden.

Den koloniala plundringen återspeglas i dagens förhållande mellan i- och u-länder.

— Man måste ha klart för sig att gapet ökar, ekonomiskt och teknologiskt. Trots att tex vi på Sri Lanka har enastående vetenskapsmän och utvecklas fort, så halkar vi efter.

Och därmed står arkeologerna inför ett vägval, menar Senake Bandaranayake:

— Jag tillhörde dem som fullt ut stödde den kulturevolutionära idén om totalt oberoende i forskningen, men det går inte längre. När vi gör utgrävningar på Sri Lanka måste vi också ha utländsk hjälp. Däremot kan omfattningen alltid diskuteras.

På sina rundresor diskuterar han olika samarbetsprojekt med utländska forskare, men oftast är det utlandet som tar kontakt med myndigheterna på Sri Lanka.

— Ett kriterium för att ta emot utländska pengar menar jag måste vara att de enbart får betala utlänningarnas uppehälle. Vi vill själva stå för våra löner. Uppfylls inte dessa krav vägrar jag att leda projekt.

God renommé

Ett annat sätt att få ett bättre förhållande till utländska mecenater är att fler myndigheter på Sri Lanka blir mottagare. Idag kanaliseras alla pengar centralt, vilket enligt Senake Bandaranayake är olyckligt.

— Ju fler som får pengar desto lättare blir det att hitta former för projekten. Ändå är vi arkeologer relativt lyckligt lottrade, myndigheterna håller oss under armarna eftersom vårt arbete syns utåt och ger god renommé.

— Det finns två fördelar med att vi är gott sedda. Vi kan långsamt, men säkert, utveckla teknologin. Dessutom kan vi bredda samarbetet med andra forskningsområden.

Fast många forskare lämnar Sri Lanka för att åka utomlands.

— De får sin utbildning hemma, men vill de göra karriär och utvecklas intellektuellt måste de åka till USA och Europa. Jag har svårt för att förebå dem. Det är delvis vårt eget fel att det blivit så, för på många sätt är det feodalt på Sri Lanka. Har man väl tagit sin doktorstitel, får man sin tjänst på livstid och behöver bara upprepa samma föreläsningar år efter år efter år ...

— Ett sätt att behålla de kunniga forskarna är att skaffa bättre teknologi och datasystem där vi kan lagra våra samlingsresultat. Får vi inte det kommer vi att stampa på samma fläck år ut och år in. Jag tror också att vi måste ge forskarna bättre betalt för att de ska stanna, för idag exploaterar i-länderna vår kunskap genom att bl a betala högre löner.

— Jag tror att den tekniska utvecklingen kommer att bli mer internationell och universell, vilket betyder att små avancerade länder, som Sverige, kommer att halka efter. Det är ytterligare ett skäl till att samarbeta, fast på våra villkor.

Sade Senake Bandaranayake och lämnade Göteborg för att resa vidare, först till övriga Europa, sedan till Latinamerika och USA. ■

Stig Hansén

Visum till Indien

Sedan i juni råder det visumtvång för alla utlänningar som vill åka till Indien. Kravet gäller under sex månader, men kan förlängas. Indiska myndigheter önskar kontrollera alla besökande med anledning av krisen i Punjab. Utlänningar är för övrigt förbjudna att resa till delstaten Punjab.

SVERIGE

Fängelsestraff

blev det för inköpschefen hos Indiska Magasinet, som åtalats för varusmuggling (se Syd-Asien 1/84). Han dömdes till sex månaders fängelse, medan fadern — VD:n, fick villkorlig dom och 80 dagsböter. Dessutom ska de betala 1,5 miljoner kronor — inkomster från de insmugglade kläderna. Domen har överklagats.

– Jag vill skildra Indien bakvägen

– Jag har skrivit om resandets villkor, säger Göran Tunström som kommer med en ny bok om Indien i oktober.

SYDASIEN:s Margareta Petersson samtalade med Tunström om boken, religionen, synen på kvinnor och Tunströms bild av Indien.

Göran Tunström ger i oktober ut en bok om Indien: *Indien – en vinterresa* (Författarförlaget) med omslag och 40 teckningar av Lena Cronqvist.

– Det är en anspråkslös bok, säger Tunström. Jag är ingen politiker. Jag har inte samlat siffror om utvecklingen i landet. I stället har jag skrivit om vad jag har sett. Jag har skrivit om verkligheten. Och om resandets villkor, hur det fungerade att resa och bo i Indien för mig, Lena och vår son Linus. Det är en personlig bok. Jag återger intervjuer, som Linus avbryter med egna inlägg. Jag associerar ganska fritt mellan olika resor vi gjort, resor som inte bara gått till Indien.

Egentligen hade Tunström ingen större lust att resa till Indien från början. Men Lasse och Lisa Berg, med många resor och flera böcker om Indien bakom sig, inspirerade honom och genom dem fick Tunström snabbt kontakt med den kommunistiska rörelsen i Indien och mötte medlemmar över hela landet. "De kommer fram till vägen ur risfälten; gröna, röda tyger, skäran i handen, hammarens bild i huvudet." skriver han i *Mitt indiska ritblock*, som han gav ut för några år sedan tillsammans med Lena Cronqvist. "De kommer med mässingskrukorna ut ur sockerrörens katedral, de kommer med kvistar och vass, de kommer bortifrån byarna."

Tre besök

Tre gånger har Tunström varit i Indien. Han har rest från Trivandrum i söder till Amritsar i norr, från Bombay i väster till Calcutta i öster. Mest har han dock bott i Rajasthan och Punjab. Han har intervjuat, samtalat och iakttagit: "Som vita egretter sitter de gamla sikherna under banyanträdet, ibland sträcker de på halsarna och får syn på något."

Det indiska landskapet har Tunström tidigare skildrat i boken *Ökenbrevet*, som handlar om Jesu liv. Denna bok hade han påbörjat långt innan han reste till Indien första gången 1977. Men han hade fått lägga den åt sidan. I Rajasthan upplevde han emellertid ett landskap, en miljö, som han tyckte påminde mycket om den värld, som Jesus en gång vandrat runt i och han kunde skriva färdigt sin bok. Här ger han en autentisk bild av Rajasthan, säger han, dess vattenbufflar, dess kvinnor på väg mot brunnen, dess vidsträckta öken, sand, sand och karavaner, stjärnnätter.

Tunström har rest på annat sätt och upplevt andra sidor av Indien än de flesta andra resenärer. Han har velat skildra Indien "bakvägen". Därför vistades han huvudsakligen i byar och samtalade med de enkla människorna där, de som är långt från makt och inflytande, de illiterata. De har suttit på sina repsängar och berättat, de har bjudit på te och chapati, getkött och kokt potatis. Det är dessa möten med enskilda människor boken handlar om. Ofta har Tunström funnit nå-

Bilder: Lena Cronqvist

gon som kunnat tala engelska och tolka, annars har han haft tolkar med sig.

Indira-fascist!

– Män handlar boken om, förstås. Det är ju nästan omöjligt att tala med kvinnor, menar Tunström. Tolkarna sa alltid föraktfullt, att det var meningslöst att fråga kvinnorna. De var ortodoxa. De förstod ingenting. De röstade inte.

Tunström försökte, men tolkarna vägrade att ställa frågor till kvinnorna – eller svarade i kvinnornas ställe. Han träffade tex en kvinna som studerade politisk vetenskap vid ett nordindiskt universitet. Hon var medveten och klok, självklart engelskkunnig. När han frågade, vad Indira Gandhi betytt för henne som kvinna, svarade en medföljande och egentligen onödigtolk, att Gandhi ingenting betytt.

Kvinnan protesterade:

– Jag vet att hon är fascist, men för mig som kvinna har hon betytt mycket!

Tolken avslutade mycket bestämt samtalet med följande kommentar:

– Hon har fel.

Vad är det då för bild Tunström ger av Indien?

– Det ska väl egentligen läsarna svara på, säger han. Inte jag.

Ändå ger han några ledtrådar. Han utgår från det lilla per-

INDIEN — EN VINTERRESA

Ur Göran Tunströms nya Indienbok

Och nu handlar det om Radjastan, en av de mest efterblivna staterna i Indien, på gränsen till Pakistan, större än Sverige och ständigt drabbat av torkperioder och översvämningar. Den unge Goenka, son av en rik familj, gör entré.

— Det ska bli mig ett nöje att köra er till Radjastan.

Nu är det ju inte han som ska köra oss. Det är hans chaufför, men ordet Jag har inte samma betydelse överallt i världen, här räknar det ut sig: den rike indiernas lemmar och förlängningar är oräkneliga. Han är europiskt klädd och klippt, han leder oss ut till bilen, som är stor och bekväm, med gardiner för fönstren.

— Det är en vacker by jag har, säger han. Och han sätter sig i framsätet och kramar en stor kassetbandspelare, som han skruvar på. Vi lämnar Delhi till tonerna av Dancing Queen med ABBA.

— Det är ett bra band, säger han. Skall jag vända på det?

— Inte just nu, ber vi och försöker hinna se ut genom

fönstren, medan vi långsamt lämnar det gröna bakom oss och glider in i det gula landskapet. Vad är det där för en fågel?

— Det är en indisk fågel, svarar han.

— Och det där trädet?

— Det är ett indiskt träd, förstår ni, efter en hastig blick, som ingenting ser. Greppet om hans kassettnalle hårdnar och han väljer i plastpåsen ut ett band med David Bowie.

Och dagen skrider från förmiddag till eftermiddag, och det blir mörkt och när vi äntligen kommer fram suckar han:

— Tack gode gud, elektriciteten fungerar.

Vi kliver ut och en svärm av tjänsteandar lösgör sig från en innergårds djupa arkader. Bilen lastas ur och vi stiger in i ett mindre palats. Vi visas ett sovrum med mosaiker och målade väggar. Och just då går elektriciteten, vaxljus och karbidlampor fladdrar i korridorerna. Unge Goenka sitter i matsalen.

— Det är fruktansvärt uselt här ute. Inte ens ljuset fungerar.

— Inte gör det oss nånting. I morgon är det ljust. ▶

spektivet. Han ser landet nerifrån, från byarnas nivå. Och där kan han iakta vissa förbättringar, i varje fall i de byar i Västbengalen, som han med några års mellanrum besökt med oerhörda förhoppningar och där han fått se varenda spik i varenda bräda, som regeringen slagit in. I en by har elektricitet införts, vilket inneburit att tio bönder fått dubbla skördar och flyttat ut från byn till fälten. I en annan by har man stenlagt gatorna och täckt över kloakerna.

Men förbättringarna är små och det är bara ett litet skikt som berörs av dem.

— Det kommer att ta tid i Indien, säger Tunström, lång tid. Överbefolkningen äter upp varje ansats, korruptionen är förfärande.

Religionen

Man kan inte vara optimist i Indien.

Jag frågar om den indiska religionen, som stötts och blötts i så många svenska reseskildringar. Lasse Berg hade uppmanat Tunström att för allt i världen inte gräva ner sig i det religiösa träsket. Det var inte svårt att undvika. Trots att Tunström menar sig ha en religiös grundinställning, predikade han rationalism i Indien. Han träffade heller inga religiösa människor. Fattigbönderna ute i byarna verkade inte bry sig om religion. Han fogar in en liten reservation: de kanske inte

var representativa, de var ju kommunister.

Några enstaka religiösa "proffs" råkade Tunström dock ut för: en helig man som kastade ut honom från sitt ashram i Rishikesh, några extatiskt fromma i Kalitemplet i Calcutta.

— I Indien fann jag ingen religion, säger Tunström, bara vidskepelse.

Det finns många Indiensskildringar, både svenska och utländska, både skönlitterära böcker och facktexter. Vilken betydelse har de för en författare, som idag skapar en ny Indiensskildring?

För Tunström har **Salman Rushdie** varit den främsta upplevelsen. Hans bok *Midnattsbarnen* kom häromåret på svenska. Så många andra skönlitterära indiska författare har Tunström inte läst. Deras böcker står avvaktande i hans bokhylla, **Raja Rao**, **Anita Desai**, **Mulk Raj Anand**. De människor han träffade i Indien uppskattade framför allt den senare, socialrealisten **Mulk Raj Anand**, vars bok från 1930-talet, *Kastlös*, först i år publicerats på svenska.

Svenska Indiensskildringar finner Göran Tunström inte särskilt inspirerande. Han har läst nästan allt som finns skrivet.

— Ändå är Indien ett fantastiskt land att resa i för en författare, menar han.

"Som ljus står människorna stilla och berättar sina liv." ■

Margareta Petersson

Och vi stiger tidigt upp och går ut på terrassen. Byn är inte större än att vi kan se dess hörn mot öknens, och som alltid i öknar bländar mig en rad ur en gammal kinesisk dikt, översatt av Ezra Pound:

The sun rises over the south-east corner of things ...

Trädens glesa skuggor mot sanden, hundratals påfåglar som nappar färsk skott ur marken, men inte får skjutas, därför att de är heliga! Några av de sandfärgade husen är underbart målade, och vi går ut genom dörren, här skall tecknas. Men unge Goenka i sin mörka kostym kommer efter oss.

– Vi vill bara se byn.

– Låt oss ta bilen.

– Men byn är så liten.

– Bilen är klar, säger han. Och vi är ju ändå hans gäster. Vid templet som ligger femtio meter från vårt lilla palats, öppnar han bildörren, går ut till prästen och kastar sig på knä, samtalar en stund och återvänder.

– Alla frågar efter pappa. Han har nämligen fått hjärtförstoring och måste vila några veckor. Han är mycket respekterad här. Vi gör så mycket för byn. Två skolor har vi byggt. Ett gästhem för harijans. Han pekar genom fönstret när vi sniglar oss vidare:

– Den där brunnen har vi också låtit bygga. Ungefär hundrafemtio man härifrån arbetar i våra fabriker. Sju onklar är också med. Vi har en våning vid Connaught Place.

Ett av dessa underbart målade hus, som gör Radjastan till ett förfallet konstverk, vill vi se närmare på. Väggarna är dekorerade med järnvägståg, elefanter och sköna kvinnor. Inifrån husets port vinkar man åt oss att komma in. Och vi börjar gå, men Goenka kommer springande, medan han oavbrutet föser sin lugg ur pannan.

– Det är inget bra tecken att inträda i någon annans hus.

– Varför? Jag trodde verkligen det var tvärtom här i Indien.

– Nej, det är inte bra, säger han och är stram i ansiktet.

– Men de vill gärna visa oss sitt hus.

– Dessa människor är inte uppfostrade. De har aldrig sett främlingar förr.

Och han gör en gest åt tinningen.

– Man vet aldrig vad som kan komma fram i dessa outbildade människors huvuden.

Han tar mig under armen.

– Låt oss i stället fara ut till vårt farm-house. Det är mycket trevligare där. Ute på landet.

Och vi är ju ändå hans gäster. Bondgården ligger tre kilometer utanför byn. På vägen dit överöser han oss med prat om New York, om London. Han känner till många klubbar där. Han talar om ABBA och Stockholm, han berättar att han på sitt rum i lägenheten vid Connaught Place har posters av Bruce Lee, Paul McCartney och Steve McQueen. Snart skall han resa till Amerika och få utbildning där. Indien är just ingenting att ha.

Bondgården är omgärdad av en hög mur med glas och taggtråd på krönet. Innanför murarna grönsaksland. Rådisor, kål, rödbetor. Vi sitter fångna vid ett bord, där han trycker på kassetten alla knappar, men aldrig tycks riktigt nöjd med vad han hör: den riktiga melodien, det band han så innerligt behöver, finns inte tillgängligt. Men plötsligt upptäcker han att Lena inte är med vid bordet. I skydd av den dånande musiken har hon smitit sin väg. Jag pekar någonstans ut åt öknens.

– Hon gick för att rita.

– Varför då?

– Det är hennes arbete, det var därför hon kom hit.

– Vi måste genast söka upp henne, så att ingenting händer. Kom genast med.

– Hon klarar sig.

Han står tvekan i dörren, svetten kommer i pannan och han torkar sig med en bländande vit näsduk. Jag är ändå hans gäst och går med honom ut. Hans svarta skor sjunker ner i sanden, sand hamnar innanför de uppvikta byxslagen, ihärdigt borstar han sig. Lena sitter under ett träd och tecknar. Fåglarna sjunger, när vi äntligen är utanför bandspelarens dån. Vi kan se den stå övergiven på terrassen, en kompakt svart kabala.

– Är det folk som är farligt här i trakten?

– Man vet aldrig.

– Eller är det djuren?

– Ja, många djur.

– Som till exempel?

– Ormar, säger han vagt. Och andra farliga djur.

– Du trivs inte här, eller hur?

– I Europa, där finns det toaletter som man kan stoppa ett pund i och så går dörren upp och man kan skita i lugn och ro, säger han plötsligt. Och mjölk. Därute i ert land kan man stoppa in ett pund i automater och få mjölk och kött och allting.

Jag vill inte tynga honom med detaljer om den sönderslagna automaten vid Slussen, så jag tiger.

– Här finns inga biografier, inga kassetter. Farmen bär sig inte. Vi har den bara för att folk skall ha sysselsättning. Vår familj är mycket respekterad.

Hans ögon far hela tiden runt horisonten, han tar upp en kam och försöker räta till den bena, som blåsten rört till.

– Vad heter de där träden?

– Åh, de har inget särskilt namn.

– Är det för djurens skull, man huggit av grenarna?

– Oh, yes.

– Eller går de till ved.

– Oh, Yes. Jag har ABBAS tre sista LP. De är från ert land.

Och han skjuter träden, byn, landet, de fattiga, långt bort ur sitt medvetande. En fjärl cirklar runt honom, luften är ljuvligt klar och ren.

– Vi måste åka hem nu. Det är långt till Delhi.

– Men vi skulle ju få stanna ytterligare ...

– Det är mycket långt till Delhi.

Det råder tystnad i bilen ända tills vi når de stinkande gatorna i huvudstaden. Då måste jag fråga honom:

– Vad var det du var rädd för, för du var rädd ... fast du var så stolt över byn när vi for ...

– Den tjuugoårige Goenka sjunker ner i sin ägandes dyra bil bredvid chauffören och kramar kassetbandspelaren.

– Jag har bara varit där en gång förut. Fast de respekterar far, det gör de, de där vidriga fattiglapparna. De har ju inte kultur, de vet ingenting och den gången jag var där, skämtade de med mig och sa att jag var utsänd av en steriliseringspatrull och att de skulle operera mig. Jag hatar det här landet. Adjö.

Och han vevar upp fönstret, ger chauffören startorder och försvinner mot det trygga, europeiska, förmögna Connaught Place. ■

På östsidan om väggen står repsängen. Bland de lekande getterna på buffelns rygg, bland de blänkande husgeråden i sanden sitter Trilox Singh och masserar håret med grön olja, klipper strån ur näsan. Spegeln blänker i raskålen – introibo ad altare dei. Runt omkring honom sitter byborna insvepta i de sandfärgade filtarna.

– Oh, yas, yas, yas. Här är mycket vackert.

Påfåglarna sprätter i marken, den vita smutsgamen bevakar oss från trädet, en kamel reser sig långsamt, kommer hitåt. Vi dricker te, Lena ritar husgeråd, och vi är långt bortanför vägar, elektricitet, bortanför frukt och grönsaker, bortanför affärer och tidningar. Den sardinask vi åt ur första dagen i smyg i mörkret, lyser i sanden som ett oändligt främmande föremål.

Så långt bortanför att Trilox Singh, Radjastans Stalin, i sjutton månader kunde hålla sig undan från polisen under Indiras undantagstillstånd. I sjutton månader bodde han ute bland sanddynerna i enhydda. Man bar till honom mat och te, främlingar kom gående över öknen för att hålla politiska möten. Men polisen vågade sig inte hit, det fanns ett gevär i de flesta hus, man skyddade byns store bondeledare, även om inte alla var kommunister; partiets jeep, den enda ägodel han hade stod gömd under brunnskaret.

Det är morgon och vattendragaren Surja Ram sjunger:

*Kilia baija aia
Kilia biraer . . .*

Hans röst hörs över hela byn, han har brunnsens hela djup som klangbotten.

*Vår källa är full av vatten
Vår källa är djup
Dess vatten är svalt och skönt
Kom, alla kvinnor, kom
och hämta det söta, det svala vattnet . . .*

Och han sjunger till mannen med buffeln, som drar upp säckarna

*Kom tillbaka med ditt rep,
Kom med käppen.*

Upp och ner vandrar buffeln i den långa rännan, stannar ibland och pissar en varm stråle, då passar Surja Ram på att röka en pipa tillsammans med männen runt elden, ännu hopkurade under filtarna. Och vattnet sköljer sedan ner i de olika bassängerna. Redan när brunnen byggdes ville några progressiva att det bara skulle finnas en bassäng, men de ortodoxa segrade: nu hämtar de kastlösa till vänster, de övriga till höger. Tolv rupies per år och huvud betalar man för vattenpumpdragningen. Det betyder att Surja Ram och buffeldragaren delar på 6 000 rupies. Det betyder vidare att som huvuden räknas, man, kvinna, son – ogifta döttrar räknas ej som huvuden. En buffel är två huvuden, en kamel är ett och åtta getter utgör slutligen ett enda huvud.

Kvinnorna kommer; deras röda och gula tyger fladdrar, lyfter stundtals å mycket att deras ansikten skymtar till, när de med krukorna på huvudena skriker tillbaka in genom gränderna. ■

Fotnot: Trilox Singh, "en gammal klassisk bondeledare" är generalsekreterare i Kishan Sabha i Rajastan.

"Introibo ad altare dei" betyder "Jag inträder för guds altare". Så inleds James Joyces *Ulysses*, "som en bön till konsten, som en besvärjelse för att inte förtrötts inför det väldiga arbete en roman är och dessa ord hängde naturligtvis också över Trilox Singhs raskål här i Alapsur. Det fanns en begynnelse här." Det är nu Tunström får inspiration att fullborda sin roman *Ökenbrevet*.

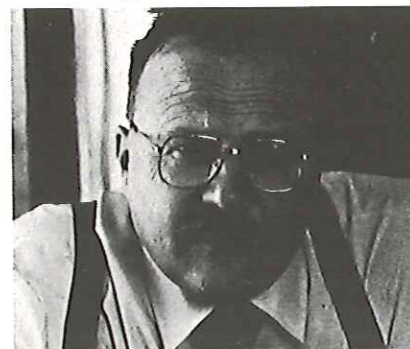
Varför prenumererar du?

GÖSTA EDGREN
(statssekreterare)

SYDASIEN behövs. Den bidrar till att rikta uppmärksamheten mot utvecklingsproblemen i en av de viktigaste delarna av den tredje världen.

JAN MYRDAL
(skriftställare)

Allteftersom den ekonomiska världskrisen tilltar och supermakterna fortsätter föra krig – direkt i Afghanistan och genom ombud i Centralasien och Indokina – och intrigera för världens nyuppdelning sjunker Tredje världen under den svenska medvetandehorisonten. Det är i och för sig helt normalt. Om inte folk hålls okunniga och dumma gör de uppror mot arbetslöshet och imperialism. Att SYDASIEN fortsätter att informera från världen utanför sockengränsen och fortsätter att berätta att folken i Sydasien faktiskt söker befria sig och i denna sin kamp också bekämpar supermakternas imperialism skapar i alla fall ett litet andningshål.

Prenumerera!

Ett år (fyra nummer) för 40 kr.
Insättes enklast på postgiro
79 54 96-9.

För tredje gången landar jag i gryningen en marsmorgon i den indiska verklighet som jag tidigare lärt mig älska och hata. Tillsammans med sju andra journalister har jag blivit bjuden till Indien av SIDA. Vi ska få se det omdiskuterade och hårt kritiserade byskogsprojektet i Tamil Nadu.

I New Delhi bor vi inte illa. På Siddhartha Continental kostar en övernattningslika mycket som en lantarbetarfamilj tjänar på ett år. Jag slår på färgteven på mitt rum. Två kanaler visar dygnet runt indiska och amerikanska långfilmer, en kanal har textade nyhetstelegram och på en fjärde visas All India Radios reguljära sändningar.

* * *

Över toalettstolen sitter en pappersremsa: "Desinficerad för Eder säkerhets skull". Bredvid den finns en krämfärgad telefon och över tvättfatet väntar ett "steriliserat" dricksglas, inbäddat i cellofan. Om jag försiktigt drar draperiet åt sidan kan jag genom fönstret som i en överklig hägring se New Delhis stadssilhuett långt borta.

Detta är det Indien på vars dagordning för 1980-talet står två "revolutioner", video- och datorrevolutionerna. Samma godsägare som betalar svältlöner åt sina lantarbetare har under de senaste åren investerat i videoanläggningar för bybruk, där de tar betalt för att visa populära filmer. För mikrodatorevolutionen svarar välvilligt brittiskt bistånd, som i en gigantisk satsning ska fixa datorer åt 57 000 middle schools, många får dator innan de får griffeltavla eller latrin.

* * *

SIDA menar att den svenska kritiken mot byskogsprojektet i Tamil Nadu har varit missvisande och orättvis. Det är därför man arrangerat denna resa med svenska journalister, för att vi ska "få se med egna ögon". Det är därför jag sitter där i gryningen en marsmorgon bakom ett draperi på ett lyxhotell i diplomatförtöret Vasant Vihar med TV:n påslagen.

Det är ett lika viktigt och ansvarsfullt som egentligen omöjligt uppdrag jag har som journalist. Efter SIDA's katastrofala insatser i Indien under 70-talets "familjeplaneringsprogram" är skogen nu den viktigaste svenska biståndssektorn i Indien. Går allt efter planerna kommer en miljard kronor att satsas på skogsprojekt i Indien under tio år. Och enbart i Tamil Nadu berörs mer än tio miljoner människor i 5 000 byar.

Tamil Nadu-byskogen är SIDA's största landsbygdsutvecklingsprojekt någonsin, med den stolta men oralistiska målsättningen att gynna "de fattigaste av de fattiga". En framgång för SIDA i Tamil Nadu kommer att påverka hela det framtida svenska biståndets inriktning. Och ett bakslag kan direkt få långsiktiga negativa konsekvenser för

svensk biståndspolitik över huvud taget. I förlängningen ligger två centrala frågeställningar. Är svenskt bistånd till Indien önskvärt? Finns det överhuvud förutsättningar för positiva effekter av svenskt statligt bistånd?

* * *

När vi några dagar senare lämnar Madras och i en luftkonditionerad buss skumpar ut på den tamilska landsbygden är allas förväntningar och ambitioner stora. Den första byskogskommittén får svara på en hagelskur av frågor. Hur mycket jord äger ordföranden? Vilken kast tillhör han? Finns det kvinnor i kommittén? Redan där spräcker vi grundligt alla de i förhand uppgjorda tidsplanerna.

Att se med egna ögon och ändå ingenting se

Indiska skogsdepartementet har arrangerat vår resa mycket ambitiöst. Man vill visa upp många olika slags byar, därför att man tror på projektet och är stolt över det. På varje plats vi besöker står uniformerade skogsvaktare och väntar på oss. Vi möts med sammanslagna klackar, honnörer och kokosnötter med sugrör, ofta får vi blomstergirlanger om halsen. Dag Lindberg från tidningen Vi, den av oss journalister som har mest pondus och värdighet, får oftast spela rollen som premiärminister i vår VIP-grupp.

När vi kommer till skolan i Sathapady väntar ett par hundra skolbarn sedan några timmar uppradade i led på oss, vi möts av ovationer och vinkande svenska och indiska flaggor. Vi dricker te i en skolsal. Bakom var och en av oss står en liten skolgosse och fläktar oss med en solfjäder. På svarta tavlan har man textat prydligt: "Länge leve det indisk-svenska samarbetet", "Träd, träd överallt, låt oss vårda dem med omsorg" och "Mr Wilson, Ni är byskogens fader".

* * *

Mr Wilson, nyutnämnd chef för byskogen inom skogsdepartementet, är med oss på resan liksom Jörgen Persson, landansvarig för Indien på SIDA i Stockholm och Anders Nyström, svensk jägmästare och byskogsansvarig i New Delhi.

Wilson och andra skogshöjdare får ofta fungera som tolkar vid våra intervjuer. Ibland blir det direkt absurt. På en dammvall i byn Pidagam berättar byskogskommitéeordföranden Shrinivasanna att 82 jordlösa som illegalt ocku-

perade dammbotten kördes bort innan trädodlingarna kunde inledas.

Vad gör dessa människor nu, undrar jag. Wilson själv svarar, för säkerhets skull, medan en uniformerad lägre skogstjänsteman till råga på allt spelar in all konversation på bandspelare.

— No hard feelings ... Ockupanternas odlingar drabbade byn som helhet negativt, eftersom dammen försämrades.

Och strax måste vi skynda vidare till nästa by där en ny byskogskommitté väntar på oss och där byns lärare på byns vägnar högtidligen deklarerar att "Vi är mycket tacksamma mot ert land och er kung", vilket härmed vidarebefordras till Konungen.

Ja, vi "ser med egna ögon" och ändå ser vi egentligen ingenting alls. Något normalt journalistiskt kritiskt arbete är direkt omöjligt ute i byarna. Besöken är för många och snabba och ger aldrig möjlighet till några helt öppna samtal.

Och även om så vore, hur skulle jag som journalist på några korta veckor kunna finna sanningen genom att försöka frilägga strukturerna i något som berör tio miljoner människor, när varken folk på SIDA eller fristående indiska kritiker riktigt säkert vet vad som har hänt och vad som händer i de fem tusen tamilska byarna.

Målen, sådana de fastslagits i avtal mellan SIDA och det indiska skogsdepartementet är nog bra. På papperet ser allt vackert ut. Men kan målen förverkligas, eller finns det åtminstone en rimlig chans för att projektet i ett något längre tidsperspektiv kommer att göra mera nytta än skada?

* * *

Själv håller jag med Rathindra Nath Roy, en skarp och välartikulerad indisk analytiker, verksam som fristående konsult i Madras:

— Det är svårt för mig som individ och för folket att tro att målen verkligen kommer att genomföras. Jag måste se de administrativa mekanismer och de planmässiga verktyg som kan överföra målen till verklighet. För närvarande kan jag inte se dem. Därför ifrågasätter jag de inblandade organisationernas trovärdighet, när de påstår att målen uppfylls. ■

Sören Sommelius

Agrobiss i Mahaweli:

Sagan om hönan och fjädern

Ska multinationella jordbruksföretag få njuta frukterna av det jättelika Mahaweli-projektet i Sri Lanka? Och ska i så fall vi svenskar bidra till deras profiter genom miljardbygget i Kotmale, det "svenska" damm- och kraftverksbygget i Mahaweli?

Det är frågor som många ställt sig under de senaste åren sedan Colombo-regeringens planer för Mahaweli basunerats ut i nationell och internationell press. Samma frågor ställde också Broderskapsrörelsens ordförande Evert Svensson i Riksdagen i våras.

Men svaren från såväl svenska som lankesiska diplomater blev förbluffande. Agrobiss i Mahaweli? Aldrig hört talas om. Finns inte en acre utlämnad – och har aldrig funnits ...

Det var i februari som riksdagsman **Evert Svensson** ställde sin fråga till partibröderna i regeringen. Om nu agrobiss enligt de detaljerade planer som finns ska ta över delar av Mahaweli, är det då inte dags att Sverige ser över sina avsikter med Kotmale-projektet?

Den 16 mars får Svensson svar av utrikesminister **Lennart Bodström** i Riksdagen.

– Sri Lanka har inte överlämnat och tänker inte överlämna jord inom Mahaweli till utländska bolag, sade Bodström.

Och han tillade att Kotmale inte är förbundet med några villkor för Mahaweli i övrigt. Kotmale är främst inriktat på produktion av elkraft, och projektet har mycket begränsad betydelse för Mahaweli-aktiviteterna nedströms.

Dagen före denna riksdagsdebatt fick dessutom Evert Svensson besök av Sri Lankas ambassadör i Stockholm. Ambassadören meddelade då Svensson att den lankesiska regeringen fattat beslut om att inte sälja jord till utländska livsmedelsföretag.

Presskampanj i Colombo

En månad senare dyker saken upp i Colombo-pressen. Rubrikerna berättar om ett "försök att smutskasta Kotmale" och

Har multisarerna något inflytande över Mahaweli? Inte då – utom i biståndsbranschen förstås ... (Bilden från det svenska Kotmale-projektet i övre Mahaweli).

om att en "vänsterpolitiker misslyckas i sabotageförsök mot Kotmale".

Men det är inte Evert Svensson som åsyftas, utan en av hans informations-

Text och foto: Thomas Bibin

källor, den lankesiska sociologen **Kumar Rupesinghe**. Rupesinghe arbetar som forskare vid Fredsforskningsinstitutet i Oslo, och i en rapport har han samman-

fattat det många trott sig veta: Colombo-regeringens planer att överlämna jord inom Mahaweli till multinationella bolag.

Rapporten (PRIO Paper 16/83: *Export oriented industrialisation and the right to food*) använder ironiskt nog *Daily News* och *The Sun* i Colombo som källor, men också officiella handlingar. Nu – två år senare – är det just samma tidningar som går till attack mot Rupesinghes "förräderi" och "anti-nationalism".

Colombo-pressens version av debatten i Sverige är att Lennart Bodström kunnat lägga saker och ting till rätta för Evert Svensson som i sin tur missletts av den onde Kumar Rupesinghe. Men när Svensson upptäckt att han lurats så beslöt han att utlämna sin sagesmans namn till den svenska riksdagen, slutar en av artiklarna.

Inte sant

– Det är inte sant, säger Evert Svensson i en kommentar till SYDASIEN. Jag nämnde hans namn i debatten eftersom

han ju framträtt tidigare i den här frågan med sina kunskaper. Och fö var det ju flera andra viktiga aspekter på det svenska biståndet till Sri Lanka som jag diskuterade med Bodström.

Redaktionen kontaktar då utrikesminister Bodström och frågar om hans uppgifter om Sri Lanka ändå inte är en viktig nyhet och en avgörande kursändring jämfört med tidigare. Bodström besvarar inte just detta, men han nämner igen att ingen jord inom Mahaweli lämnats till utländska bolag och att man kollat den uppgiften med vissa berörda länder. Han säger också i sitt svar att denna fråga egentligen inte betyder så mycket för den svenska regeringens syn på Sri Lanka, men väl att det finns andra skäl att följa utvecklingen i landet noga (se ruta härintill).

Kvar står en förundrad redaktion och en kanske lika förundrad Evert Svensson. Kvar står också en skamfilad lankesisk forskare i Oslo med haglet vinande kring öronen och två statsmän som låtsas som det regnar, Bodström och den lankesiske ambassadören.

Var hönan bara en fjäder?

Räddaren i nöden

Som genom ett trollslag råkar då SYDASIENS redaktion få kontakt med en viss hr Priya Lecamwasam, avdelningschef på Ceylon Tobacco Company som ägs av det multinationella British-American Tobacco med säte i London. Denne Lecamwasam representerar – i varje fall enligt egen uppgift – det enda kommersiella utländska intresset i Mahaweli. Och han berättar:

– 1979 tog vi över 6 000 acres inom Mahaweli-projektet. Vi organiserade koloniseringen av detta område och drog upp riktlinjerna för marknadsföringen av vad jorden ger. Men vi ordnade inte tobaksodling som man kanske kunde tro, utan odling av avsalugrödor som chillies och ris. Idag har vi lämnat över jorden till självägande bönder i enlighet med Mahaweli-projektets intentioner. På så sätt kan vi närmast kalla vår roll för

ett socialt ansvarstagande. Vårt kommersiella intresse ligger i marknadsföringen, men bönderna är inte tvingade att sälja via oss. Nu har vi ett nytt projekt på gång inom Mahaweli. Regeringen har just gett oss klartecken på arrendering av 5 000 hektar till skogsodling på minst 15–20 år. Där går vi in på traditionellt sätt och vi kommer naturligtvis att driva verksamheten med hjälp av anställd personal.

Agrobiss i Mahaweli alltså, om än hittills med "mänskligt" ansikte. Men framöver på vanligt sätt.

Kursändring

Lecamwasam berättar också att Ceylon Tobacco representerar det enda utlandsdominerade kommersiella inflytandet i Mahaweli och att så lär det förbli.

– Det är riktigt, säger han, att det var tal om att andra bolag skulle gå in. Jag minns ju själv hur bevattningsministern satt med chefen för Guthrie (Malaysia) i mars 1981 och presenterade Guthries planer på att ta över 24 000 acres för att odla oljepalmer.

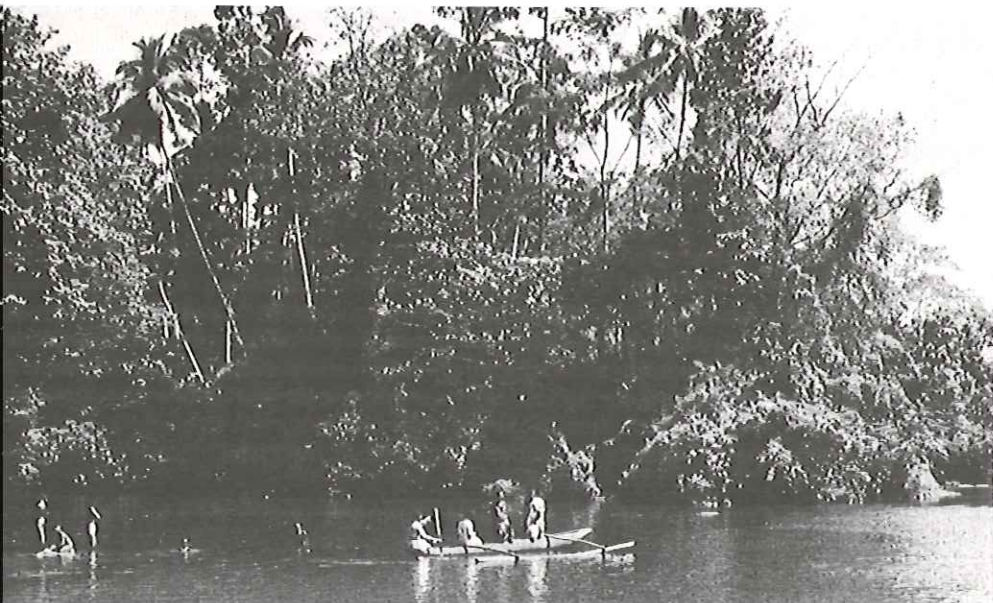
– Men Guthrie kom aldrig hit, berättar Lecamwasam, och ingen annan heller. Det var uppenbarligen så att regeringen i Colombo helt enkelt ändrade sina planer vad det gällde de utländska bolagens roll i Mahaweli. Kritiken tornade upp sig, såväl inom som utom landet. Och det blev snart politiskt nödvändigt att lägga om kursen.

Andra välunderrättade källor som redaktionen varit i kontakt med menar att det också finns ett annat skäl till att det inte gick som man hade tänkt sig: multisarna avstod av egen vilja eftersom investeringsklimatet inte var det allra bästa. Infrastrukturen räckte inte till och dessutom oroar de etniska motsättningarna i landet.

Det mesta av detta vet naturligtvis utrikesministern, ambassadören och kanske också pressen i Colombo.

Men det är inte alltid opportunt att säga hela sanningen. □

Stilla flyter Mahaweli. Floden utgör axeln i ett av världens största biståndsprojekt. Stormvarningen tycks över för denna gången.

Diplomatiskt klarspråk om Sri Lanka!

– Vi är oroade av rasbråken i Sri Lanka och fortsätter det så här så kommer det att få följder för biståndssamarbetet mellan våra bägge länder.

Så kan man sammanfatta utrikesminister Lennart Bodström i det brev om Sri Lanka som han skrivit till SYDASIENS redaktion. Brevet, som egentligen var ett svar på en fråga om vårens riksdagsde-

Ny opposition

Rundabordsmötet i Colombo om rasmötsättningarna i landet har gått i stå. Ingen tror längre att mötet ska kunna ge någon lösning på det sk Tamilproblemet och flera viktiga grupper har lämnat mötet.

Samtidigt tilltar våldet i de traditionella tamilområdena i norr och i öster.

I detta hopplösa läge har det växt fram en Ny Opposition i landet med sitt centrum i Colombo.

Den Nya Oppositionen i Sri Lanka har växt fram vid sidan av de etablerade partierna. Den är ingen valallians, utan snarast en löst sammanfogad enhet av religiösa, politiska, medborgarrättsliga och andra grupper.

Den Nya Oppositionen har inget program (ännu). Men den utmärks av sitt avstånd till de gamla partierna och av sin vilja att komma fram till en verklig lösning av tamilfrågan, en lösning som för de flesta betyder någon form av självbestämmande.

Säkerhetsstyrkorna tar nya tag

Säkerhetsstyrkornas mordraider mot oskyldiga tamiler i norra Sri Lanka är nu långt mer utbredd än de tamilska separatisternas åldsdåd. Det menar nu allt fler oberoende betraktare sedan man summerat utvecklingen sedan kravallerna i juli förra året då tamiler över hela landet fick sätta livet till. Och det mest oroväckande är, menar man, att regeringen i Colombo inte lägger två strån i kors för att stoppa övergreppen från militärens och polisens sida.

Den 28/3 skjuter säkerhetsstyrkorna ihjäl 8 personer på marknaden i Chunnakkam, norr om Jaffna. Alla offren var obeväpnade marknadsbesökare. Säkerhetsministern medger en oskyldigt dödad.

Den 9–12/4 skjuter säkerhetsstyrkorna ihjäl nära 200 personer och arresterar

batt om Kotmale-projektet (se artikel här-
intill), är veterligen den svenska regeringens
hittills skarpaste kommentar till det
senaste årets utveckling i Sri Lanka.

Formuleringarna i brevet visar också att
Bodström lägger huvudansvaret för den
"oroväckande utvecklingen" på regering-
en i Colombo – och ingen annanstans. Så
här skriver han i det aktuella stycket:

**"Omfattningen av vårt bistånd bidrar
till att vi med uppmärksamhet följer
utvecklingen på Sri Lanka. Sveriges
regering har vid flera tillfällen, bl a in-
för FN:s kommission för mänskliga**

**rättigheter i Genève liksom i riksdagen,
betonat den oro vi känt inför de
starka motsättningarna mellan olika
etniska grupper i Sri Lanka. Vi har
även i samtal med Sri Lankas regering
framfört att vi finner det angeläget att
den lankesiska regeringen verkar för
att dämpa motsättningarna mellan
de etniska grupperna. Vi har också
med hänvisning till de fyra bistånd-
spolitiska målen: tillväxt, utjämning,
oberoende och demokratisk samhäll-
sutveckling, framhållit att utveckling-
en kan få konsekvenser för det framtida
samarbetet mellan våra båda
länder."**

Denna kommentar är långt mer kvalifi-
cerad (och snabb – svaret kom mindre än
tre veckor efter vår fråga ställts) än det
andrahandsmummel som nådde redak-
tionen i höstas. Då försökte vi under flera
månader via UD:s pressbyrå och stats-
sekreterare Schori att få regeringens syn
på utvecklingen i Sri Lanka. Men för-
gäves.

Bodströms kommentar i Prag nyligen
ger kanske en fingervisning om vad det
hela handlar om egentligen;

**"Förtroendet mellan stater är i stor
utsträckning avhängigt respekten för
de mänskliga rättigheterna."** □

Till den Nya Oppositionen hör också
flera grupper ur det buddhistiska präster-
skapet (Bhikkhus). Dessa har tidigare all-
tid ansetts som högerextremister i rasfrå-
gan, men nu har flera Bhikkus tagit av-
stånd från denna linje och i vissa fall to m
gjort regeringen ansvarig för raskraval-
lerna i juli förra året.

Ett tydligt exempel på den Nya Opposi-
tionens tänkande gavs nyligen av ett re-
dan etablerat stjärnskott på den lankesiska
universitetshimlen, Jehan Perera. Pe-
rera har gått i de finaste skolorna i Sri
Lanka, han har representerat landet som
tennisspelare i Davis Cup och han har fått
sin universitetsutbildning på Harvard
(USA).

I en uppmärksam rapport har Je-
han Perera gått till storm mot den politik
som förts i "den nationella frågan" sedan
Sri Lanka blev självständigt.

– Det som hindrar, skriver Perera, och
som fortfarande hindrar en lösning av
den etniska konflikten i landet är det en-
visa stirrandet ner i ett verkligt eller inbillat
historiskt djup. Och på senare tid också
bollandet med statistiska uppgifter.

Denna etniska konflikt är ingen klass-
konflikt, säger han, och den kan inte heller

förvandlas till en sådan. Skälet är att den
inbegriper ett subjektivt, psykologiskt ele-
ment som alla hittills lyckats förbise. Häri
låg tex den inneboende sprängkraften
när säkerhetsstyrkorna brände ner biblio-
teket i Jaffna 1981.

Förtrycket av tamilerna ligger inte på
det ekonomiska planet utan på det poli-
tisk/psykologiska. Sri Lanka gjordes i
grunden till ett buddhistiskt/singalesiskt
samhälle efter självständigheten. Bilsky-
lta märktes med det singalesiska "Sri",
flaggan fick det singalesiska lejonet och
singalesiskan blev officiellt språk.

Den enda lösningen på detta problem,
menar Perera, är någon form av regionalt
självbestämmande. Den internationella
litteraturen visar entydigt att decentrali-
serat styre är bättre än det centraliserade,
och det finns många länder som visar det-
ta. Mer kända exempel är Sovjet, Kanada
och Schweiz, mindre kända är Sudan, Li-
byen och Nigeria.

Exemplet Sudan 1972 kan ge riktlinjer-
na för Sri Lanka, säger Perera. Där be-
stämde att landets försvar, utrikespoli-
tik, handel och utvecklingsplanering skul-
le ligga på centralregeringen medan alla
övriga frågor skulle regleras av minorite-

tens regionala regering. Ett slags mjuk
vetorätt mot följderna av centrums beslut
infördes; engelska gjordes till minorite-
tens kommunikationsspråk med rätt att
använda vilket annat språk som helst; mi-
noritetens rebellstyrkor införlivades med
den reguljära armén och de f d rebellerna
skulle utgöra minst hälften av armén i mi-
noritetens område osv.

Det har förekommit försök att skapa
embryon till regionalt självstyre i Sri Lan-
ka. 1957 års avtal mellan Bandaranaike
och Chelvanayakam, och 1965 års avtal
mellan Dudley Senanayake och Chelva-
nayakam är de två viktigaste. Båda avta-
len gick i stöpet på grund av de hårda
motståndet bland singaleserna.

Och häri ligger kärnan, säger Jehan Pe-
rera. Priset för regionalt självstyre är psy-
kologiskt: singalesernas "förlust" av om-
råden som de från barnsben lärt sig att
beträkta som delar av ett helhetligt budd-
histiskt/singalesiskt rike.

Deras rädsla uttrycks i den ständigt ut-
talade farhågan att om vi ger dem lillfin-
gret tar de hela handen. Men blickar man ut
i världen, slutar Perera, så finner man inte
något stöd för att regionalt självstyre be-
tyder ett totalt avskiljande – tvärtom! □

minst lika många. Officiellt medges högst
50 döda, de flesta uppges vara terrorister.
Enligt vittnesmål och oberoende bedö-
mare är det tveksamt om ens någon enda
ur separatistgerillan dödat.

**Jayewardene till Arafat inför öppnandet
av ett israeliskt "intressekontor" i Co-
lombo: 'Dom är väl ändå bäst på sånt
här. Dom har ju to m terrorister i rege-
ringen!' (ur Far Eastern Ec Rev).**

Den 22/4 skjuter flottan mot en båt utan-
för kusten. 13 döda.

Enskilda skjuts ihjäl eller dödas på an-
nat sätt med jämna mellanrum: den 28/4
skjuter armén ihjäl en bilförare i Jaffna,
den 30/4 skjuts en man ihjäl i häktet i Batticaloa,
den 13 maj skjuts en pojke ihjäl i
Jaffna av arméfolk (troligen efter arrestering),
den 5/5 dödas en man av polisen i
Trincomallee "under flyktförsök", i maj
dödas två personer av säkerhetsstyrkor i
Trincomallee "sedan de försökt fly", osv.

Den 5/6 dödas tre poliser av separatis-
ter i norr.

Enligt folk på gatan i Jaffna räcker det
numera att vara ung och/eller läsa veck-
otidningen Saturday Review (se förra
numret av Sydasiens) för att arresteras.

Från många håll riktas också kritik mot
den ett år gamla lag som ger säkerhets-
styrkorna ansvarsfrihet när folk dör i de-
ras "vård". Inga krav på obduktion (Post
Mortem), inga rättsliga påföljder och inga
krav på att underrätta anhöriga eller andra.
Internationella Juristkommissionen
kallar denna Emergency Regulation (Un-
dantagslag) 15A för ett instrument som är
till för att dölja mord. Säkerhetsminister
Athulathmudali och president Jayewardene
vill inte återkalla lagen.

I juni gav Amnesty International ut ä-
nu en alarmerande rapport om förhållan-
dena i landet, bara ett år efter den förra
rapporten från Sri Lanka (se Sydasiensbul-
letinen nr 3/83). I rapporten granskas bl a
mars- och aprilhändelserna i Chunnak-
kam och i Jaffna.

Amnesty konstaterar att de officiella
kommentarerna kring händelserna i vissa
stycken är självbetsägande och att man
inte funnit något stöd för säkerhetsminis-
terns version att dödsfallen skett i samb-
band med "skottlossning mellan terroris-
ter och armén". Och vad är att vänta, sä-
ger Amnesty, när regeringen inte fördö-
mer säkerhetsstyrkornas mord på civila,
än mindre ställer de ansvariga till svars.

Säkerhetsminister Athulathmudali ger
lägre dödsstraff än to m andra officiella käl-
lor, och han säger att så gott som alla varit
"terrorister". Efter Jaffna-händelserna i
april så uppmanade han pressen och en-
skilda medborgare "att inte falla offer för
terroristernas desinformationskampanj".

Obändig livskraft i byarnas Asien

Lasse Berg: *Asiatisk gryning* (Brevskolan)

"Mycket skiljer Asiens byar från varandra, men ändå mer förenar dem, och skiljer Asien från Afrika och Latinamerika. Det är den tätt sammanhållna risodlarbyn som är Asien; med sin mångtusenåriga kultur, långt drivna arbetsfördelning och därmed klasskillnader, med sin harmoni, rotad i det endast långsamt föränderliga, och sina spänningar, sprungna ur de våldsamma rörelserna på djupet."

Det är Lasse Berg som skriver så, i *Asiatisk gryning*.

Det är en brett upplagd och disciplinerat genomförd bok.

Med kunnsighet och engagemang, med en pedagogisk attityd som varken förutsätter förkunskaper eller undervärderar läsaren, och på ett klart och personligt språk, lyckas han med det beundransvärda att förmedla en asiatisk helhetsbild, där de stora perspektiven inte skymmer förgrundens detaljer, där den kritiska analysen inte sker på bekostnad av de levande människoporträtten och landskapskildringarna – doften, atmosfären, fascinationen – och där sambanden mellan den enskilde jordbrukaren och den värld och tid som omger honom ständigt är tydliga.

Folklig lärobok

Detta är beundransvärt, ty det är inte lätt. Men Lasse Berg har just den unika kombination av förutsättningar som krävs för att kunna skriva en i god mening folklig lärobok av denna kaliber. Om jag säger att "Asiatisk gryning" fullföljer traditionen från *Sven Hedin* – ta tex en pedagogisk världsbetraktelse som *Från pol till pol* – så ska det uppfattas som ett högt vitsord.

Som Asiens byar skiljer sig från varandra och ändå har mycket gemensamt, så skiljer sig också de länder som tas upp i boken från varandra samtidigt som de har väsentliga gemensamma nämnare i nuet och i det förflutna och tillsammans bildar en nära hopfogad helhet. Helheten är dock avgränsad: det är inte hela Asien om behandlas. Det är

inte Västasien med dess speciella av olja och islam beroende problem. Det är inte – utom indirekt, i samband med vissa övergripande diskussioner – det sovjetiska Asien, Japan och Kina med dessa staters särskilda utveckling och situation. Det är Syd- och Ostasien – från Afghanistan i väster till Korea i nordost och Papua Nya Guinea i sydost.

I detta Asien bor en fjärdedel av jordens befolkning (och i hela Asien hälften). Och fyra av fem av dessa Asiens människor bor i byar och brukar jorden.

"I Asien bor människan", skriver Lasse Berg. "Där skapas nu vår framtid."

Ljus förhoppning

Det är om detta hans bok handlar. Om Asiens människor och de förhållanden under vilka de lever, förhållanden som formar inte bara deras utan också vår framtid, förhållanden som vanligtvis beskrivs i dunkla termer och mörka färger men som Lasse Berg skildrar med stor tydlighet och inte sällan med en viss ljus förhoppning.

Ty han upphör aldrig att påpeka att förhållandena kan förändras.

Gång på gång understryker han att Asien inte är fattigt, att resurserna finns, att livsmedelsbristen är en myt. Att kampen för politisk självständighet var – och är – nödvändig men inte tillräcklig. Att det grundläggande är det ekonomiska, den avgörande fördelning-

Kampens vardag i Indien

Erni och Ola Friholt: *Med ansiktet mot vinden* (Haga bokförlag)

"Arbetet måste göras nu och inte senare. Liksom årtaget som driver ekan mot den plats där ryssjan står."

Så skriver Erni och Ola Friholt i sin nyutkomna bok *Med ansiktet mot vinden – om kamp för livet i Indien och Sverige*. Det är en engagerande bok, genomsyrad av en solidarisk livshållning hos författarna, buren av ett djupt personligt engagemang, både i de människor vars dagliga kamp boken skildrar och i deras sak.

Världen kan inte förändras över en natt. De system och strukturer som ger makt och överflöd åt några och fattigdom och svält åt mångfald fler är så mäktiga drakar att all kamp kan synas meningslös. Hur ska vi här i vår isolerade ö av välfärd kunna göra något? Det är lätt att slå sig till ro, därför att allt förefaller vara så svårt, ja näst intill omöjligt. Också de bästa ambitioner och de godaste viljor blir lätt deformerade och missbrukade.

Paret Friholt har i alla fall inte slagit sig till ro, de vägrar att acceptera, vägrar att ge upp, vägrar att tuga. De har lovat sina vänner i Indien att

"... skriva och prata med alla vi kommer åt, att skrika om så behövs, tills alla hör, tills alla öppnar ögon, öra och sinnen och vill vara med i det världsomfattande upproret mot det som nu kallas realistiskt, politiskt möjligt och genomförbart. För under det genomförbara tvingas det möjliga ner under ytan tills andan brister."

Det är bara alltför lätt att vilja väl men välja fel. I sin bok tar paret Friholt upp ett typiskt

exempel i den lilla skalan, klädinsamlingen. Genom sådana skaffar sig välmenande människor bättre samvete. Men vad händer i u-landet?

Kanske når kläderna fram till rätt mottagare. Men sedan tar vardagens oundvikliga tragedi vid, när kläderna byts mot mat och hamnar hos rishandlaren och penningutlånanen och till slut hos klädhandlaren. Denne kan sälja hjälplädderna till den köpstarka lokala medelklassen, som får nya klädvanor. Samtidigt blir skräddarna utslagna. Och den dag hjälplädderna tar slut är marknaden beredd för de multinationella textilföretagen. De fattiga fick en högst tillfällig hjälp. Men det bestående resultatet av hjälplädderna blev en ny marknad för storföretagen ... Var det det vi ville?

I boken berättar Erni och Ola Friholt om sina vänner i Madras i södra Indien och om deras svåra kamp för social rättvisa och mänskliga levnadsvillkor. För mig själv var det extra fint att läsa boken eftersom jag kommit i kontakt med den del av de organisationer författarna berättar om och träffat några av de personer som skildras.

Här är *Balasubramanian*, en engagerad socialarbetare som i Madras slum startat gruppen *Sevapriya* (ordet är sanskrit och betyder "att tjäna med kärlek"), som bedriver socialt och medvetandegörande arbete i Madras slum.

Här är svensken *Per Lejegård* som någon gång på 60-talet kom till Indien som volontär för biståndsorganisationen *Svalorna*. Han stannade kvar och lever nu indiskt byliv, gift med en bykvinna, för att viga sitt liv åt solidariskt arbete med indiska organisationer och i byn *Eri Ethir Vayil*.

Och här är *Subramanian*, också han socialarbetare och engagerad i gruppen *MERG*, som arbetar med undervisningsprogram för lantarbetare och träning av vuxenutbildare.

Huvuddelen av boken skildrar dessa och andra människors och organisationers arbete i den indiska verklighet som i dag är en poli-

tiskt sjudande gryta, där fackföreningar och vänsterpartier står mot indiskt och internationellt storkapital och den inhemska jordägarklassen.

Författarna berättar om kampens vardag, men sätter också in den i sitt ekonomiska, politiska och historiska sammanhang, med den brittiska kolonialismen som den självklara utgångspunkt för alla resonemang om orsakerna till det indiska folkets fattigdom i dag. Ett litet exempel ur texten kan vara belysande för vad slags humanitär verksamhet engelsmännen bedrev i Indien:

"Från år 1800 till 1850 förekom sju svältperioder i Indien. De krävde sammanlagt 1,4 miljoner liv. Från år 1850 till 1900 förekom 24 hungersnöder som krävde totalt 20 miljoner liv. Samtidigt ökade exporten av mat från Indien till England från ett värde av 858 000 pund år 1849 till 19 300 000 pund år 1914, en tjugotvåfaldig ökning."

Författarna behandlar också svenska SLDAs byskogsprojekt i Madras-regionen, vilket får svidande kritik, som en frontalattack mot de fattiga. Här tycker jag, efter att själv i våras ha besökt byskogsprojektet, att de delvis förenklar frågeställningarna, bl a genom att utgå från felaktiga premisser. Trots detta är mycket av den kritik de framför befogad, skogsprojektet ger sannerligen många skäl till den djupaste oro.

I övrigt är "Med ansiktet mot vinden" en i allra högsta grad läsvärd bok, inte bara för alla indienintresserade utan lika väl för var och ensom hyser en djup vilja att i sitt liv göra något av solidaritet, med människor i Sverige eller i tredje världen, en vilja att söka en väg, där behoven och inte flyktbehoven styr konsumtionen, där varje handling prövas och värderas för att se om den leder till död eller till liv.

Sören Sommelius

en. Ingen skulle behöva svälta. Gangesdalen skulle kunna föda hela jordens befolkning.

Att se Asien som helhet/enhet är naturligtvis – också om det nu "bara" handlar om Syd- och Ostasien – förenat med risker. Perspektivet kan bli snett och bilden förrädisk. Det kan te sig frestande att generalisera alltför mycket, att välja likheter framför olikheter. Men Lasse Berg tycks väl medveten om dessa risker och faller såvitt jag kan se knappast för frestelserna.

Boken är en mosaik, ett pussel. Bilden skapas av de enskilda bitarna tillsammans; var för sig är de otillräckliga. Och hellre än att förenkla för att till synes uppnå en sorts fullständighet avstår författaren från vissa bitar. Det ges tex inga sammanhängande skildringar av enskilda länder (mer än som begränsade fallstudier). Utrymmet sätter ju gränser: en bok som ordentligt beskrev alla dessa länder skulle behöva vara mångdubbel så tjock som denna (170 sidor med många bilder). Lasse Berg har valt att i stället för en förment totalitet ge exempel: ur helhetsbilden gör han delförstoringar.

Nya dimensioner

Sedan 1966 har han rest överallt i denna del av världen och besökt många av länderna upprepade gånger. Han kan ge belysande ögonblicksbilder, avsnitt ur intervjuer osv som illustrerar och förklarar, vidgar per-

spektiv, ger ny dimension.

Indiens moderna historia får exemplifiera den politiska självständighetskampen. Indokina och Vietnam-kriget får illustrera kampen mot imperialismen. Malaysia får stå för de förvridna klassmotsättningarna, konflikten mellan folkgrupper och religioner. Exemplet Nordkorea får visa de socialistiska ländernas experiment som jordreformer och kollektivisering. Bangladesh erbjuder en skrämmande bild av biståndsproblematiken: hur u-hjälpen vidmakthåller orättvisorna och förhindrar utveckling så länge den ges inom det bestående systemets ramar. Inträngande granskas den californiska konservjätten Del Monte med dess varierande verksamheter i bl a Filippinerna: ett fruktansvärt exempel på hur de transnationella företagens tentakler griper allt djupre in i de asiatiska ländernas hjärtrakter, utsugande, förgiftande, förlamande.

Lasse Berg kan på ett övertygande sätt resonera om de stora frågorna, dra upp linjerna, frilägga motsättningarna och med fakta visa att det finns fog för optimism. Den ekonomiska utvecklingen är sådan (och den utveckling av kommunikationer, skolor, sjukvård etc som trots allt vanligtvis hänger samman med den) att människorna ute i byarna inte i längden kommer att acceptera de rådande förhållandena. "Underhetskonomins" människor kommer inte att acceptera att de ställs utanför "överhetskonomi".

Ojämligheten ökar, klyftan växer, motsättningarna hårdnar. Det kommer att bli strid och man kommer att kämpa för sin rätt, för en bättre värld.

Framtiden

Men det är inte bara de faktabaserade resonemangen som gör hans bok läsvärd. Han kan också konkretisera, föra ner de allmänna frågeställningarna på ett närmare plan och förmedla en känsla av närhet och närvaro, detta som jag tror är en nödvändig förutsättning för förståelse. Ty det är inte bara med fakta han övertygar, det är också med personliga vittnesbörd. Själv skulle jag gissa att det är mötena med människorna snarare än statistiskens siffror som är grunden för den framtidstro Lasse Berg ger uttryck för.

"Byarnas Asien, böndernas Asien", skriver han, "är böljande gröna risfält, hönskalckel och stilla småprat vid kokplatsen, en flöjt, ett skratt. Naturligtvis också fattigdom och förtryck, men mest mänsklig styrka – inte bara ett lidande uthärdande, utan snarare obändig livskraft."

I dessa byar skapas framtiden. De asiatiska bönderna är vårt hopp.

"I djupet av den asiatiska landsbygden ocean reser sig nu människor och kräver sin rätt. Därför är det gryning över Asien."

Tomas Löfström

Bakhas väg till insikt

Mulk Raj Anand: Kastlös (Fri Pres)

I utkanterna av staden Bulandshadr, mitt i et moras av stinkande avfall, ligger en klunga hus med lerväggar. Där bor de kastlösa och bland dem den artonårige latrinstädaren Bakha och hans familj. Som kastlös betraktas Bakha som oberörbar och förväntas därför högljutt varna dem han möter. Allt och alla som kommer i fysisk kontakt med honom måste "renas" genom omständliga ceremonier.

Bakha är huvudperson i Mulk Raj Anands roman *Kastlös* (övers Staffan Holmgren). Lågmålt och okonstlat men ytterst känsligt tecknar författaren Bakha och hans samspel med omgivningen: den livströtte fadern med sin ihålliga auktoritet, den vackra men hunsade system, föraktfulla och hyggliga hinduer, de undanskuffade muslimerna, en pladdrande engelsk frälsningsofficer, till sist Gandhi och hans anhängare.

Den enda dag romanen utspelas tycks Bakha på väg att slutgiltigt inse vad oberörbarheten innebär. Hans väg till insikt är en skakande läsning: smärtsamt pendlar Bakha mellan ungdomlig livsglädje och övermod, naiva drömmar, krypande skräck och undertryckt raseri. I längden tycks inga tröstens ord här eller några värmande strålar sol där kunna läka såren efter de rättrognas arrogans och glåpor. Obönhörligt pekar den effektfullt komponerade romanen mot ett krossat självförtroende för Bakha.

Inte konstigt att han drömmer om engelsmännens värld, fjärran från hinduernas förakt! Men hur mycket Bakha än klär sig i avlagda europeiska kläder, hur ömt han än skyddar dem mot smutsen, förblir han en kastlös latrinstädare. Att idealisera kolonialisterna är

däremot främmande för Anand, vars medkänsla och inlevelse aldrig utesluter distans.

Romanens vändpunkt utgörs av slutkapitlet i vilket Gandhi kommer till Bulandshadr. Visionen av ett självständigt Indien utan skrankor mellan raser, religioner och kaster förtrollar Bakha. För Gandhi är en kastlös *harijan*, "en Guds man". I folkhavet runt mahatman krymper den brittiske polismannen till något smått och bortkommet.

"Kastlös" publicerades ursprungligen 1935, på engelska, med förord av författaren till *A passage to India* – EM Forster. Dessförinnan hade nitton olika engelska förlag refuserat den! Idag räknas den som en *minor classic* inom den proletära indiska 1900-talslitteraturen. Och den har dessvärre inte mist sin aktualitet.

Anders Sjöbohm

Livet i en indisk by

Barbara och Eberhard Fischer: En ovanlig dag (Hjulet)

Hur är det egentligen att leva i en indisk by?

Klichéerna är många, och alla känner väl till den traditionella västerländska bilden med fattigdom, elände och människor utan hopp, styrda av hotfulla naturkrafter och av vidskepelse.

Men denna negativa mytbild är okänslig och opersonlig. Den bortser från den mänskliga värme som finns, och de motsättningar som präglar indiska byar likaväl som svenska sådana.

Med *En ovanlig dag. Hos Gitas familj i Orissa i Indien*, författad av det schweiziska paret Barbara och Eberhard Fischer (översatt av Ingrid Mjöberg) finns nu chans att rätta till den bilden.

Igenkännandets glädje infinner sig efter att ha läst denna fina bok. Inte minst beroende på de underbara teckningar, i blandteknik med gouache och akvarell, som boken är fylld av. De är utförda av indiern Dinanath Pathy.

Precis så här är det, tänker jag när jag betraktar hans färgillustrationer till berättelsen. Varenda detalj i teckningen stämmer, och varje bild ger atmosfär. Doften av damm, rök och kryddor känns i näsan.

Lika lockande som teckningarna är, lika varm är berättelsen som hör till. Genom att följa flickan Gitas upplevelser under en händelserik dag, under vilken förberedelser är igång för storasystemens bröllop, förklaras mycket av livet i byn, mycket som en tillfällig besökare har svårt att uppfatta. Kulturmönstret träder fram.

Bakom denna sympatiska barnbok står förlaget Hjulet. Det är ett litet förlag, som specialiserat sig på att ge ut böcker för svenska barn om barnens lekar, arbete, sagor, maträtter och kläder i de fattiga länderna i tredje världen. Bl a hr man gett ut böcker om Nicaragua, Marocko och Ruanda.

Lars Eklund

Indien – framgång och fattigdom

är titeln på ett utmärkt temanummer om Indien, som den danska tidskriften KONTAKT gett ut (nr 4 – 1983/84). I en rad intressanta artiklar behandlas historia, politisk situation idag, jordbruket och industrins utveckling, fackföreningsrörelsen m m. Ett utdrag ur Lasse Bergs bok (recenseras i detta nr av Syd-Asien) finns också med. KONTAKT kan fås genom att betala in 22 danska kronor på (dansk) postgiro 553 92 26, vilket går bra även från svenska postkontor.

NOTISER FRÅN SYDASIEN

15/3 – 15/7 1984

Afghanistan

Sovjetisk offensiv

I den sjunde försöket att inta Panjsherdalen satte Sovjet in ett massivt anfall med stridsvagnar och bombflyg. Kraftiga förluster rapporteras. Gerillaledaren Ahmad Shah Massoud, symbolen för det afghanska motståndet, undgick att tillfångatas och leder ännu kampen (april ff).

Bangladesh

Jättedemonstrationer

mot de rådande krigslagarna har hållits i Dhaka. Som mest tågade en miljon människor genom gatorna (4/4). 15 000 jurister bojkottade domstolarna under en veckostrejck, med krav på upphävande av krigslagarna (2/5).

Löften

General Ershad lovar att återupprätta 1982 års konstitution (30/4). Ershad lovar att avskaffa militärdomstolarna i god tid innan parlamentsvalet i höst (17/5).

Gerillan

i Chittagong Hill Tracts, tillhörig Chakmafolket, uppges ha angripit 3 nybyggarbyar och dödat 48 personer. Gerillan har sina baser i indiska Mizoram-territoriet (2/6).

Bhutan

Gränsförhandlingar

Bhutan och Kina har inlett nya förhandlingar om gränsdragningen mellan de bägge länderna (17/4).

Indien

Inkomster av "Gandhi"

Hittills har storfilmen tjänat in drygt 61,5 milj US-dollar. Endast en bråkdel därav har gått till Indien (som satsade 6,36 milj US-dollar av statliga pengar på filmprojektet). (India Today 31/5)

Hinduiskt Vatikanen

Rama Rao, chefsminister i Andhra Pradesh, har lagt fram förslaget att göra den heliga staden Tirupati med Tirumalatemplet i delstaten till ett hinduiskt Vatikanen under ledning av Lord Venkateswara (Gud). (India Today 31/5)

Gyllene Templet

i Amritsar, sikhernas helgedom, stormades av indiska armén under de första dagarna i juni. Flera hundra människor dödades vid striderna. Bland extremisterna inne i templet återfanns Sant Jarnail Bhindranwale död.

Stormningen kom efter en vår fylld av våldsdåd och mord i Punjab, accentuerat efter förbudet mot AISSF, det sikhiska studentförbundet som stödde Bhindranwale. Under vå-

ren mördade extremisterna flera framstående författare, tidningsfolk och politiker.

Efter stormningen blev reaktionen bitter bland sikherna i Punjab och över hela världen. Undantagstillstånd infördes i Punjab, men utanför delstaten gjorde sikhiska militärer myteri och på flera håll i världen anordnades anti-indiska demonstrationer. Bhindranwale kom på många håll att uppfattas som en martyr.

Pakistan

Studentoroligheter

Studentkravaller bröt ut på flera håll i landet sedan Ziaul Haque låtit förbjuda en rad studentorganisationer (26/4).

Ahmediya-sekten

En ny lag förbjuder medlemmarna av Ahmediya-sekten att kalla sig muslimer, och sina tempel för moskéer. Sekten vars huvudcenter är beläget i Rabwah i Punjab, funderar nu på att flytta centret utomlands. Det finns ca 4 miljoner ahmediyyas i Pakistan. (Moskén i Göteborg tillhör Ahmediya-sekten) (17/5).

Sri Lanka

Flygplatsprängningen vändpunkt

Den bomb som dödade minst 32 människor på flygplatsen i Madras den 2 augusti tros bli vändpunkten för de indiska myndigheternas hållning mot de lankesiska separatister som haft en fristad i Tamil Nadu. Bomben som enl uppgift var avsänd av en separatistgrupp för att sprängas på flygplatsen utanför Colombo, tvingar nu Indien att sätta press på de separatister som opererar från kustområdena söder om Madras. Görs inte det kommer antagligen Indien att förlora sin trovärdighet som Sri Lankas "försonlige granne i norr" och som medlare i den lankesiska konflikten mellan singaleser och tamiler.

Sprängningen i Madras har tillsammans med ökad gerillaaktivitet i Jaffna-området i Sri Lanka blivit startsignalen för de lankesiska säkerhetsstyrkorna att ge sig in i en av sina största aktioner någonsin. Massor av tamiler har skjutits ihjäl, därav många civila. Pansarvagnar och kanoner har satts in, bl a mot en folksamling utanför ett sjukhus i Jaffna. Diplomater och utländska journalister hindras ta sig till området.

Också den lankesiska regeringen tycks ha passerat en vändpunkt. Nu satsar man öppet på en militär lösning av konflikten med tamilerna.

– Inget land har fått bukt med terrorismen genom att gå varsamt fram, säger nu säkerhetsminister Lalith Athulathmudali. Så nu satsar vi så hårt vi kan. Och vi kommer att beväpna den del av befolkningen som motsätter sig terrorismen till tänderna, slutar ministern.

Terrorister hjälper terrorister

Sri Lankas regering har under våren inbjudit Israel att öppna ett "intressekontor" på USA:s ambassad i Colombo.

Sri Lankas förra regering lät 1970 stänga Israels ambassad i Colombo, och sedan dess har förbindelserna med arabvärlden utökats kraftigt, även under den nuvarande regeringen. Arabvärlden tar emot det mesta av Sri Lankas export av te och arbetskraft, och i gengäld får Sri Lanka olja och pengar.

Många är förvånade över Colombo-regeringens drag. Landets förbindelser med Israel har varit få och dessutom finns det en stor muslimsk minoritet (7%) i landet, en minoritet som traditionellt varit det regerande UNP troget.

Syftet med kontoret är att Sri Lanka ska få råd och dåd i sin kamp mot gerillan i norr. "Ska vi nu dra hit ännu en konflikt" (araber-judar), säger kritikerna. "Ni vill att vi ska bekämpa terrorismen men inte vinna", svarade den nye säkerhetsministern Lalith Athulathmudali.

Slut på statslösheten

Den 20/4 meddelar president Jayewardene att man vid det pågående rundabordsmötet i Colombo kommit överens om en slutgiltig lösning på problemet med de statslösa plantagearbetarna. Regeringen tänker ge medborgarskap åt 96 000 statslösa personer "av indiskt ursprung".

Oanvändbar kidnappning

I maj kidnappades två amerikanska biståndsarbetare av separatister i EPRLF (Eelam People's Revolutionary Liberation Front). Gerillan förhörde sig om paret, Mr och Mrs Stanley Allen, arbetade för CIA, och gerillan ställde stora krav för deras frigivning: 50 milj Rs (ca 15 milj kr) i guld att överlämnas av Colomboregeringen till chefsministern i Tamil Nadu, samt 20 fångar att frigivas och försas till Madras.

Så långt stämde allt med Colombos uppfattning om den internationella terrorismens marxistiska ansikte. Men sedan gick allt snett. Den i Colombo hatade chefsministern i Tamil Nadu, MG Ramachandran skällde ut kidnapparna och sa att deras aktion var till skada för tamiler i hela världen. Och Indira Gandhi fyllde i med att uppmana separatisterna att befria sina fångar.

Mary och Stanley Allen släpptes inom en vecka utan att något av separatisternas krav tillgodosetts. De internationella gratulationerna, bl a från Reagan, riktade sig inte bara till Colombo, utan också till New Delhi och till MG Ramachandran, en man som i Colombo hålls ansvarig för allt ont som terroristerna i norr gör.

Till råga på allt så uttryckte paret Allen sympatier för sina kidnappare. De hade behandlats väl och paret beskrev EPRLF-folket som intelligenta, bildade och humana. Fru Allen ville inte kalla dem terrorister utan föredrog att se på dem som frihetskämpar som kräver rättvisa för sitt folk.

Därmed blev fallet oanvändbart för Colombo-pressen som inte gjort sig känd för att förespråka en försoning i tamil-frågan. Paret Allen kallades för oskuldsfulla och försvann snabbt ur spalterna.

Kotmale snart klart

Sri Lanka får under de kommande två budgetåren 550 milj kr i svenskt bistånd. Det mesta går till vattenkraftverket Kotmale som väntas tas i bruk i mars 1985, ett halvår tidigare än beräknat.

Nyöppnat bibliotek

Stadsbiblioteket i Jaffna som förstördes av säkerhetsstyrkorna den 1 juni 1981 öppnades åter den 4 juni i år. Biblioteket som då hade 100 000 volymer, har nu fått ihop 45 000. ■

Revolutionär avrättad i Bangladesh

I Bangladesh har militärjuntan, ledd av generallöjtnant **HM Ershad**, fängslat mer än 3000 revolutionära vänsteranhängare sedan han kom till makten 1982. En av dem var förre parlamentsledamoten för Jatiya Samajtantrik Dal (JSD), **Ghulam Mostafa**.

Den 12 juli ställdes denne inför gevärsmynningarna, trots en vädjan för hans liv från Amnesty International.

Mostafa dömdes till döden vid en TV-övervakad rättegång den 11-12 januari 1984 inför en summarisk militärdomstol. Han befanns skyldig till mord på två bybor i Jessoredistriktet, men hans be-

gäran att få målet prövat av en civil domstol avslogs av militärdomstolen.

Ghulam Mostafa valdes till Bangladeshs parlament 1979, för en period av 5 år. Men vid Ershads militärkupp 1982 upplöstes parlamentet, och landets största vänsterparti JSD förbjöds.

Upprepning

1976 hängdes en annan hjälte från självständighetskriget 1971, nämligen överste **MA Taher**. Då var det den dåvarande militäre härskaren **Ziaur Rahman** som låg bakom. Taher liksom Ghulam Mostafa var medlemmar av JSD:s beväpnade grupp "Revolutionära folkarmén".

Nu har general Ershad, som under befrielsekriget vistades i Pakistan, fått ännu en av frihetskämparna undanröjda i och med avrättningen av Mostafa. ■

Shafiqul Islam

Res till Asien

Reserbranschen lockar med solbränna, lyxliv, sexäventyr och Österns mystik. Ju löjligare och mer dekadenta önskemålen är, desto mer har resebyråerna att erbjuda.

Att resa för att lära och få kontakt med människor i en annan kultur är däremot viktigt. Med den målsättningen ordnar jag nedanstående studieresor. Priserna blir låga eftersom vi bor och reser mycket enkelt. Detta innebär logi på hotell med låg standard och transporter med allmänna kommunikationsmedel. Att resa enkelt anser jag vara en förutsättning om man vill lära känna ett land och dess invånare. Och vad är en natt på Sheraton jämfört med en natt i en indisk by?

En annan förutsättning för en givande och lärorik resa är kunskaper. Därför förbereds resorna med studiecirklar och veckoslutsseminarier.

Indonesien Java Bali och Borneo. Vi stannar längre tid på tre platser. På Java kan du bo i en by i några dagar, bestiga aktiva vulkaner och se den gamla kulturen. På Borneo resa på floderna och vandring mellan byar i mindre grupper. 35 dagar. Vår, sommar, höst. Pris ca 12 000 kr.

Natur i Sydasiens Nationalparker och kulturella centra i Indien, Nepal o Bangladesh. Bl a båt i Gangesdeltat. För dig som är intresserad av både djurliv och samhälle. En riktig RESA! 25.12-29.1 1985. Pris ca 11 250 kr.

Nepal Tåg genom Indien. Vi stannar i Delhi, Agra, Bharatpur och i Varanasi. Vandring i små grupper med tolk mellan byar i Himalaya. Chitwan National Park. 35 dagar. 23.2, 12.10 1985. Pris ca 8900 kr.

Kashmir Vandringar i små grupper mellan byar, kloster och över höga pass i Ladakh. Här har den tibetanska kulturen överlevt. Resan är krävande. 29.6-4.8 1985. Pris ca 11 800 kr.

Santliga priser inkl resor, hotell, tolkar, kvalificerad färdledning och kurslitteratur. Billiga flygbiljetter. Ring och fråga om priset!

LÄS och RES

Christian Jutvik 08/717 54 40
Box 208 133 02 SALTSJÖBADEN

— BESTÄLL PROGRAMMET —

ANNONS

ANNONS

fritidsgården

Fritidsledare, fritidspedagoger, lärare m.fl.
Fritidsgården – en tidning för Dig!

Tidningen som tar kamp mot dåliga ungdomsmiljöer, den kommersiella fritiden och vill visa på alternativ.

**En tidning från Riksförbundet
Sveriges Fritids- och Hemgårdar**

Prenumerationer per tel. 08/16 07 25 eller
postgiro 46616-9

5 nr/år 50 kronor

RSFH RIKSFÖRBUNDET
SVERIGES FRITIDS- OCH HEMGÅRDAR

Norra Stationsgatan 121
113 33 STOCKHOLM – Tel 08/16 07 25

ANNONS

**TVÅ GODA SKÄL FÖR ATT
KONTAKTA OSS FÖRST.**

*Vi har biljetter till all världens stora flygbolag.
Vi har kunniga och intresserade medhjälpare.*

ROMELAY 45 dgr	4.690
DELHI 30 dgr	4.690
DELHI 1 år	5.195
CALCUTTA DELHI	4.581
MADRAS SYNDIEN	6.090
SINGAPORE KUALA-LUMPUR	4.940
med Stopover i Indien	6.150
BANGKOK	4.290
med Stopover i Indien	6.050
HONG KONG	7.115
med Stopover i Indien/Thailand	9.800
KARACHI	9.800

LÄGPRIS BILJETTER INOM OCH FRÅN
INDIEN OCH SYDASIEN

Vad innebär detta för Dig?

Jo, flygbiljetter till lägsta möjliga priser och bra kunnig service.

VI HAR ÖPPET HÄR, DU HAR TID

KVALLSÖPPET KÄLL 11.00

LÖRDAG SÖNDAG 11.00-18.00

WORLD TOURS 08-858061

BEGRÄNSAD EFTERSÄNDNING

Om adressaten begärt eftersändning p g a definitiv avflyttning ska försändelsen inte eftersändas. Denna talong återsändes till avsändaren med uppgift om ny adress

VID OBESTÄLLBARHET

Denna talong ska återsändas med anteckning om orsaken till obeställbarheten, samt ev ny adress.

Avsändaren garanterar returporto som ekonomipost

AVS

Sydasiabulletinen

Box 1625

221 01 Lund

Endast fyra dagar efter ankomsten till Pakistan i december 1982 ringde det på dörren till mina svärföräldrars bostad i Multan. Hela familjen satt och åt frukost, och jag hade inte ens bytt om från mina sovkläder.

Min svåger gick ut för att se vem det var som ringde på dörren. Han återkom och berättade att det var två män, som sade sig vara mina kompisar. Det förvånade mig eftersom jag ännu inte meddelat någon av mina vänner att jag anlät.

En av männen frågade mig om jag var Din Chaudry och det kunde jag inte neka till. Då grep de tag i mig och förklarade att jag måste följa med dem, för de ville prata med mig ett tag.

Samtidigt hade beväpnade polismän omringat huset, mitt inne i centrala Multan. Huset tillhörde min bortgångne svärfar, en känd advokat. Massor av nyfikna människor somlades och undrade vad som pågick. Flera försökte ta sig in i huset, men polisen höll dem borta. Trafiken på gatan avstannade.

Medan jag fördes bort i en jeep, bevakad av beväpnade poliser förstod jag att de var ute efter mig av politiska skäl. Jag transporterades runt till flera ställen i Multan för förhör.

Redan några timmar efter min arrestering larmade min hustru Abida svenska ambassaden i Islamabad, och meddelade dit att en svensk medborgare arresterats utan anledning och utan formell arresteringsorder.

Föga intresse

Därför visades dock inget större intresse, på ambassaden tackade man endast för upplysningen. Abida upprördes över detta och beslutade att söka hjälp på annat håll. Hon ringde till Iqbal Warsi, god vän i Stockholm och aktiv i Pakistankommittén.

Iqbal kallade samman kommittén till möte för att diskutera åtgärder att hjälpa mig. Nyheten om min arrestering spreds snabbt till andra länder i Europa och Amerika. Möten och demonstrationer kom igång, med krav på min frigivning. Också tidningar som DN och Expressen tog upp mitt fall, med stora rubriker såsom "Julbesöket blev en tragedi" och "Svensk gripen i Pakistan".

På detta sätt kom fallet till allmän kännedom, och ingen kunde längre blunda

På vems sida står svenska ambassaden?

Vilka lojaliteter väger tyngst hos svenska ambassadtjänstemän i Pakistan? Din Chaudry, svensk medborgare som vintern 82/83 satt fängslad i militärdiktaturen Pakistan, ger här sin syn på ambassadens agerande. Han menar att ambassadfolket är mer intresserade av goda relationer till myndigheterna än att hjälpa en arresterad människa.

för det. Nu först började svenska ambassaden i Islamabad att agera. Ambassadens andresekreterare reste till Multan för att besöka mig. Dessförinnan hade Abida flera gånger förgäves kontaktat ambassaden för att få reda på om de gjort något, och varje gång blivit besviken.

Skenrättegång

Samma dag som ambassadtjänstemännen skulle komma ställdes jag inför en skenrättegång. Den gick ut på att framställa mig som inblandad i ett bankrån, som ägt rum i Multan i oktober 1982. Rånarna skulle ha överlämnat 50 000 kronor till mig.

Mina släktingar anlätade en advokat, men denne tilläts aldrig yttra sig under rättegången. Resultatet blev att jag skulle skickas vidare till Lahore Fort, för ytterligare förhör. Det är ett fängelse som är okänt för tortyr och grym behandling av fångarna. Jag visste därför vilket öde som väntade mig där.

Vid mitt möte med den ambassadsekreteraren förhindrades jag att yttra mer än några få meningar. Trots att min fru och svåger dessförinnan vädjat till henne att agera snabbt så att jag inte skulle hinna föras över till Lahore Fort kritiserade hon istället dem för att de spridit nyheten om min arrestering till mina vänner i Sverige.

– Ni ska tala om för era vänner att de ska hålla sig tysta och inte springa till tidningar, ordna demonstrationer och liknande, eftersom det orsakar komplikationer och ger bevis för att Din Chaudry verkligen är politiskt aktiv mot Pakistans regering, sade hon.

Min familj förvånades över reaktionen. Det var ju just mina kamrater som fått igång en snabb aktion i Sverige och

andra länder – och som slutligen tvingat ambassaden att agera.

När jag väl förts till Lahore Fort var det omöjligt att få ta emot besök eller träffa någon. Det dröjde tills tredje veckan i januari innan jag åter kunde träffa representanten för ambassaden, och då i närvaro av två höga polisofficerare. Vårt samtal spelades in på band.

Jag hade före samtalet instruerats att jag inte fick tala svenska med henne, eller berätta hur jag behandlades i cellen. Jag hade också beordrats att tala väl om fängelsevistelsen, annars skulle jag misshandlas än värre än tidigare. Jag kläddes upp i fina kläder och fick raka mig. Det gjorde att mitt möte med ambassadsekreteraren inte gav särskilt mycket.

Ännu ett möte ägde rum någon gång i februari. Exakt datum vet jag ej, eftersom jag inte fick behålla min klocka eller läsa några tidningar.

Jag släpptes fri först den 12 mars 1983, efter knappt tre månader i fängelse. Störst förtjänst för frigivningen hade min fru Abida samt Iqbal Warsi och andra kamrater inom PNP i Europa och USA. Om inte dessa reagerat så snabbt och kontaktat tidningarna och den svenska regeringen skulle mitt fall förmodligen ännu ligga i en byrålåda på svenska ambassaden i Islamabad, och jag själv skulle ha varit likviderad.

Ambassadtjänstemännen har varit alltför länge i Pakistan och knutit sådana vänskapsband att de inte längre bryr sig om att agera mot de pakistanska myndigheterna. De är rädda för att förlora sina goda relationer till makthavarna i Pakistan.

Din Chaudry